

Szülőségre nevelés, illetve a szülői készségfejlesztés nemzetközi gyakorlata

Havas Júlia

Bevezető	5
Észak-Írország és Anglia	6
Szülők Fóruma.....	6
A Szülők Fóruma munkája tartalmazza:.....	6
CN.....	7
Családi problémák: családtámogatás Észak-Írországban	8
A stratégia bemutatása.....	8
A Stratégia céljai	10
Elképzelés, elvek és eredmények	11
A Stratégia hatásköre.....	13
Prioritások.....	14
A szülők támogatása	14
Védőnők.....	14
Biztos kezdet program	15
Pozitív nevelési program	15
Szülőképzés	16
Családi mediáció és kapcsolattámogatás	16
Kapcsolattámogatás	17
Kapcsolattartást segítő szolgálatok.....	17
További prioritások – a szolgáltatásokhoz és az információkhoz való hozzáférés	18
Harmadik prioritás – értékelés.....	19
Negyedik prioritás – információmegosztás, titoktartás	19
Ötödik prioritás – integráció és többintézményes működés	20
Szülői tanácsadó szolgálat (PAC).....	21
Más PAC programok	23
Szülőfórum	23
Gyermekek, fiatalok és családok az EU napirendjén	23
Europarent – „Szülőség a 21. században”	24
A szülőkkel való munka elvei és értékei	24
Nevelési akcióterv	25
A cselekvési terv alapelvei	25
Célzott támogatás a Cymorth égisze alatt.....	26
Integrált központok.....	26
Információ- és tanácsadási szolgálatok	28
Telefonos segélyvonal	28
Gyermekek Információs Szolgálat.....	28
A szülőket segítő oktatófüzetek.....	29
Children and Families Organisational Grant	31
A Nevelési Program fejlesztése	31
A Fatherhood projekt fejlesztése	31
CAU.....	31
A generációk közötti együttműködést segítő gyakorlat.....	32
Szülőképzés és oktatási programok magatartási zavarokkal küzdő gyermekek részére	32
Webster-Stratton Nevelési Program	32
Oktatás és iskolarendszer.....	33
Nemzeti Alapkészség-fejlesztő Stratégia	33
Törvényi és egyéb iránymutatás	34
Iránymutató az iskolai jelenlétet és viselkedést illetően.....	34
Az erőszak kezelésére szóló útmutató	34
Az iskolákat irányító szervezetek szabályzata.....	34

Közösségközpontú iskolák	34
Szülőhálózat.....	35
Fiatalok felkészítése a szülővé válásra	35
A szülők speciális csoportjának támogatása.....	35
A rászoruló gyermekek szülei	36
A szökésben lévő gyermekek	36
A speciális oktatási szükségletű gyermekek szülei	36
A veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek és fiatalok szülei	37
Válófélben lévő szülők	38
Örökbefogadás és örökbefogadó szülők.....	38
Nevelőszülők	38
Függő szülők.....	38
Hollandia	39
Mi a nevelési támogatás?.....	40
Egyensúly a rizikó- és védőfaktorok között	41
Aktív szolgálatok	41
Well-baby Clinic.....	42
Iskolai egészségügyi szolgálat.....	42
Iskolák és egyéb, gyermekgondozási központok.....	42
Közösségi iskolák.....	42
Kerületi és közösségi központok	43
Nevelési vagy szülő-gyermek szolgálatok.....	43
Fiatalok gondozási szolgálata	43
Telefonos segélyvonalak	43
Információ a médián keresztül.....	43
NIZW	44
Bevándorló szülők	44
Finnország	46
A Szociális- és Családvédelmi Osztály munkájának bemutatása.....	46
A finn gyermekvédelmi rendszer felépítése	47
Átmeneti otthoni ellátás.....	48
Nevelőcsalád.....	49
Családsegítő otthon.....	50
Mediáció	51
A finnországi gyermekvédelem főbb jellemzői.....	51
Európa Tanács	53
Gyermeknevelés napjaink Európájában: pozitív szemléletmód.....	53
Bemutatkozás.....	53
A jelentés filozófiája.....	54
Definíciók és alkalmazási területek	55
Gyermeknevelés a gyerek legfőbb érdekei szerint	55
Gyermekek és gyermekkor	56
A nevelés és annak meghatározói	57
Mit jelent <i>nem</i> a gyermek legfőbb érdeke szerint nevelni?	58
A pozitív nevelés koncepciója	59
Egészen kicsi gyermekek nevelése.....	59
A gyermekek erőszakmentes nevelése	60
A gyermekek testi fenytése	61
A fizikai fenytéssel szembeni alternatívák.....	63
Gyakorlati útmutató az erőszakmentes neveléshez	64

A pozitív nevelési programot támogató szolgálatok	65
Családtámogatás, mint az általános családpolitika része.....	65
A szülők támogatása a szolgálatokon keresztül.....	66
A tagállamok jelenlegi családtámogatási szervezetei és intézkedései.....	67
<i>Helyi központok és szolgálatok</i>	67
<i>Szülőképzési programok</i>	68
<i>A gyermekek tanulását segítő programok</i>	69
<i>A veszélyeztetett helyzetben élő lakosság támogatása</i>	69
<i>Gyermekvédelmi szervezetek</i>	70
<i>A gyermekjogok védelme</i>	70
A szülő-támogatási programok kulcselemei	71
<i>A nevelést támogató programok elvei</i>	71
<i>Az ítélkezés- és előítéletmentes hozzáállás</i>	72
<i>Az alulról felfelé szemléletmód</i>	72
<i>Rugalmas, sokrétű szolgálatok</i>	72
<i>Integrált, közösségi alapú szolgálatok</i>	72
<i>A kisebbségi és etnikai csoportokra való odafigyelés</i>	73
<i>A programok értékelése</i>	73
A szociális kirekesztődés veszélyével élő gyermekek nevelésének támogatása	74
A nehézségekkel küzdő családok támogatásának módjai	74
A szociális szféra elvi háttere	74
<i>A szociális juttatások hatása a gyermekszegénységre</i>	75
Forrásjegyzék.....	76

Bevezető

Szülőnek lenni tulajdonképpen olyan hivatás, amelyhez nem szükséges képzettség. Ugyanakkor felelősséget vállalni egy másik ember életéért, napról napra újdonságot jelentő nehézségekkel megküzdeni, és egy ismeretlen terepen vándorolva megteremteni valaki számára a legfőbb érdekeinek megfelelő körülményeket egyáltalán nem könnyű feladat, pláne nem az tanácsok, információk, mások tapasztalata és segítsége nélkül, hiszen – a munkával ellentétben – a gyermeknevelésnél nem áll rendelkezésre valamiféle mindentudó kézikönyv, amikor a család első gyermeke megszületik. A legtöbb fejlett országban felismerték a szülők képzésének szükségességét és jelentőségét, párhuzamosan a családok számára igénybevehető támogatások fejlesztésével és az ilyen lehetőségek körének folyamatos szélesítésével. A családok támogatása azonban csak az érem egyik oldala: a különböző korú gyermekeket nevelő családokkal foglalkozó szakemberek gyakran jelzik maguk is a segítségre, támogatásra irányuló igényüket annak érdekében, hogy jó minőségű és hatékony szolgáltatást nyújthassanak.

E munka a különböző európai országok nevelés- és családtámogatási stratégiáinak, alapelveinek és céljainak kivonatát igyekszik nyújtani, próbálva rámutatni arra, melyek azok a szempontok, amelyeket a magyarországi családtámogatásnak is fontos volna áttemelni gyakorlatába.

Európaszerte egyre elterjedtebb az a hozzáállás, mely szerint a szülők támogatása során az egyik legfontosabb lépés, hogy először – alapos és részrehajlás-mentes helyzetértékelés után – az anya és/vagy az apa *pozitív készségeit* és cselekvési mintáit *erősítsük meg*, jelezzünk vissza számára, hogy mi az, amit jól csinál, ne pedig hiányosságai és mulasztásai miatt vádoljuk. Az egyik legfontosabb kulcsszó emellett a családok, szülők és gyermekek támogatása esetében minden bizonnyal az egyenrangú partnerségi viszony kiépítése, tehát az *együttműködés*. A közösség összetartó erejére gyakorolt hatás tekintetében alapvető fontosságú a szülők közti együttműködés ösztönzése, emellett a különféle családtámogatással foglalkozó szervezetek sem tudják megfelelően elérni céljaikat összehangolt munka és információcsere nélkül. Ennek felismerése hívta életre Észak-Írországból egy egységes szempontrendszer (azonos szempontok szerinti értékelés és eljárásrendszer) kidolgozását. A másik, de ide szorosan kapcsolódó kulcsfogalom a *megelőzés*. Világosan látszik a különböző országok politikájából, hogy felsimerve a tényt, hogy a családtámogatás és a gyermekvédelem területén a legtöbb probléma megelőzhető, vagy a gyors helyzetfelismerés és korai beavatkozás útján viszonylag könnyen megoldható, a legtöbb program és szolgáltatás elveinek és gyakorlatának alappillére a prevenció. A megfelelő segítségnyújtás és támogatás másik életbevágóan fontos kelléke az *információ*, a szó lehető legtágabb értelmében. A fejlett országok óriási összegeket fektetnek abba, hogy a szülőket minden lehetséges szinten és formában tájékoztassák a gyermekneveléssel kapcsolatos minden felmerülő kérdéstről a várandósságtól kezdve a háztartási baleseteken át az internetes bűnözésig. Többféle telefonos segélyvonalat működtetnek, honlapokat hoznak létre és ismertető füzeteket adnak ki, melyeket a védőnők osztanak ki a kismamák között, biztosíva ezzel, hogy az információ minden családhoz eljusson. A füzetek jegyzéket tartalmaznak azokról a szolgálatokról, amelyek probléma esetén elérhetők, akár helyben, akár országosan.

Az észak-ír, illetve az angol kormányzati stratégia egyértelműen a prevenciós lépések közé sorolja a *családtámogatást* és a *szülőképzési programok*¹ at.

¹ Pl.: Parenting Academy: www.parentingacademy.org

Észak-Írország és Anglia

Szülők Fóruma

Szülőnek lenni egyáltalán nem könnyű feladat – nincsenek kőbe vésett szabályok és minden helyzetre kiterjedő útmutatók, így aztán, akinek első gyermeke megszületik, azon könnyen eluralkodik az érzés, hogy mostantól örökkön-örökké váratlan és ismeretlen kihívásokkal kell szembenézie, ahogy a gyermek cseperedik. A mindenféle korú gyermekeket nevelő családok támogatásával foglalkozó szakemberek gyakran jelzik, hogy folyamatos informálásra és támogatásra van szükségük annak érdekében, hogy jó minőségű és hatékony szolgáltatást nyújthassanak.

Az 1995-ben megrendezésre került „Szülők és Tanárok” elnevezésű konferencia főbb javaslatainak mentén, a Szülők Fóruma 1999-ben létesült hivatalosan. A Fórum célja, hogy összehozza mindazokat, akik a szülőség kérdésében érdekeltek, és hogy elősegítse szülő és gyermek jóllétét egyaránt. Szem előtt tartja, hogy a szülőknek, ide értve a kiterjedt család tagjait, a nevelőszülőket és az örökbefogadó szülőket is, minőségi támogatásra és széleskörű információkra van szüksége ahhoz, hogy átfogó, holisztikus szemlélettel biztosíthassák a gyermek fejlődését.

A Fórum több mint 800 tagjával megfelelő platformot biztosít ahhoz, hogy a szülők hallathassák hangjukat. Ezen a közös fórumon a szakemberek és a szülők hatással lehetnek a jogalkotókra, a jogalkalmazókra és a közvéleményre is a jó szülőség értékének elismertetése és elismerése érdekében. A Fórum küldetése, hogy hatékony együttműködést jelentsen mindazok számára, akik valamilyen módon kapcsolatban vannak a szülőséggel. Információt oszt meg, és elősegíti az oktatást, támogatást és képviselést a gyermekek legjobb érdeke szerint. Ellenállásra szólít föl a bántalmazó viselkedés és a diszkrimináció minden formája ellen. Alapértékeknek tartja többek között az egyenlőséget, a különbözőség, a másság elfogadását és az egyén tiszteletét.

A Szülők Fóruma munkája tartalmazza:

- A szülői jogok chartáját
- „Figyeljünk a szülőkre” – információs füzetet
- Vezetői csoportot a Szülők Hetére

- Szülőképviseleti csoportokat, kapcsolódva a gyermekgondozási társaságokhoz
- Válaszok megadását minden, a szülőket és gyermekeket érintő fő kérdéscsoport mentén fölépülő konzultációs értekezésre
- „Bánj vele odafigyeléssel/óvatosan” – csomagot
- Nemzeti szakmai szttenderdeket a „Szülőkkel dolgozni” projekthez

A szülők a legfontosabb emberek egy gyermek életében, ezért a Szülők Fóruma olyan képviselőket keres közöttük, akik közreműködnének az új Szülők Tanácsadó Csoportja² létrehozásában. A Gyermekek és fiatalok minisztere, Maria Eagle indította el a 10 évre szóló Stratégia a gyermekekért és a fiatalokért³ elnevezésű programot, amely az észak-írországi gyermekek és fiatalok életminőségét hivatott jobbá tenni. A Stratégia monitorozási mechanizmusának egyik eleme a Szülők Tanácsadó Csoportja, amely annak érdekében jön létre, hogy biztosítsa a visszacsatolás meglétét, valamint, hogy a kormányzat ezirányú terveivel és azok kivitelezésével kapcsolatban további ötleteket adjon.

A program minden olyan embert vár, akinek javaslatai vannak a gyermekeket érintő fontos témákról, aki szeretné megismerni mások véleményét a szülőségről, és megosztani velük sajátját, ezzel biztosítva, hogy a szülők hallathassák hangjukat. Egész Észak-Írország területéről (vidék és nagyváros egyaránt) várnak jelölteket, minden társadalmi rétegből.

CN⁴

Pozitív Szülőség Program⁵

A CN olyan, országos, önkéntes szervezet, amely úttörő az angliai szülőtámogatási hálózat fejlesztésében. 1994-ben jött létre azzal az (oktató) céllal, hogy nyitott közösségeket építsen, és azóta óriási iramban terjeszkedik. A növekvő számú támogató körön keresztül oktatóprogramjai és speciális projektjei mára évente több ezer embert érnek el.

A szervezet célja olyan emberek támogatása és a közösségi élet teljes spektrumába való (újra)bevonása, akik fogyatékkuk, vagy hosszan tartó betegségük okán a szociális kirekesztettség, illetve a perifériára szorulás veszélyének vannak kitéve. Munkájuk az élet minden területére kiterjed: gyermekkor és szülő-lét, fogyatékkal élés és átmeneti gondozás, bűnözés és foglalkoztatás, családi és etnikai kérdések, szellemi-lelki egészség és pártfogói szolgálat csak néhány olyan terület, amelybe munkájuk során bevonódnak.

A Bristol Egyetemen működő Norah Fry Kutatóintézet az év elején folytatott kutatása szerint a szülők mintegy 50%-a küzd azzal, hogy gyermekét elvették tőle, ami az esetek nagy többségében a megfelelő családtámogatás hiánya miatt következik be. Sokkoló, hogy a 21. században nincs elérhető segítség azoknak a szülőknek, akik nehézségekkel küzdenek, és – akár csak a nemrégiben történt, média által is közvetített észak-írországi ügyre utalva, ahol egy anyát csecsemője nélkül küldtek haza a kórházból, azért, mert nem volt számára ott helyben megfelelő segítség – világosan látszik, hogy a támogatás végképp nem elérhető a fizikai problémákkal küzdő szülők számára.

Sajnos, a negatív, sztereotípiákkal telített attitűdök még mindig tetten érhetők, és sok fogyatékkal élő ember számára elérhetetlen, hogy szülővé váljon. A CN jól ismert arról, hogy támogatást biztosít a fogyatékkal élő szülők számára Angliában és Walesben, és egy, a közelmúltban rendezett, a munkájukat bemutató konferencia után olyan (névtelen) adomány

² Parents Advice Center

³ Strategy for Children and Young People

⁴ Circles Network

⁵ Positive Parenting Project (PPP)

érkezett részükre, amely lehetővé tette, hogy ezt a támogatást Észak-Írországra is kiterjeszthessék, és ott is bemutathassák a Pozitív Szülőség Programot.

Szem előtt tartva, hogy a gyermek biztonsága a legfontosabb, a Pozitív Szülőség Program célja, hogy a szülőket lépésről lépésre támogassa abban, hogy megtanulják kezelni a felmerülő problémákat, fizikai és/vagy érzékszervi nehézségeiket, és hosszú távon ható, a szellemi egészséget célzó támogatást, oktatást, pártfogást biztosítson, elősegítve ezzel a pozitív nevelést. A felajánlott támogatás a szülő egyéni szükségleteitől függően kerül meghatározásra, illetve változik. Míg valaki számára már az is elég, hogy meghallgatják, másoknak folyamatos segítség kell napi feladataik megoldásában.

A program működtetői meg vannak győződve arról, hogy ez a projekt rengeteg pozitív változást hozhat a jelenlegi rendszerben a hatékony, előítélet-mentes és következetes támogatáson és a kiterjedt ügynökség-hálózaton keresztül, hogy ezáltal változást hozható az érintett családok életébe, hogy segíteni lehet őket abban, hogy ha lehet, együtt maradjanak, és hogy élhessenek azokkal a lehetőségekkel, amelyek minden embernek járnak⁶.

Családi problémák: családtámogatás Észak-Írországbán

(Az Egészségügyi, Szociális Szolgáltatási és Közbiztonsági Minisztérium Javaslati és Stratégiája a Regionális Családügyi és Nevelési tervhez⁷. 2007. január)

A stratégia bemutatása

A kormányzat elkötelezett annak érdekében, hogy javítsa az életesélyeket a gyermekek és a fiatalok számára: hogy minden fiatalnak, származástól, nemtől, vallástól, kortól, szexuális hovatartozástól, esetleges fogyatéktól, háttértől és helyzettől függetlenül a lehető legjobb életkezdést biztosítsa, és minden támogatást megadjon tehetségük és lehetőségeik legjobb kihasználásához. Ez az elképzelés húzódik meg az OFMDFM⁸ stratégia „Gyermekeink és fiataljaink, a jövőnk zálogai⁹” mögött. Ahhoz, hogy ez a törekvés eredménnyel járjon, válaszokat kell tartalmaznia azokra a kérdésekre és problémákra, amelyekkel a gyermekeiket nevelő szülők szembetalálkoznak. Ez a szülőség-stratégia a szülőket állítja középpontba, és arra törekszik, hogy ne pusztán elvi irányvonalakat adjon a kormányzatnak arról, mi az észak-írországi szülők támogatásának legjobb módja, de biztosítson részletes javaslatokat és cselekvési terveket is ahhoz, hogy a célok összehangolhatók legyenek.

Nyilvánvaló, hogy a családok támogatása nem csak a kormány feladata. A kormányzatnak együtt kell működnie a HPSS¹⁰-sel, önkéntes, jótékonyági és közösségi szervezetekkel és természetesen a legfontosabbakkal: a szülőkkel.

E stratégia célja, hogy a szülőket segítse és képessé tegye arra, hogy magabiztosan és felelősségteljesen segítsék gyermekeiket céljaik elérésében. Minden szülő hozzáfér a számára és gyermekei számára szükséges szolgáltatásokhoz, mégis, vannak helyzetek, amikor ezen felüli segítségre van szükség. Az élet bármikor produkálhat váratlan eseményeket és helyzeteket, mint például a munkanélküliség, az otthon elvesztése, a házasság vagy kapcsolat tönkremenetele vagy a gyász. Néhány ember könnyebben szembenéz az élet nehézségeivel, sokunknak viszont ez nagyobb nehézséget jelent.

⁶ A projektről részletesebben: www.circlesnetwork.org.uk

⁷ The Department of Health, Social Services and Public Safety's Proposals on a Regional Family and Parenting Strategy

⁸ Office of the First Minister and Deputy First Minister

⁹ Our Children and Young People, Our Pledge

¹⁰ Health and Personal Social Services

Amikor a szülőknek segítségre van szüksége, akkor szeretnének kontrollt, és a családok döntő többségénél erre szükség is van. Az Emberi Jogokról szóló törvény 8. cikkelye kimondja a családi élethez való jogot, ami ebben a stratégiában is visszatükröződik. Nagyon fontos, hogy a beavatkozás és a segítségnyújtás közti egyensúly meglegyen.

A családokra és a kormányzatra vonatkozó jogok és felelősségek világos átlátására és megértésére van szükség. A szülők a legalkalmasabbak arra, hogy gyermekeiket felneveljék, és kizárólag extrém helyzetekben, amikor a gyermek jólléte veszélybe kerül – például családon belüli erőszak, fizikai, szexuális és érzelmi abúzus esetén – van szükség direkt beavatkozásra.

Szintén nagyon fontos, hogy azok a szakemberek, akik szülőkkel dolgoznak, **egymással együttműködve** tegyék ezt, és biztosítsák, hogy a szülők szempontjait is komolyan vegyék és tiszteletben tartsák.

A stratégia egyéb fontos alkotóelemei:

- Minden gyermek számít¹¹: Változást a gyermekeknek program¹²
- OFMDFM – 10 éves terv a gyermekeknek
- Gyermekszegénység-vizsgálat

A „Minden gyermek számít” a brit kormányzat egyik legnagyobb szabásúbb programjának bizonyult. Világossá teszi, hogy **a gyermek érdekeinek szem előtt tartása valójában mindannyiunk érdekének szem előtt tartása**, és új utakat jelöl ki a családok támogatására annak érdekében, hogy a gyermekek és fiatalok számára a legjobb életkezdést biztosítsa. Pontosán leírja a kormányzat prioritásait az angliai gyermekeket és fiatalokat illetően, 5 fő eredmény meghatározásával, amelyek központiak a Változást a gyermekeknek programban, és amelyek a 2004-es Gyermekvédelmi törvény velejét alkotják. Ezek a következők:

- Egészség – jó fizikai és szellemi egészségnek örvendeni és egészséges életmódot folytatni
- Biztonság – védelem az elhanyagolás és mindenfajta sérelem, bántalmazás ellen
- Életöröm és a célok elérése
- Pozitív közreműködés – a társadalom és a kisközösség részévé lenni, és nem felvenni antiszociális és ártalmas viselkedésformákat
- Anyagi jólét – a hátrányos anyagi helyzet ne legyen akadályozó tényező a gyermekek tehetségének és lehetőségeinek legjobb kibontakoztatásában.

A Minden gyermek számít egy közös program a „Változást a gyermekeknek” keretén belül. Ez a kormány elképzelése a szakmabeliek együttműködésének erősítésére annak érdekében, hogy közösen dolgozva biztosítsák a gyermekekkel való törődést. Megcélozza a gyermekvédelem speciális szolgáltatásait ugyanúgy, ahogy az általános szolgáltatásokat; utóbbiak támogatnak minden gyermeket abban, hogy a lehető legtöbbet hozzák ki magukból és abban, hogy a negatív hatásokat megelőzzék.

A stratégia a gyermekek kormányzatot érintő témaköreire is reflektál. Felismeri emellett, hogy szükség van egyfajta stratégiai látásmód kialakítására a gyermekeket ellátó szolgálatoknál azért, hogy a preventív lépések, mint családtámogatás és szülőképzés, kiegészítsenek más kezdeményezéseket, például a fiatalokú igazságszolgáltatás területén.

¹¹ Every Child Matters

¹² Change for Children programme

A „Változást a gyermekeknek” programban a kormányzat egyértelműen reflektorfénybe helyezi a kapcsolatot a megfelelő típusú családtámogatás és aközött, hogy a gyermekek és fiatalok képesek legyenek a bennük rejlő lehetőségek mind jobb kiteljesítésére.

Észak-Írországból a kulcs az OFMDFM nemrégiben publikált észak-írországi gyermekstratégiája – „Gyermekeink és fiataljaink – a jövőnk zálogai – 10 éves stratégia¹³”. Ez a hosszú távú program közös elképzeléseket tartalmaz, és magas szintű várható eredményeket vázol a gyermekek és fiatalok számára. Teljesítmény-mutatókat rögzít, és azokat a cselekvéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elképzeléseket végre lehessen hajtani a következő 10 év alatt. Legfontosabb azonban, hogy felismeri, hogy a szülők, a szakemberek és a közösségek kulcsfontosságú partnerek abban, hogy a gyermekek és a fiatalok életét tökéletesíteni lehessen.

A következő 10 évre szóló ígéret az, hogy „minden észak-írországi gyermek profitálni fog a programból, és magabiztosan nézhet majd a jövőbe”. Ennek sikere az alapján lesz majd megítélhető, hogy hogyan érik el a gyermekek és fiatalok életének legfontosabb területein várt eredményeket.

A stratégia célja támogatni a különféle szervezeteket abban, hogy minden szinten együttműködjenek, hogy elősegítse a hatékonyabb információcserét, hogy közös szándékokat vezessen be, és hogy biztosítsa, hogy a gyermek vagy a fiatal álljon mindezek középpontjában. A Stratégia egy koordinált nézőpontot biztosít a különböző elvek és elvrendszerek fejlesztése érdekében, ami a minisztériumokon, illetve a szélesebb közvéleményen keresztül hatással van a gyermekek és fiatalok életére.

Egyre erőteljesebbé válik a felismerés, hogy a gyermekszegénység problémája nem szüntethető meg pusztán adóügyi és gazdasági rendelkezésekkel. A Kancellária megbízásából lefolytatott gyermekszegénység-kutatás¹⁴ világosan megmutatta, hogy a szülőség *minősége* kritikus pont, ha föl akarjuk számolni a gyermekszegénységet. Ezért biztosítani kell a családtámogatás egyensúlyát azoknál a szolgálatoknál, amelyek időben történő beavatkozást és krízismegelőzést folytatnak.

Az aggodalmak a gyermekszegénységgel és a munka/magánélet egyensúlyával kapcsolatban a közvélemény számára is előtérbe helyezték és hangsúlyossá tették a szülőség kérdését. Egyre világosabbá válik annak felismerése, hogy szükség van a szegény szülők segítségére és támogatására annak érdekében, hogy a gyermekeik életében pozitív változás állhasson be. Meg kell találni az egészséges egyensúlyt a családok hatékony támogatása és az életükbe való túlzott beavatkozás elkerülése között. Fel kell ismerni az értékes szülőség fontosságát, és nem lebecsülni a szülők szerepét és felelősségét. A segítségnyújtás nem jelenti azt, hogy a szülők egyszerűen át akarják testálni gyermekük nevelését valaki másra.

A Stratégia céljai

A fő cél, hogy magabiztos és felelősségtudatos szülőket képezzenek a támogatáshoz és információhoz való hozzáféréseken keresztül; hogy a szülők képességeit fejlesszék, és hogy segítsék gyermekeiket abban, hogy a tehetségüket és lehetőségeiket maximálisan kihasználják, és a társadalom aktív tagjai lehessenek. Emellett fontos elősegíteni az egységes és harmonikus együttműködést annak érdekében, hogy problémamentes és megfelelő család- és gyermektámogatási szolgálatok működjenek.

¹³ Our Children and Young People – Our Pledge – A 10 Year Strategy

¹⁴ The Child Poverty Review: http://www.hm-treasury.gov.uk/spending_review/spend_sr04/associated_documents/spending_sr04_childpoverty.cfm

Elképzelés, elvek és eredmények

A DHSSPS¹⁵ elkötelezett abban, hogy javítson az észak-írországi emberek egészségügyi és szociális jóllétén. Ezt az elkötelezettséget a megfelelő egészségügyi ellátás és szociális ellátórendszer (kórházi és háziorvosi ellátás, védőnői, szociális munka és más szakmai szolgáltatások) biztosításával teljesíti. Támogatja az egészséges életmódra buzdító programokat, és az olyan oktatást, amely arra ösztönzi a közösségeket, hogy olyan tevékenységeket, viselkedésmódokat és attitűdöket sajátítsanak el, amelyek hozzájárulnak a társadalom jobb egészségi állapota és jólléte eléréséhez.

A DHSSPS illetékes a gyermekek egészségi állapotának és érzelmi jóllétének elősegítésében is, olyan szolgálatok biztosításával, amelyek segítenek a szülőknek felelősségük gyakorlásában és gyermekeik eredményeinek javításában. Ez az elkötelezettség kifejezésre jut az értékek és elvek mentén fölépülő elképzelésben.

Az elképzelés

A gyermekkor a leginkább meghatározó korszak egy ember életében. Fontos cél, hogy a fiatalok megvalósíthassák lehetőségeiket, és meglegyen a lehetőségük arra, hogy teljes, egészséges és elégedett életet éljenek azáltal, hogy közösségük aktív és hasznos tagjaivá válnak, hogy közreműködnek a közösség szociális, oktatási és gazdasági életében.

Azért, hogy ez az elképzelés valóra válhassék, a Minisztérium szeretné bevonnai a gyerekeket, fiatalokat, családjaikat és közösségüket a megelőző szolgáltatások fejlesztésébe. Szeretnék, ha a gyerekek és a családok rendelkeznének a megfelelő tudással és készségekkel ahhoz, hogy meg tudják védeni magukat az abúzzsal, a zaklatással, a diszkriminációval, az előítélettel, a kizsákmányolással és az elhanyagolással szemben. Szeretnék, ha bizalom és a szeretet képessége fejlődne bennük, azért, hogy családjuk és közösségük törődő és védelmező tagjai lehessenek. Szeretnék, ha a családok tudnák, hol kaphatnak segítséget, ha szükségük van rá, és hogy időben hozzáférésük legyen azokhoz a szolgáltatásokhoz, amelyek szükség esetén segítségükre lehetnek, ha nehézségeik vannak, problémákat kell megoldaniuk. Ennek érdekében minden érintettnek meg kéne osztani az információit, módszereit és felelősséget vállalni a kockázatok kezeléséért, a szolgáltatások várható hatásainak felbecsléséért és a multidiszciplináris és szervezetek közti együttműködéssel történő munkavégzésért.

Az elvek

A következő elvek a Stratégia pillérei:

- A gyermekek és a fiatalok biztonságának garantálása.
- A vezérelvek és szolgáltatások kialakításában egységes és holisztikus szemléletű hozzáállásnak kell uralkodnia.
- A gyerekek és a családok szükségletit és perspektíváit kell figyelembevenni a tervezésnél és a szolgáltatás nyújtásáról hozott döntésnél.
- A megfelelő eljárás mód kidolgozásának és a tervekről születendő döntéseknek tényeken kell alapulniuk.
- Az eredmények kiértékelésének nyitott és mindenki számára átlátható módon kell történnie.
- Az eljárás mód kidolgozásában szerephez jutó újító szándékot és kreativitást később értékelni kell.

¹⁵ Department of Health, Social Services and Public Safety

- Minden érintettet – legyen erre bár törvényileg kötelezett vagy önkéntes alapon résztvevő, jöjjön akár a közösségi, akár a magánszektorból – ösztönözni kell az együttműködésre, különösen a gyermekekkel és családjaikkal történő munka során.
- A közösségeket bátorítani kell arra, hogy vegyenek részt a szolgáltatások tervezésében és kivitelezésében.
- A szociális együttműködés támogatása az erős családok, kisközösségek és szolgálatok támogatásán keresztül annak érdekében, hogy megelőzzük, hogy a gyermeket diszkrimináció és/vagy a gazdasági és szociális hátrányos helyzet sújtsa.
- Olyan szolgáltatások biztosítása, amelyek tanítják és népszerűsítik a gyermekek, fiatalok és családok jogait, integritását, lehetővé téve a közösségeknek, hogy önmagukon segítsenek.
- **Az eredmények**

Minthogy a „Családi problémák” a Stratégia támogató alappillére, „A gyermekeink és fiataljaink: a jövőnk zálogai” és a Stratégia tervezett eredményei világosan összefüggenek a fentebbi listával. A gyermekek és a fiatalok boldogulása érdekében az otthoni környezetnek megfelelő feltételeket kell biztosítani. E stratégia célja, hogy segítse a családokat és a szülőket, amikor rászorulnak, azért, hogy gyermekeiket úgy nevelhessék, hogy azok boldogan élhessenek, és kihozhassák magukból a maximumot.

- ✓ **Egészség** – jó fizikai és mentális egészségnek örvendve egészséges életet élni alkohol és drogok nélkül, hozzáféréssel minden olyan szolgáltatáshoz, amely segít fenntartani ezt az életmódot. A családoknak képesnek kell lenniük fejleszteni bizalmukat és szeretetre való képességüket, és megvédeni családtagjaikat.
- ✓ **A biztonság fenntartása** – védelem a bántalmazással és az elhanyagolással szemben; félelem nélküli élet. A gyermekek és családjaik képesek kell legyenek biztonságban élni, biztonságos közösségekben, rendelkezni a megfelelő képességekkel és tudással önmaguk megvédésére az erőszak, a zaklatás, a diszkrimináció, az előítéletek, a kizsákmányolás és az elhanyagolás ellen.
- ✓ **Életöröm, tanulás és a célok elérése** – minél többet kihozni az életből, és birtokába jutni azoknak a képességeknek, amelyek segítenek megtapasztalni tehetségünket és lehetőségeinket, valamint bizalom ezek megvalósításához. A gyermekeket és a fiatalokat a családok támogatásán keresztül kell segíteni abban, hogy tehetségüket kamatoztassák a tanulásban, és hozzáférést kell biztosítani az általános és a speciális szolgáltatásokhoz, amikor ezekre szükség van.
- ✓ **Pozitív közreműködés** – a társadalomnak és a kisközösségeknek pozitív értékeket kell adni, megelőzve az antiszociális vagy bántó viselkedésformák kialakulását. A kisközösségekben multidiszciplináris és a szervezetek együttműködésével történő munkát kell végezni.
- ✓ **Anyagi jólét** – birtokában lenni a képességnek, hogy azt tehesd, amit akarsz, hogy elégedett és az életnek örülő ember légy, megfelelő anyagi háttérrel és kilátásokkal ahhoz, hogy az életben jól működhess. A krízisben lévő családokat anyagilag is támogatni kell.
- ✓ **A jogok gyakorlása** – mindenkinek joga van ahhoz, hogy a számára káros dolgokat elkerülje. Mindenki joggal várhatja ezt azokon a szolgálatokon keresztül, amelyeknek a törvényes rend fenntartása a szerepe. A gyermekek és családjaik jogainak megsértése nem tolerálható, minden olyan eset, amikor ez mégis megtörténik, megfelelő odafigyelést és kezelést igényel.

- ✓ **Együttműködő munka** – a bizalom építése, rugalmas és újításokra nyitott partnerség a közintézmények közt, az önkéntes és a közösségi szektorban egyaránt, az információk, a módszerek és a felelősségi körök megosztása és a multidiszciplináris gondolkodás és szervezetek közti együttműködés hangsúlyozása a jobb családgondozás érdekében.

A Stratégia hatásköre

Az elmúlt pár évben jelentős fejlődésnek indultak a gyerekeket és családokat ellátó egészségügyi és szociális intézmények. A gyermekek és a családok számára működtetett támogató szolgálatok mostanra széles skálát fednek le, mint például tanácsadás a gyermekkori elhízással kapcsolatban; leányanyaság; gyermekkori védőoltási programok; a gyermekvédelmi ellátórendszerbe került gyermekek támogatása; örökbefogadás; nevelőszülői gondozás; gyermek- és serdülőkorai pszichológiai tanácsadás; fogyatékkal élő gyermekek segítése; egészségügyi állapotfelmérés; nővérszolgálat stb.

A Stratégia elsősorban a megelőzésre, illetve a korai beavatkozásra fókuszál, arra, hogy a szülőket a megfelelő időben támogassa, akkor, amikor arra valóban szükségük van, a gyermekeik fejlődésének különleges kihívást igénylő szakaszaiban. Míg a kutatások megmutatják, milyen fontos a szülő szerepe abban, hogy egy gyermek kiaknázhassa tehetségét és lehetőségeit, addig világosan kimutatható, hogy más faktorok is jelentősen befolyásolják a gyermekek eredményeit, ilyen például a környezet. Ez magában foglalja a közvetlen környezetet, amelyben a gyermek él, és azt a módot is, ahogyan a társadalom, mint egész, hat rá. Ez a stratégia az „egész gyermekre” fókuszál, emellett középpontba helyezi az általános támogató szolgálatokat és az azonnali szükségleteket is.

Az elmúlt pár évtizedben alapvető változás ment végbe az észak-írországi családok szerkezetében. Amikor családról beszélünk, ezalatt nemcsak azt a hagyományos családmodellt értjük, ahol az anya, az apa és gyermekeik egy fedél alatt élnek. A család definíciója kiterjedtebb és több mindent fed le – az egyedülállók háztartásait, a mostohaszülővel élő gyermekeket, az egynemű családokat vagy a távolabbi rokonokkal élő gyermekeket.

A Stratégia céljai alapján, amikor szülőségről van szó, az alábbiakat értjük alatta:

„A család tagja minden 18 év alatti gyermek és fiatal (21 év a korhatár azon fiatalok esetében, akik a gyermekvédelmi rendszer gondoskodása alatt állnak, vagy fogyatékkal élnek), valamint az ő elsődleges gondviselőik. Az elsődleges gondviselő lehet szülő, távolabbi rokon vagy bármely olyan személy, aki részt vesz a kiskorú fölnevelésében, és aki szülői felelősséggel tartozik a kiskorúért.”

Vannak gyermekek, akik nem biológiai szüleikkel élnek, hanem a nagyszülők vagy más rokonok nevelik őket, a gyerekek egy részéről pedig szociális intézmények gondoskodnak akár nevelőszülőkön, akár bentlakásos intézeteken keresztül. A stratégia céljai értelmében, a szülőkről magában foglalja az alábbiakat:

„Egy szülő, egy gyám, egy személy, aki a szülő helyébe lép, mint például a nagyszülő vagy mostohaszülő, akivel a gyermek él, egy szülő, aki jogilag is felelős a gyermek jóllétéért.”

Egy jelenleg is tartó kutatás azt vizsgálja, hogyan kellene a szülőket támogatni. A Területi Egészségügyi Igazgatóságok minden szülőtámogatási stratégiáját úgy alkották meg, hogy azonak középpontjában egyrészt a magasszintű eredmények álljanak, amelyek ösztönzőleg hatnak a gyerekekkel és fiatalokkal foglalkozó szolgálatokra, másrészt pedig az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének¹⁶ kívánalmait szem előtt tartva. A Stratégia elsősorban a megelőzésre és a korai beavatkozásra helyezi a hangsúlyt.

Prioritások

A stratégia kifejlesztése folyamán minden szektorból (állami, önkéntes, közösségi) a törvényhozás kulcsfontosságú résztvevőivel, valamint a szülőkkel is konzultáltak a családtámogatási rendszer fejlesztésének módjáról a következő 10 évre nézve. Azt kérték tőlük, hogy határozzák meg az elsődleges fontosságú kérdéseket, tegyenek javaslatokat arra nézve, hogyan hozhatók létre megfelelően hatékony és integrált szervezetek, valamint arra, hogy határozzák meg azokat a szolgáltatásokat, amelyek egymással kombinálva regionális szinten hatékonyabbá, eredményesebbé tehetők. A szülők megkérdezése szintén fontos mozzanat volt: azon szervezetek közül, amelyek értük vannak, hol érznek ezek működésében hézagokat, mely részek szorulnának fejlesztésre, hogyan kéne a szervezetekhez, szolgáltatásokhoz való hozzáférést javítani.

Az így kapott információk hozzásegítették a DHSSPS-t ahhoz, hogy 5 kulcsfontosságú kérdést határozzon meg a stratégiában, melyek a következők:

- 1. a szülők támogatása**
- 2. az információkhoz való hozzáférés**
- 3. a szükségletek értékelése**
- 4. információmegosztás**
- 5. integráció és összetett képviselet**

Fontos megjegyezni, hogy a témakörök sorszámozása nem jelent prioritási sorrendet, minden tényező egyformán jelentős.

A szülők támogatása

A szülők, s az, hogyan teljesítik szülői feladataikat, kötelezettségeiket, a legfontosabb befolyásoló tényező tekintetben, hogy érzi magát a gyermekük. Gyermekük nevelésével, védelmével, tanításával, és példamutatással ahhoz segítjük őket, hogy boldogok, egészséges és felelős polgárok váljanak belőlük. Ebben az értelemben a szülőség úgy definiálható, mint a legjobb megelőzési módszer arra nézvést, hogy a gyerekek (akár fiatal, akár felnőttkorukban) komoly nehézségekbe ütközzenek. A kormányzat felismerte ezt, és feladatának érzi a szülők segítségét abban, hogy minden olyan készséget elsajátítsanak, illetve fejlesszenek, amely ahhoz szükséges, hogy gyermekeiket a lehető legjobban segíthessék életük kiteljesedésében.

Védőnők

Az észak-írországi védőnők általános és célzott gyermek-, fiatal- és családprogramokat szerveznek, nagy hangsúlyt fektetve az egészséges életmód népszerűsítésére, a megelőzésre

¹⁶ ENSZ, Egyezmény a gyermekek jogairól: <http://www.unicef.hu/gyermekjog-egyezmeny.jsp>

és a korai beavatkozásra a veszélyben lévő gyermekek esetében, az Egészség minden gyermeknek (HALL)¹⁷ 4. kiadásának megfelelően.

Az egészségügyi szakemberek együttműködésével létrehozott HALL célja a családokkal és közösségekkel való együttműködés a gyermekek optimális egészségügyi állapotának eléréséhez. Minden gyermek, fiatal és család számára hozzáférhető Észak-Írországban.

A védőnő feladata alapvető fontosságú a szülők támogatásában, hiszen ez az egyetlen szolgáltatás, amelyhez minden szülő hozzájut. Nyilvánvaló, hogy hangsúlyt kell fektetni annak köztudatba ültetésére, hogy nemcsak a gyermekek fejlődésében, de a korai megelőzésben is fontos szerepet játszanak.

A védőnők szerepével kapcsolatos tudatosságot olyan kezdeményezéseken keresztül próbálják erősíteni, mint a Biztos Kezdet, a Szülőképzés és a Pozitív Szülőség¹⁸ programok.

Biztos kezdet program¹⁹

Az egyik legfontosabb, a családi élet megerősítésére létrejött állami kezdeményezés a Biztos kezdet program. Célja, hogy alapvető támogatást nyújtson a szülőknek és a gyermekeknek egyaránt akkor, amikor ennek a legnagyobb hatása van, vagyis az egészen kicsi gyerekeknél. A Biztos kezdet úgy próbálja erősíteni a családi köteleket, hogy a szülőket bátorítja a gyermekükkel kialakított korai kötődésre.

Próbálja arra ösztönözni a szülőket, hogy magabiztosabbak legyenek készségeiket és képességeiket illetően, és hogy pozitívabban reagáljanak gyermekeikre. A jobb szülői készségek elsajátításával a szülő képessé válik arra, hogy úgy gyermekének egészségi állapotát és iskolai előmenetelét, ahogy saját magabiztosságát és önbecsülését is jó irányba befolyásolja.

A kormányzat extra támogatást biztosít a Biztos kezdet programnak a „Gyermekek és Fiatalok” csomagon keresztül azért, hogy fejlesztését biztosítsa. Ez a fejlesztés új projekteket, peremvárosi szolgáltatások kialakítását, valamint már létező szolgálatok terjeszkedését, és a meglévők egyesítését is magában foglalja. A támogatás azokra a területekre összpontosít, amelyeknek nagyobb szükségük van erre, de ezen belül is a 4 év alatti gyermekek és családjaik segítségét tekintik legfontosabbnak, azt a 20%-ot, akik a leghátrányosabb helyzetben vannak az ellátás hiánya miatt. Továbbá néhány projekt kiterjesztését tervezik annak érdekében, hogy a meglévő területek segítségére legyenek.

Pozitív nevelési program²⁰

Nagyon fontos, hogy a szülők olyan készségek és információk birtokában legyenek, amelyek hozzásegítik őket, hogy gyermekeik viselkedésére pozitívan reagáljanak. A pozitív szülőség program népszerűsítése több lépcsőn keresztül történik: a kormányzat a Területi Gyermekvédelmi Bizottsággal együttműködve kiadta a „Biztonságos nevelés kézikönyvét²¹”, amely egyfajta, információkkal teli útjelző a szülők számára, s amely tartalmazza a pozitív szülőség programját is. A Biztos kezdet programon keresztül is segítik a projektet, amely képzést és információkat ajánl a szülőknek és a szakembereknek is, emellett pedig a

¹⁷ Health for All Children

¹⁸ Sure Start, Parenting Education, Positive Parenting

¹⁹ Sure Start Programme

²⁰ Positive Parenting Programme

²¹ Safe Parenting Handbook, bővebben lásd lejjebb

különböző szervezetek támogatásával segítik elő a pozitív nevelést népszerűsítő programok fejlesztését és alkalmazását.

A gyermekek fizikai fenyítéséről szóló törvény nemrég változott: alapvető fontosságú, hogy az állam kivegye a részét a szülők tájékoztatásából a törvényi változásokat illetően, valamint, hogy támogassa őket abban, hogy olyan ismereteket és információkat szerezzenek, amelyek alternatívát biztosítanak számukra a testi fenyítéssel szemben.

A pozitív nevelési és az indulatkezelési programokat oktató tanfolyamok számának növelésével támogatják a szülőket abban, hogy a fizikai büntetéssel szembeni alternatívákat megismerjék.

Emellett olyan tájékoztató kampányt indítanak, amely nemcsak felhívja a szülők figyelmét a fizikai fenyítéssel szembeni alternatívákra, de a szakembereket is arra ösztönzi, hogy ezeket terjesszék és tanítsák. Ez növeli majd a szülőségről szóló ismeretanyag hatókörét, valamint újra bevezeti a „Biztonságos nevelés” kézikönyvet. A Minisztérium egy tudatosságot erősítő stratégia terjesztésébe is belekezd különböző médiumokon keresztül.

A törvényi változásról, valamint a pozitív nevelési program kezdeményezéseiről szóló útmutatót a szakmában dolgozóknak is kiadnak a HPSS együttműködésével.

Szülőképzés

Az emberek nagy része úgy gondolja, hogy a szülőség természetes, ösztönös folyamat, amelynek képessége velünk születik. Azonban egy gyermek életének különböző lépcsőfokai során a gyermekek rengeteg féle helyzetet állítanak elő (az éjjel nem alvó csecsemőktől kezdve a hisztériázó kisgyerekeken át a tinédzserekkel előálló konfliktusokig). Ahogy már említettük, rengeteg forrás van ilyenkor, amely a szülőknek támogatást nyújthat ezekben a helyzetekben. Egyértelműen látszik, hogy azok a szülők, akik a különböző szülőképző programokban részt vettek, könnyebben birkóznak meg a problémákkal, és hatékonyabban segítik gyermekeik iskolai munkáját is. A különböző szülőképzési tanfolyamok eddig úgy működtek, mint olyan szolgálatok, amelyek egy-egy meglévő problémára segítenek választ adni, olyan szülők számára, akik már valamilyen krízishelyzetben elbuktak, vagy legalábbis így érzik. Ez alapvető félreértés: *minden* szülőnek alkalma kell legyen okulni a megosztott tapasztalatokból, növelni a tudását, új nézőpontokat megismerni, fejleszteni saját készségeit. Úgy gondolják, hogy a szülők támogatásának biztosítása a szakemberek széles rétegén és a minőségi szülőképző programokon keresztül sokkal hatékonyabb a gyermekek és a családok számára.

A szülőket a szülőképzési programok növelésével támogatják, amelyek segítséget nyújtanak a gyermekek egészségének megőrzésében, megfelelő fejlődésük biztosításában, a háztartás vezetésében és a stressz kezelésében.

Tervezik továbbá a minőségi előírások ellenőrzését azzal a céllal, hogy az általános szakmai szabályok minden szolgálat számára végrehajthatók legyenek.

Minden szülő-támogatással és -képzéssel foglalkozó intézményt arra ösztönöznék, hogy együttműködjenek egymással és ezáltal viszonyítási alapot nyerjenek a már meglévő szülőképzési programok.

Családi mediáció és kapcsolattámogatás

A szülők különválása nagyon sok gyermeket érint. 2004-ben 2512 válás volt, és 2228 észak-írországi gyermeknek kellett megélnie családja széthullását²². A válási procedúra majdnem mindig bonyolult, de ha megfelelően kezelik, akkor nagyban csökkenthető a gyermeket érő káros hatások mértéke. Amikor a válást rosszul kezelik, és különösen, ha a gyermekeket is belerángatják a szülők konfliktusába, az a gyermekekre kifejezetten romboló hatással van. Igazolható, hogy az ilyen helyzetekben iskolai teljesítményük romlik, gyakori az iskolakerülés, illetve az otthonról való elszökés is. Ezek a kockázatok azonban jelentősen csökkenthetők, ha a szülők képesek békés úton rendezni konfliktusaikat.

A kutatások azt is megmutatták, hogy azok a szülők, akik valamilyen mediáción már részt vettek, kevésbé voltak agresszívak a válási procedúra során, és ezekben az esetekben a gyermek(ek) kapcsolata is kiegyensúlyozottabb volt a szülőkkel.

A családi mediációt most már széles körben ismerik el az egyik leghatékonyabb szülőttámogatási módszernek az élet bármely területén. Az angol kormányzat a közelmúltban jelentett be új célokat, amelyek arra irányulnak, hogy a válófélben lévő szülők és gyermekeik számára jobb, működőképesebb rendszert hozzanak létre – az erről szóló publikáció címe: „A szülők szétválása: a gyermekek szükségletei és a szülők felelőssége²³”.

Észak-Írországbán a családi mediáció még gyerekcipőben jár. A kutatások azt mutatják, hogy a mediáció nem jellemző széles körben a válások során. Valószínű, hogy a jogsegély tervezett változásainak hatása lesz a családjogi törvényekre és szolgáltatásokra, ami alternatívákat fog nyújtani a bírósági döntések során.

Felismerik a családi mediáció fontosságát, és azon vannak, hogy azok a szervezetek, amelyek most is foglalkoznak ezzel, szélesebb teret nyerjenek annak érdekében, hogy az érintett családok könnyebben és gyakrabban juthassanak ehhez a módszerhez, amikor különválásra kerül sor.

Kapcsolattámogatás

Miközben felismerik, hogy a családtámogatás fontos szerephez jut a válási nehézségek során, legalább ugyanekkora hangsúlyt kell fektetni a megelőzésre, a nehézségek jelentkezésekor való közbelépésre, még az előtt, hogy a problémák annyira súlyossá válnának, hogy a különélés lehet az egyetlen megoldás. Rengeteg olyan élethelyzet állhat elő, amikor a változások partnerkapcsolati kihívásokhoz, nehézségekhez vezetnek, például az első gyermek születése, vagy a gyerekek iskolakezdése. Ráadásul stresszt okozó és problémákat felvető helyzetek bármikor előállhatnak egy kapcsolatban, például egészségügyi gondok, munkanélküliség vagy anyagi problémák. A párok támogatása ezekben a helyzetekben komoly segítség lehet ahhoz, hogy sikeresebben vegyék az akadályokat.

A házasság és a párkapcsolat támogatása azt jelenti, hogy a felnőttek és a gyerekek is elegendő információhoz, tanácshoz és hatékony támogatáshoz jutnak az életük kritikus szakaszaiban, és az a jó, ha ez a támogatás a nehézségek kezdeti szakaszában már rendelkezésre áll, hiszen a megfelelő segítségnyújtás és tanácsadás komoly segítség lehet abban, hogy a párok együtt maradjanak.

Kapcsolattartást segítő szolgálatok

Annak fontossága, hogy a gyermek mindkét szülőjével kapcsolatban legyen, és ennek pozitív hatása a teljesítményre egyértelműen kimutatható. Mindemellett nem minden különélés és

²² Teljes lakosság kb. 1,6 millió

²³ Parental Separation: Children's needs and Parents responsibilities: <http://www.dfes.gov.uk/childrensneeds/>

válás kezelhető békés úton, és azoknak a gyermekeknek, akiknek szülei konfliktusban állnak, szükségük van egy biztonságos, semleges helyre, ahol mindkét szülővel tarthatják a kapcsolatot.

A kapcsolattartást segítő központok ezt a semleges helyet biztosítják, ahol a szülők, nevelők vagy távolabbi rokonok és a velük nem együtt élő gyermekek találkozni tudnak. Ezek a szolgálatok szükség esetén (és ha rendelkezésre álló forrásaik megengedik) felügyelt kapcsolattartást is biztosítanak, amennyiben családon belüli erőszak, gyermekbántalmazás gyanúja, illetve megtörténte, vagy a gyermek erőszakkal való elvitelének kockázata áll fenn.

További prioritások – a szolgáltatásokhoz és az információkhoz való hozzáférés

A tanácsadáshoz és az információkhoz való hozzájutás lehetősége nagyon fontos részét képezi a szülők támogatásának. A családi struktúrák változatossága és széles skálája azonban a szülők szükségleteinek és érdekeinek összeegyeztetését nagyon nehézé teszi. Vannak fiatal szülők, idős szülők, fogyatékkal élő szülők, egyedülálló vagy kisebbséghez tartozó szülők. Ezek a különböző csoportok különbözőképp férnek hozzá a hivatalos és a nem hivatalos tanácsadáshoz.

Sajnos, nem minden rászoruló család jut könnyedén a szolgáltatásokhoz, ez rengeteg tényezőtől függ. Vannak olyan családok, akik eleve hátrányos helyzetben vannak és kirekesztettek az élet bizonyos területein, például azok a kisebbségi csoportok, akik nem beszélnek angolul vagy azok a szülők, akiknek pszichés problémáik vannak, vagy bántalmazás elszenvedői. Az apák a szülők egy másik csoportja, akikre nem tekintenek úgy, mint akik rászorulnak a hagyományos szolgálatokra, és gyakran kell akadályokkal szembenézniük, ha támogatásra van szükségük.

Az idejétmúlt szolgálatok, a rugalmatlan munkaidő és a vidéki izoláltság szintén jelentős akadályokat gördíthetnek a szolgáltatások hozzáférhetőségének útjába.

Az egyik legnagyobb nehézség a segítséget kereső szülők esetében a stigmatizálás, amivel szembe kell néznie annak, aki szociális támogatást vagy pszichológiai/pszichiátriai segítséget vesz igénybe. A családokkal való konzultációhoz az eddigiektől különböző helyszínek igénybevétele, mint például az iskola, ahol teljesen megszokott, hogy egy szülő ki-be járjál, talán megoldást jelenthet erre a problémára.

Az elmúlt pár évben az információ és a tanácsadás elérhetővé tétele érdekében számos új fejlesztés történt, például a különböző területekhez tartozó **weboldalak** hoztak létre, ahol a helyi családtámogató szolgálatokról lehet tájékozódni. A gyermekvédelmi szövetség is létrehozott honlapokat, amelyek afféle útjelző táblaként funkcionálnak a szolgáltatásokhoz. Újabb előrelépést jelent a **regionális tolmácsszolgálatok** működtetése (RIS²⁴). A szervezet elsődleges célja, hogy gondoskodjék arról, hogy a HSSPS szervezeteinek olyan, kulcsfontosságú információi, mint például a rendelkezésre álló szociális és egészségügyi szolgálatok, elérhetők legyenek azon Észak-Írországban élő emberek számára, akik nem beszélnek jól az angol nyelvet. Abban is segítséget nyújtanak, hogyan kell egészségügyi kártyát szerezni és regisztrálni a háziorvoshoz, valamint adnak egy hasznos listát azokról a kontaktokról, akikre szükség lehet. Ez a regionális információs szervezetek fejlesztésén keresztül valósítható meg, amellet, hogy a szülők és a szakemberek információs hálózatának megfelelő támogatása a szolgáltatások fejlesztőinek is segítség ahhoz, hogy meghatározhassák, melyek azok a területek, ahol nincs elég támogatás, illetve ellenkezőleg, hogy elkerüljék az egy területre jutó szükségtelenül sok szolgáltatást.

²⁴ Regional Interpreting Service

Az információhoz való hozzáférés fejlesztése érdekében fontos gondoskodni arról, hogy a szülők támogatáshoz, segítséghez jussanak, amikor csak szükségük van rá. Egy megfelelően érzékeny és felelősségteljes **segítívonal** létrehozásával a szülőknek meglesz az a lehetőségük, hogy akkor jussanak segítséghez, amikor csak kell. Ez a szolgáltatás arra is jó, hogy útbaigazítsa a szülőket, milyen szolgálathoz vagy intézményhez kell fordulniuk a problémájukkal, és arra is, hogy adott esetben közvetlen segítséget nyújtson.

Harmadik prioritás – értékelés

Az élvonalbeli, általános szolgálatoknak képesnek kell lenniük arra, hogy pontosan meghatározzák a kritikus helyzetben lévő családok szükségleteit (például az iskolakezdés előtti, illetve a szülés előtti időszakban), és a megfelelő választ nyújtsák azokra, hiszen ilyenkor a családok egyrészt fogékonyabbak a támogatásra, másrészt az időben jövő segítség sok későbbi krízist tesz elkerülhetővé. Ezeknek a szolgáltatásoknak ugyanakkor arra is alkalmasnak kell lenniük, hogy hatékonyan felmérjék a család helyzetét, és a számukra megfelelő és könnyen elérhető intézményt javasolják, figyelembe véve a szülőkről készült szakvéleményt.

Az egyik olyan akadály, ami nehézkessé teszi a különböző szervezetek hatékony működését, az eltérő szemléletmód, amivel a problémák megoldásának menetét elgondolják. Ezt legyőzendő egy közös értékelőlapot kidolgozása a cél, melynek neve „Értsük meg az Észak-Írországi Gyermek Szükségeit” (UNOCINI²⁵), amit a megfelelő képzés is kísér majd, és amely a gyerekekkel és családokkal dolgozó szakemberek széles skálája számára – mint például szociális munkások, egészségügyi dolgozók, a közösségi nővérszolgálatok, valamint az önkéntes és a civil szektor – hasznos és alkalmazható lesz.

Az UNOCINI jelentős tényező lesz abban, hogy segítsen hozzáférhetővé tenni az elsődleges szolgálatokat, amelyek így egységesek lehetnek, és a gyerekek és fiatalok igényeire összpontosíthatnak. Segíteni fog abban is, hogy **egységes szempontrendszer** alapján lehessen értékelni a gyerekek és családjaik szükségleteit, és hogy megfelelő döntés születessen arról, hogyan lehet ezeket a szükségleteket kielégíteni. Minden Észak-Írországból működő, gyermekekkel foglalkozó szervezet szakembereihez el fog jutni ez a szempontrendszer.

Az UNOCINI hatékonyan hozzá fog járulni ahhoz, hogy a további szükségleteket korábban és hatékonyabban meg lehessen határozni, különösen az általános szolgálatok esetében. A szándék az, hogy egy egyszerű folyamat során, holisztikus szemléletmóddal lehessen meghatározni a gyerek szükségleteit és erősségeit, figyelembe véve a szülők/gondviselők kötelezettségeit, valamint azt a környezetet, amely a gyerekek fejlődésére hatással van. A szakmabeliek így nagyobb eséllyel fognak egyetértésre jutni a családdal arról, hogy milyen támogatás az igazán megfelelő. Az UNOCINI abban is segíteni fog majd, hogy a szolgálatok egységesebbek legyenek.

Negyedik prioritás – információmegosztás, titoktartás

Ha az **információáramlás** nem működik megfelelően azok között, akik a családokkal dolgoznak, az azt eredményezheti, hogy elvész az alkalom a korai közbelépésre, legrosszabb esetben pedig oda vezethet, hogy az adott családi helyzetet nem megfelelően értékelik, és a gyerekeket nem lehet megvédeni az ártalmaktól, abúzustól. Míg az emberek többsége tisztában van azzal, hogy a legtöbb döntés az információ megosztásáról jogi döntést igényel

²⁵ Understanding the Needs of Children in Northern Ireland

azzal összefüggésben, hogy mi tehető publikussá, mikor és milyen módszerrel tekintetben, hogy a gyerek vagy fiatal kivel van kapcsolatban, a bírósági ügyek ezekben a témákban ritkák. Általában eltérőek a vélemények, és vita van arról, hogy mi szolgálja a közérdeket az információmegosztás tekintetében. Jelentős társadalmi vita bontakozott ki a gyermekvédelmi feladatokról, különösen a Laming vizsgálat²⁶ esetében, ahol az információhiány következtében a tragikus események lánca Victoria Climbié halálához vezetett.

A Laming vizsgálat egyik legfontosabb felismerése az volt, hogy a szakembereknek és az intézményeknek el kellene fogadniuk egy közös, holisztikus látásmódot a gyermekekkel és családjaikkal való munka során. Ez azt jelenti, hogy az értékelés és **a szolgáltatás folyamatának középpontjában a gyermek áll**. Miközben mindenki, aki gyerekekkel dolgozik, egyetért abban, hogy így kéne a rendszernek működnie, sok nehézséggel kell még megküzdeni, mire ebből az elképzelésből valóság lehet. Sajnos a különböző szakmai szervezeteket és szektorokat elválasztó határok és érdekek könnyen akadályává válhatnak az egységes és összekapcsolódó szolgáltatások létrehozásának. Szervezeti szinten a „Gyermekek és Fiatalok Bizottságával²⁷” való munka és különösen a „Gyermekvédelmi Kapcsolatok és Gyermekvédelmi Szolgáltatások Tervezete²⁸” nagyszerű eredményeket ért el abban, hogy a különböző szervezetek és szektorok közelebb kerüljenek egymáshoz. Mindazonáltal ezt a törekvést az információk megfelelő megosztásával és átadásával tovább kell támogatnia minden szakmabelinek, ha szeretnének egy igazán mindenre kiterjedő és egységes szemléletmódot létrehozni a gyermekek támogatása és segítése érdekében. Mindemellett, ez a munka egy érzékeny területe. Rengeteg csoport tekinti úgy az információmegosztás kérdését, mint alapvető tényezőt a családok jobb támogatása érdekében. Másoknak azonban aggályaik vannak az adatvédelem és a bizalmasan megosztott információk, valamint a szolgáltatás igénybevevőivel kialakított kapcsolat miatt.

Ami világos, hogy lényeges információ nélkül a szakmabeliek nem tudnak megbízható döntést hozni, értékelni a szükségleteket, vagy eldönteni, melyik a megfelelő intézmény, amely a probléma megoldásában illetékes. **Az információ hiánya nagyban növeli annak a kockázatát, hogy a rászoruló gyerekek nem kapnak elég figyelmet**, vagy a szülők megtagadják a segítség elfogadását, így aztán a gyerekek nem kapják meg a megfelelő szintű segítséget, és könnyen még nagyobb bajba kerülhetnek.

Az egységes értékelő rendszer, az UNOCNI életre hívása jelentős segítséget fog nyújtani a gyermekekkel és családokkal dolgozó szakembereknek. Mindemellett fontos megemlíteni, hogy egyéb útmutatás és protokollok is rendelkezésére állnak azoknak, akik a gyerekekkel és a családokkal kapcsolatba kerülnek, annak érdekében, hogy eldönthessék, mikor kell a meglévő információikat továbbadniuk. Ugyancsak alapvető, hogy ezeknek az útmutatóknak és protokolloknak tiszteletben kell tartaniuk a családtagok jogait anélkül, hogy a gyermek jóllétét bármilyen sérelem érné.

Ötödik prioritás – integráció és többintézményes működés²⁹

A szolgáltatás nyújtói és alanyai közti kapcsolat milyensége nagyban összefügg a támogatás folyamatával, ahol ennek a folyamatnak vagy folyamatoknak alkalmazkodniuk kell, és képesnek lenniük a változásra a családok helyzetének változásával együtt. Különböző utak és

²⁶ www.victoria-climbié-inquiry.org.uk

²⁷ Children and Young People's Committee

²⁸ Child Care Partnerships and Children Services Planning

²⁹ multi-agency working

módszerek vannak a családok támogatására, amelyek nagyjából kettéválaszthatók hivatalos és nem hivatalos megoldásra.

A hivatalos támogatást többnyire a nagyobb szervezetek biztosítják, mint például a szociális szolgálatok, egészségügyi intézmények, vallási szervezetek és helyi önkéntes és közösségi csoportok. A hivatalos támogatás igénybevevői nevük vállalásával kérnek és kapnak segítséget. A nem hivatalos támogatást általában a rokonok, barátok vagy szomszédok nyújtják, tehát a folyamat az emberek saját „hálózatán” keresztül megy végbe a közösségen belül. A nem hivatalos segítségnyújtás alapvető szerepet játszhat abban, hogy a szülők megbirkózhassanak nehézségeikkel, de gyakran pont a leginkább kiszolgáltatott és sebezhető családok számára nem elérhető, akik különböző okok miatt izoláltan élnek.

Tudjuk, hogy a szülők több támogatást szeretnének, és azt, hogy ez rendelkezésükre álljon gyermekeik korai éveiben. A „szülő a szülőnek”- segítségnyújtás az egyik legjobb módja a szülők támogatásának.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy ahol több intézmény működik együtt, ott a rendszer sokkal hatékonyabb, például a megelőzés és a korai beavatkozás szempontjából; egyszerűbb és gyorsabb hozzáférés a szolgálatokhoz és a szakemberekhez; a szülők támogatása jobb, megfelelőbb; a gyerekek igényeit pontosabban mérték fel.

Az elmúlt években nagy előrelépés történt az együttműködő munka megteremtése érdekében. Kiváló példák vannak erre, mint például a Viselkedéstámogató Klinika, A Területi Gyermekvédelmi Bizottság, a Gyermekvédelmi Kapcsolatok, a Gyermekjóléti Szolgálatok Tervezete, Oktatási Jóléti Iroda, és az Otthoni Munkakezdés a Biztos kezdet programmal.

A meglévő jó gyakorlatokra építve tervezik a többintézményes, integrált munka további fejlesztését és ösztönzését azzal, hogy a Gyermekközpontot létrehozzák Észak-Írországban. E program mögött az angliai Gyermekközpont példája áll, és arra a koncepcióra alapul, hogy az integrált oktatás, gyermekvédelem, családtámogatás és egészségügyi ellátás határozzák meg a gyermekek és szüleik jövőbeli eredményeit. A Gyermekközpont a szolgáltatásokat széles palettáját vonultatja föl családtámogatáson belül, beleértve a speciális szükségletű gyermekek támogatását, emellett pedig a bábiskák, gyermekfelügyelők számára is afféle bázisként funkcionál. A szolgáltatások központjaként működhet a közösségben mind a szülők, mind a gyermekvédelmi szolgálatok szakemberei számára.

Szülői tanácsadó szolgálat (PAC³⁰)

A PAC ingyenesen hívható segélyvonal és személyesen nyújtott támogatás, illetve tanácsadó szolgálat családoknak.

Minden családnak nehézségekkel kell megküzdenie időről időre. Időnként ezek apróságnak tűnhetnek, mégis sok aggodalomra adhatnak okot. Néha igazán nagy krízisekről van szó. Rengeteg olyan eset van, amikor óriási segítség lehet egy családon kívül álló emberrel beszélgetni. A PAC segélyvonalat 1979-ben hozták létre, a Gyerekek Nemzetközi Évében. A szervezet több regionális családtámogató szolgálatot tömörít, ezek a szolgálatok 4 központból állnak össze: Belfast, Derry, Dungannon, Ballymena.

A segélyvonal-szolgáltatás

³⁰ Parents advice center

- A szolgáltatás célja, hogy támogatást és útmutatást nyújtson bármilyen, nehézségekkel küzdő család számára.
- A segélyvonalnál dolgozók önkéntesek, akiket felkészítettek a támogatás jelenlegi szabályaira és arra, hogy bármilyen korú gyermeket nevelő szülőt hasznos tanácsokkal láthassanak el.
- Minden itt dolgozó önkéntes maga is szülő.
- Amennyiben szükséges, a fiatalokkal is találkoznak.
- A szolgáltatás ingyenes, bizalmas és elérhető a szokásos munkaidő után is.
- Nincs várólista.

A kapcsolatfelvétel lehetséges módjai:

- Telefonon közvetlenül az önkéntesekkel lehet beszélni.
- Szintén telefonon időpontot lehet kérni.
- A nyitvatartási idő alatt időpont nélkül is be lehet menni személyesen.
- Írásban postán vagy e-mailben is elérhetők.

A következőkkel lehet hozzájuk fordulni:

- Bármilyen kérdés vagy aggodalom viselkedési zavarokkal, családi kapcsolatokkal vagy érzelmi nehézségekkel kapcsolatban.
- Olyan témákkal, mint a szülők szétválása, erőszak esetek, fegyelmezés, agresszió, boldogtalanság vagy bántalmazás.

Így segítenek:

- Alaposan átbeszéljük a szülő helyzetét.
- Segítenek átgondolni, min kellene változtatni.
- Támogatják a szülőt abban, hogy ezeket a változásokat megvalósítsa.
- Bátorítják, hogy szembenézzon az élete bonyolultabb, nehezebb részeivel.
- Segítenek másfajta szakmai segítséget is találni, ha arra van szükség.

Segítő csoportok:

- Időről időre a PAC segítő csoportot is szervez egy-egy téma kapcsán.
- A csoportok úgy néznek ki, hogy 8-10 szülő rendszeresen találkozik 6-8 héten keresztül, és megosztják egymással tapasztalataikat, mindazt, ami a tanultakról leülepedett bennük.

Bizalom:

- A telefonhívásokat bizalmasan kezelik, és az érintett beleegyezése nélkül senkivel sem osztják meg azok tartalmát.
- Ez alól az eljárás mód alól kivételt képeznek az olyan esetek, amelyeknél gyermekbántalmazásról beszél a hívó. Az ilyen eseteket – vagy azok gyanúját – a törvény szerint nem lehet titokban tartani. További kivételt képez a komoly támadás vagy az azzal való fenyegetőzés esete.
- A segítővonalnál nincs visszahívógomb és hívóazonosító. Ha egy klienst visszahívunk, automatikusan a 141-es kód jelenik meg a kijelzőn.

Más PAC programok

A szülőképzési program személyre szabott szülőképzést jelent az érdeklődő csoportoknak egész Észak-Írország területén. A projektnek az is célja, hogy kapcsolatot építsen azokkal az érdekelte szervezetekkel és magánszemélyekkel, amelyek megosztanák azokat a kezdeményezéseiket és tapasztalataikat, amelyek az érdeklődő szülőknek segítségére lehetnek.

A Férfiak-projekt³¹ célja, hogy növelje a férfiak azon témák iránti hajlandóságát, amelyekkel jellemzően nekik kell szembenézniük, valamint, hogy hálózatok kiépítésével és az együttműködés ösztönzésével elősegítse a társadalmi együttélésüket; felkutatassa a helyi igényeket; összehasonlítsa forrásaikat; célszerű, praktikus programokat kezdeményezzen; lobbizva a döntéshozóknál; a jövőre vonatkozó stratégiákat javasoljon.

Szülőfórum

Az „Alternatívák a testi fenytéssel szemben”-képzés a „Save the Children³²” angliai projekttel együttműködésben zajlik, és egész Észak-Írországban tartaja kurzusait a fizikai fenytéssel szembeni alternatívákról³³ azoknak a szakmabelieknek, akik szülőkkel és gyermekekkel dolgoznak. A csoportok munkáját a résztvevők igényeire szabják. A kurzus különböző témái a fizikai büntetés körül forognak, valamint hogy hogyan kell a gyermekek viselkedését pozitívan megítélni és megerősíteni, emellett az észak-írországi kapcsolódó törvényekről, jó gyakorlatokról, európai modellekről, valamint a gyermekeket és a családokat érő stressz megértésének módjáról.

Gyermekek, fiatalok és családok az EU napirendjén

A 2006. márciusában tartott tavaszi tanácskozástól kezdve a gyermekek jóllétére való összpontosítás egyre erősödik, mivel ekkor az elnök fölszólította a tagállamokat, hogy *„tegyék meg az alapvető lépéseket annak érdekében, hogy gyorsan és jelentősen csökkentsen lehessen a gyermekszegénység mértékét, hogy a gyermekek egyenlő eséllyel indulhassanak, szociális háttérüktől függetlenül”* (az Elnökségi Megállapítások 72. pontja, 2006. március). A tagállamok erre való válaszul egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek a generációk óta öröklődő szegénység és hátrányos helyzet megállítására. Az oktatáshoz, különféle képzésekhez való hozzáférési lehetőség központi és alapvető kérdés ebből a szempontból, és erre a közelmúltban alakult szolgálatok kiemelten oda is figyelnek.

Úgyszintén teret hódított a családok támogatásának fontossága, amit a generációk előregedése hozott előtérbe, melynek következtében egyre fontosabb arra buzdítani és bátorítani a családokat, hogy vállaljanak annyi gyermeket, ahányat csak szeretnének. Ez többek között a korai gyermekévek alatt igénybe vehető szolgáltatások fejlesztésével és a munka/családi élet kiegyensúlyozottságának biztosításával érhető el. A 2006. márciusi Elnökségi Megállapítások nyomán hívták életre a „Családok Szövetségének” intézményét, amely a különféle nézőpontok megismerésének, a családbarát politikákról való eszmecseréknek, illetve a tagállamok jó gyakorlatai megismertetésének platformjává szolgál.

³¹ Man's Projekt

³² <http://www.savethechildren.org/>

³³ lásd még: www.endcorporalpunishment.org

Europarent – „Szülőség a 21. században”

A programot a Szülőképzés- és támogatás Fórum³⁴ hívta életre, és célja, hogy segítsen az Európai Közösség tagjainak abban, hogy tudásukat és tapasztalataikat, jó gyakorlataikat megosszák a szülők támogatásának érdekében.

A Leonardo da Vinci Alapítvány támogatásával a projekt egy működőképes nemzetközi hálózatot szeretne fenntartani azért, hogy a szülőkkel való munkához egy egységes rendszert lehessen kidolgozni, lehetővé téve a tapasztalat- és információcserét az érintettek számára. E honlap célja, hogy:

- Terjessze a különböző szakmai tréningek és útmutatók újításokat tartalmazó információit azért, hogy fejlessze azoknak a készségeit és kompetenciáját, akik a szülőképzési- és támogatási rendszerben dolgoznak.
- Megcélozza azokat az embereket, akik szülőkkel és/vagy családokkal dolgoznak.
- Információt biztosítson ahhoz, hogy javítson a szakmai tréningek hozzáférhetőségén.

Kiemelt figyelmet fordítanak az információmegosztásra tekintetben, hogy mit lehetne tenni annak érdekében, hogy az alulreprezentált közösségek, illetve a férfiak számára is hozzáférhetővé váljon a támogatási rendszer.

A szülőkkel való munka elvei és értékei

- A szülőképzés- és támogatás rendszerének reflektálnia kell az ENSZ Gyermekjogi egyezményére (1989), amelyet Anglia 1991 decemberében ratifikált.
- A szakemberek minden esetben a szülőkkel együttműködve dolgoznak.
- Az anyákat, apákat és mindenkit, aki a gyermek nevelésében érintett, úgy kezelik, mint akinek egyedi tudása és információi vannak a gyermekéről.
- A gyermekek helyzete – ugyanúgy, ahogy családjaiké – közös, társadalmi felelősség is.
- A szülőkkel való munkának előítélet-mentesnek és diszkriminációt nélkülözőnek kell lennie, és építenie kell a szülők meglévő tapasztalatára, tudására és erősségeire.
- A szülőképzés és -támogatás mindenki számára hozzáférhető kell legyen, ehhez a szakembereknek is ragaszkodniuk kell, és mindenkinek, aki ennek kapcsán érintett.
- A nemi identitást, a kulturális sokféleséget és a szükségletek különbözőségét tiszteletben kell tartani; a jogosultság, a minőség és az inkluzivitás alapvető fontosságúak azok számára, akik a szülőkkel dolgoznak.
- Mindenkinek, aki szülőkkel dolgozik, speciális képzésen kell részt vennie e célból.
- A jó gyakorlatok végiggondolást és folyamatos fejlesztési, tökéletesítési lehetőségek keresését igénylik.

A Nemzeti Szakmai Standardok esetében a „szülők” kifejezés a következőket foglalja magába: anyák, apák, gondviselők és azok a felnőttek, akik felelősséggel tartoznak a gyermekért. A szülők támogatásáért fennálló szolgálatok, melyeknek működése összhangban van a Nemzeti Szakmai Standardokkal, elérhetőek kellene legyenek mindenki számára, aki a szülőség kérdésében érintett, beleértve a mostohaszülőket, örökbefogadókat, nevelőszülőket,

³⁴ Parenting Education & Support Forum

nagyszülőket és a családgondozókat, homoszexuális kapcsolatban élő szülőket és partnerüket, bentlakásos intézetek gondozóit és a büntetésvégrehajtási intézményekben dolgozó, fiatalokú bűnözőket ellátó intézmények gondozóit is.

Nevelési akcióterv

A gyermekek és a gondjukat viselők közti kapcsolat a gyermekek életének legmeghatározóbb tényezője. A mód, ahogyan a gyermeket otthon nevelik, döntő hatással van szellemi és érzelmi fejlődésére. A gyermeknevelés felelőssége megoszlik a család és a tágabb közösség között, ennek megfelelően rengeteg szervezet – mind az állami, mind az önkéntes és a civil szektorból – játszik fontos szerepet abban, hogyan támogatja feladataiban a szülőket és a gondviselőket.

Ez azt jelenti, hogy leginkább azokat kell támogatni, akiknek az elsődleges felelőssége és szerepe van a gyermek fejlődésében, tehát a szülőket/gondviselőket és a családokat. Mindemellett egy alaposabb stratégiai nézőpont kidolgozására van szükség mind országos, mind helyi szinten.

E nevelési akcióterv igyekszik egy még következetesebb nézőpontot vinni a wales-i szülő támogatói szolgálatok fejlesztésébe azért, hogy a szülők és a gondozók jobban informáltak legyenek, és még autentikusabb támogatást kapjanak. Céljai a következők:

- A döntéshozók és a szolgálatok fenntartói körében növelni kell a szülői szerep megbecsülését, fontosságát.
- Támogatni kell azoknak az elveknek és szervezeteknek a fejlesztését, amelyek az anyákat, apákat és gondviselőket segítik feladataik ellátásában.
- Kapcsolatot építeni más, a neveléshez kapcsolódó elvekkel és tevékenységekkel.
- A walesi szülők támogatása érdekében szükséges legfontosabb lépések meghatározása.

A cselekvési terv alapelvei

Szülőnek lenni olyan tevékenység, amelyben azok vesznek részt, akik gyermekeket nevelnek.

Ez jelenti az anyákat és az apákat, a nevelőszülőket és az örökbefogadókat, a mostohaszülőket és a nagyszülőket is. Néhány esetben a testvérek is ellátnak, elláthatnak szülői feladatokat. Ebben a dokumentumban tehát szülő, szülőség alatt értenek mindenkit és mindent, aki és ami a gyermekek nevelésében szerepet játszik.

Nézőpontjukat a gyermeki jogokra és a tisztelet elvére alapozzák.

Minden, e dokumentumban említésre kerülő tevékenység az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye és a gyermekek és szüleik, illetve gondviselőik iránti tisztelet elve alapján kap hangsúlyt. Az Egyezmény elveit a gyermekekkel és fiatalokkal való munka tekintetében hét központi alapfogalom köré lehet csoportosítani:

- megfelelő életkezdés
- az oktatási, tanulási alkalmak széles skálája igénybevételének lehetősége

- a lehető legjobb egészségi állapot, a bántalmazástól, áldozattá válástól, kirekesztéstől való védelem
- hozzáférés a szabadidős, játékos, kulturális és sportfoglalkozásokhoz
- lehetőség arra, hogy meghallgassanak, tisztelet, a kulturális és etnikai háttér elfogadása
- biztonságos otthon és a szellemi és érzelmi jóllétet biztosító közösség, ahol
- nincs kirekesztés a szegénység miatt.

E cselekvési terv felismeri a szülők és gondviselők alapvető fontosságú szerepét a fentebbi célok elérésében, és támogatja őket a megvalósításban.

A cselekvési terv felismeri és tiszteletben tartja a családok különbözőségét, és az eltérő módokat, melyekkel gyermekeik gondját viselik.

Az anyák, apák, gondviselők igényei és szükségletei nem mindig azonosak, ahogy érzékenynek kell lennünk a különböző etnikai és kulturális csoportok eltérő igényeire is.

A pozitív nevelés program támogatása.

A cselekvési terv céljai eléréséhez szükséges az állami és a többi szektor együttműködésének ösztönzése és támogatása, úgyszintén nagyon fontos a különböző szolgálatok és a szülők együttműködése.

A cselekvési terv elköteleződést tartalmaz a kétnyelvűség promotálása, valamint a más nyelvek használatával kapcsolatos választási lehetőség szabadságának, illetve a kommunikáció bármely formájának lehetősége iránt.

Célzott támogatás a Cymorth³⁵ égisze alatt

A Cymorth a hátrányos helyzetű területekre összpontosít, és célzott támogatást biztosít az általános szolgáltatásokon belül. Költségvetése a Gyermek és Fiatalok Szövetségén³⁶ keresztül kerül adminisztrálásra minden helyi központban. A Szövetség tagjai az oktatásügy, a szociális, illetve az egészségügyi szektor, valamint az önkéntes és a magánszektor képviselői közül kerülnek ki. Az együttműködés lényege, hogy a partnerek forrásaik egy bizonyos minimumszázalékát speciális korosztályi csoportok számára ajánlják föl, a következő hat szempont valamelyikének alapján:

- A. Családtámogatás**
- B. Egészségmegőrzés**
- C. Szabadidő- és játékprogramok lehetőségének és számának növelése**
- D. Aktív részvétel a közösség életében, aktív állampolgárság**
- E. Képzés, tanácsadás, információmegosztás**
- F. A gyermekvédelmi ellátórendszer fejlesztése**

A családtámogatási projekt kulcsfontosságú a nevelésben való segítségnyújtás szempontjából – több mint 200 családtámogatási program született meg ennek keretén belül.

Integrált központok

³⁵ Cymorth – the Children and Youth Support Fund (Gyermek és Fiatalok Támogatási Alapja)

³⁶ Children and Young People's Partnership

A Wales-i Közgyűlés³⁷ együttműködésben dolgozik a Nagy Lottóalappal³⁸ annak érdekében, hogy területenként legalább egy, integrált gyermekjóléti központ legyen Walesben. Ezek a központok alkalmasnak fognak bizonyítani arra, hogy egyesítsenek olyan szolgáltatásokat, mint a Biztos Kezdet program, a korai oktatás, gyermekvédelem, szabadidős tevékenységek, (tovább)képzések, egészségmegőrzési és családtámogatási programok, tanulási lehetőségek – mindez egyetlen, egyesített szolgáltatási hálózaton belül.

A Közgyűlés felismeri a megfelelő gyermekgondozás jelentőségét és fontosságát, és lépéseket tesz az ellátás fejlesztésének érdekében Walesben a gyermekek, a szülők és a közösségek érdekében. A gyermekgondozás olyan terület, amely sok más irányba komolyan kihat, és ezért hozzájárul a Közgyűlés alábbi céljainak eléréséhez:

- Jobb életkezdés biztosítása a gyermekeknek
- Több életésély a szülőknek
- Kiút a szegénységből
- A gazdasági aktivitás komolyabb szintjeinek elérése a közösségek számára
- Egy igazságosabb és jobban prosperáló Wales megteremtése.

A Child Care Working Group³⁹ 2004 januárjában állt föl, alapozva a Közgyűlés Gyermekgondozási Cselekvési Tervére⁴⁰, és egyben előmozdítandó annak céljait. A Munkacsoport záró jelentését 2005 februárjában publikálták, amely 77 ajánlást tartalmaz, beleértve azt, a Közgyűléshez címzett kérést, hogy támogassák az általános gyermekgondozást Walesben.

A Közgyűlés egy teljes gyermekgondozási tervet alkotott meg, melyben figyelembe vette a Gyermekgondozási Munkacsoport ajánlásait – a Wales-i Gyermekgondozási Stratégia novemberre készült el, a walesi gyermekgondozás fejlesztése érdekében. A Stratégia nagy hangsúlyt fektet a gyermekgondozási ellátásra az elkövetkezendő évekre, felismerve azt, hogy a gyermekgondozás alapvető fontosságú a Közgyűlés azon elveinek és céljainak megvalósulása szempontjából, mint az esélyegyenlőség, a szegénység visszaszorítása, a munkanélküliség és a gazdasági inaktivitás problémájának kezelése, valamint a walesi nyelv használatának támogatása. A Stratégia három fő témakört tartalmaz:

- a gyermekgondozási szolgálatok minden formája a gyermekek fejlődését szolgálja
- a gyermekgondozás széles körben elérhető és hozzáférhető kell legyen, biztosítva ezzel a szülőknek, hogy dolgozhassanak és tanulhassanak, és így növeljék értéküket a munkaerőpiacon
- a gyermekgondozás lehetővé teszi mindkét szülő számára, hogy rugalmasan élhessenek, és hogy megválaszthassák a családi élet, a munka és más közösségi tevékenységek számukra megfelelő egyensúlyát, ezért a nemi esélyegyenlőség elve fontos szerepet kap a munkában.

A projekt legfőbb célja, hogy elmozdítsa az akadályokat az emberek munkavállalásának útjából, és ennek eredményeképp növelje gazdasági aktivitásukat. Másrészt jelentős figyelmet és pénzt fordítanak arra, hogy a hátrányos helyzetben lévő peremterületek közösségeit segítsék, felismerve, hogy az itt élő gyermekeket veszteségek és hátrányok sora érheti.

³⁷ Welsh Assembly Government

³⁸ Big Lottery Fund (A szervezet nagyszabású fejlesztések megvalósítását tartja legfontosabb feladatának, az egészségügy, az oktatás és a környezetvédelem mellett a jótékonyági és az önkéntes szervezeteket is segíti. Az alap programjába tartoznak jelentős, egy-egy közösség revitalizálását célul kitűző programok. Forrás: ÉS, Rapp Zoltán, Privatizáljuk-e a Szerencsejáték Rt-t?, 49. évf. 16.sz.

³⁹ Gyermekgondozási Munkacsoport

⁴⁰ Assembly Government's Childcare Action Plan

A Közgyűlés ezen felül kötelezettséget vállalt a korai oktatás ingyenessé tételére a 3 évesek számára. Ez a program ingyenes gyermekgondozást biztosít, a célcsoportok számára való integrált felajánlások részeként. Magasszintű egészségügyi ellenőrzést is magában foglal, valamint a szülőknek nyújtott professzionális támogatást, és a veszélyeztetett gyermekek számára jóval intenzívebb odafigyelést és foglalkozást.

Gyermekgondozási kísérleti program

Az egyedülálló szülők arról számolnak be, hogy az elérhető, hozzáférhető gyermekgondozási lehetőségek hiánya komoly akadályokat gördít a munkavállalás útjába. A program célja, hogy tesztelje ezt az állítást azzal, hogy biztosítsa azt a szintű és minőségű gyermekgondozást, amire az egyedülálló szülőknek a munkavállaláshoz szüksége van.

Információ- és tanácsadási szolgálatok

A Nevelési cselekvési tervvel kapcsolatos konzultációkból világossá vált, hogy a szülők és a gondviselők fontosnak tartják a szükségleteikre megfelelően reflektáló, elérhető, jó minőségű tanácsadást és támogatást.

Telefonos segélyvonal

Angliában a szülőknek 24 órán át hívható telefonvonal áll rendelkezésére, ennek neve Szülővonal plusz⁴¹, az Oktatásügyi Minisztérium finanszírozza, és kizárólag Angliában működik.

Gyermekek Információs Szolgálat⁴²

Minden helyi oktatási hatóság⁴³ hivatalos feladata gyermekgondozási információs szolgálatot működtetni. A „gyermekek információs szolgálat⁴²” kifejezést általános értelemben használják, mivel a gyermekgondozási ellátást a más, gyermekek, fiatalok és szülők számára működő szolgálatok információinak kontextusába kell helyezni.

A Cymorth közvetlenül együttműködik a Gyermekek Információs Szolgálatával 2004 októberétől. Ezeknek a szolgálatoknak az a feladata, hogy minőségi információkat osszanak meg a szülőkkel a gyermekgondozásról, a korai oktatásról és az ezekhez kapcsolódó témákról. A Közgyűlés 7 minimum standardot határozott meg a CIS számára, beleértve a marketing és a publikálási stratégiákat is, amelyeket minden egyes CIS-nek alkalmaznia kellene. A Gyermekek Információs Szolgálatának Országos Egyesülete (NACIS⁴⁴) hároméves szerződést kötött a CIS támogatására annak érdekében, hogy ezeket a minimum standardokat 2004 októberére megvalósíthassák, konzultációs lehetőséget és tanácsadó szolgálatot biztosítva azoknak a CIS szervezeteknek, amelyek 2004 októberéig nem jutnak el erre a szintre azért, hogy segíthessék őket ebben.

⁴¹ Parentline Plus

⁴² Children's Information Service (CIS): A CIS egy ingyenes, bizalmas elven működő és részrehajlástól mentes szolgálat szülők és gyermekek számára. Gyermekgondozással és a 0-14 éves (vagy speciális szükségletű 16 év feletti) gyermekekkel kapcsolatban rendelkezésre álló szolgálatokkal kapcsolatos információkat biztosítunk.

⁴³ Local education authority (LEA). Az angol oktatási rendszerben az oktatásért helyi szinten a helyi oktatási hatóságok felelősek. Feladatuk a beiskolázással kapcsolatos tennivalók felmérése, tervezése, az oktatás minőségének felmérése, pszichológiai és mentálhigiénés szolgáltatások biztosítása stb. Minden LEA-nak van egy oktatási bizottsága, amely a LEA felelősségi körébe tartozó feladatok végrehajtását ellenőrzi. Az oktatási bizottság tagjai helyi szinten választott önkormányzati tanácsosokból és a helyi közösség választott képviselői közül kerülnek ki.

⁴⁴ National Association of Children's Information Services

A küldetés célját így fogalmazták meg: „A CIS-ek pártatlanul szolgáltatnak minőségi és hozzáférhető, a gyermekgondozás egészét lefedő információkat és tanácsokat a gyermekek, családjaik, a gondozók, szakmabeliek, az országos és helyi szolgálatok szükségleteire és igényeire helyezve a hangsúlyt.”

Az a típusú információ, amelyet a CIS nyújtani tud, az alábbiakat tartalmazza:

- Gyermekgondozás és más, a gyermekekkel kapcsolatos témák, mint az erőszak problémája, a gyermekvédelem, a gyermekek viselkedése;
- Nevelés, szülőség;
- Szabadidős tevékenységek, oktatási szolgáltatások, könyvtárak;
- Egészségügyi ellátás, beleértve a gyermekbetegségekkel kapcsolatos információkat és tanácsadást, szociális szolgálatok;
- Speciális szükségletek, beleértve a speciális szükségletű, illetve a fogyatékkal élő gyermekek szülei számára felálló segítő-támogató csoportokat;
- A gyermekgondozás valamely területén dolgozók képzése;
- Munka-magánélet egyensúlya, ideértve az aktuális, idevonatkozó törvényi szabályozást ;
- A gyermekekről és a szülőkről gondoskodók számára létező források, alapok;
- Országos és helyi segítővonal szülők számára;
- Országos és helyi, gyermekek számára működtetett szervezetek.

A CIS-eknek lehetősége van arra, hogy számos, e cselekvési tervben javasolt kezdeményezést támogassanak. Kifejleszhetnek és fenntarthatnak például olyan **adatbázisokat**, amelyek helyi, szülőket támogató szolgálatok adatait, elérhetőségeit tartalmazzák, és amelyeket a telefonos segítővonalon keresztül el tudnak érni azért, hogy a szülőket a számukra helyben elérhető segítő szervezethez tudják irányítani.

Lehetnek a szülőket támogató, hasznos információkat tartalmazó füzetek, **kézikönyvek** elosztóhelyei. Ők a kapcsolódási pontok az integrált szolgálatok fejlesztése felé, és segíthetnek a központokban és iskolákban a szülők számára felállítandó **információs pontok** fejlesztésében. Általánosabban, az iskolák és a közösség elérésével, a mindenfelé kiépített hálózattal segítséget nyújthatnak abban, hogy a szülők és az iskolák között jobb kapcsolat, szorosabb együttműködés alakuljon ki.

A szülőket segítő oktatófüzetek

A Walesi Közgyűlés a következő forrásokat teszi a szülők számára elérhetővé:

- A *Várandóskönyv* egy országos, egységes kézikönyv, amely tényeken alapuló tanácsokat és információkat tartalmaz, lefedve a terhességet, a szünetés előtti gondozást, a vajúdat és a szünetést, mindent, amire csak szükség van a kisbaba ellátásához, a baba és a mama egészségének megőrzéséhez, valamint a jogokat és azokat a támogatásokat, amelyekre jogosultak. A könyvet rendszeresen korszerűsíti a Közgyűlés azért, hogy mindig reflektáljon az aktuális javasolt gyakorlatokra. A könyv minden kismamának ingyenesen jár, ajánlják már a terhesség korai szakaszában.
- Az *A szünetéstől 5 éves korig* a *Várandóskönyv* kiegészítője, és szintén ingyenesen jár minden walesi kismamának – általában a védőnőtől kapják meg. Főként a kisbaba első heteivel kapcsolatos információkat tartalmaz: növekedés és fejlődés, tanulás és játék;

szokások és viselkedés; a gyermek etetése; betegségek és balesetek; a mama egészsége; szolgálatok, jogok és jogosultságok.

A balesetek a leggyakoribb halálokok között szerepelnek az 1-5 éves korú gyermekek között. A születéstől 5 éves korig 6. fejezete alaposan kitér a tipikus gyermekkori betegségekre és a balesetekre is, a megelőzés legjobb módszereire, valamint arra, hogy mit kell tenni vészhelyzetben. Tartalmaz egy biztonsági jegyzéket is és sok tanácsot arra nézvést, hogy hová kell fordulni további információkért és segítségért. Az új szemléletmódokat hordozó baleset-megelőzési formák szintén sokat fejlődtek helyi szinten is. Például a Biztos Kezdet Egészségügyi Fejlesztőcsoport⁴⁵ létrehozott egy „Mennyire biztonságos a te „dzsungeled”?”⁴⁶ elnevezésű füzetet, amely több nyelven is elérhető, és amelyet általában a védőnők, illetve a közösség más szakemberei osztanak szét azért, hogy elősegítsék a szülőkkel való kommunikálást a biztonságról és az ellenőrzésről a gyermek korának és fejlettségi szintjének megfelelően.

2003 és 2004 során a Közgyűlés az NFPI⁴⁷-vel közösen dolgozott annak érdekében, hogy kifejlesszen két, kiegészítő jellegű füzetet a szülők számára:

- *Reggelitől lefekvésig*⁴⁸ – tippek és javaslatok a szülőknek az olyan, mindennapi helyzetekkel való megbirkózáshoz, mint az étkezések, valamint a nagyon kicsi gyerekek lefektetése és elaltatása.
- *10 éves kor alatti problémás gyerekek*⁴⁹ – tanácsok a szülőknek arról, hogy miért viselkednek úgy a gyerekek, ahogy, és hogyan kell megbirkózni a nehezen kezelhető viselkedés kihívásaival.

A füzeteket három tesztkörnyezetben osztották szét Wales területén, az értékelő jelentést pedig a Children in Wales⁵⁰ készítette el. Ez azt mutatta, hogy a könyvecskéket nagyon jól fogadták a szülők, ezért 2006 márciusára egész Wales területén elérhetővé tették a *Reggelitől lefekvésig* és a *10 éves kor alatti problémás gyerekek* kiadványokat. .

A Közgyűlés ezen felül 2006-2007 folyamán tervezi egy olyan füzet létrehozását is, amely a fizikai büntetéssel szembeni alternatív megoldásokat kínálja a szülőknek, összefüggésben azzal az elkötelezettségükkel, hogy megszüntessék a fizikai fenyítés minden formáját a szülők és gondviselők attitűdjeire és viselkedésére való ráhatással. A füzetet szintén a védőnők fogják kiosztani az újdonsült szülők között.

A két terület, ahol a szülők leggyakrabban ütköznek kiemelkedően nehéz akadályokba és nehézségekbe a gyermekeikkel, a szex és a kapcsolatok kérdéskörei. Olyan országokban, mint például Hollandia, ahol a szülők és a társadalom szélesebb köre valahogy könnyedebben kezd el ezekről a témákról beszélgetni a gyerekeivel már azok kicsi korában, sokkal jobb a fiatalok egészségügyi állapota.

A becslések szerint az első nemi aktuskor az átlagéletkor egy évvel magasabb Hollandiában, mint Angliában, és náluk alacsonyabb a leányanyák száma is. A konzultációk során támogatási készség mutatkozott egy olyan füzet elkészítésére, ami irányt mutatna a szülőknek abban, hogy beszéljenek gyermekeikkel a kapcsolataikról és a szexről. A Közgyűlés 2008 márciusáig elkészíti és elterjeszti ezt a kiadványt.

⁴⁵ Sure Start Health Development Team

⁴⁶ How safe is your jungle?

⁴⁷ National Family and Parenting Institute

⁴⁸ From Breakfast to Bedtime

⁴⁹ Over the Top Behaviour in the Under 10s

⁵⁰ Walesi Gyermek

Children and Families Organisational Grant⁵¹

Ez a segélyalap olyan országos projektek létrejöttét támogatja, amelyek növelnék az önkéntes szektor kapacitását a gyermekek és fiatalok, valamint az ő szüleik és családjuk támogatása érdekében. A projektek közül három közvetlenül kapcsolódik a pozitív nevelés program népszerűsítéséhez, elterjesztéséhez.

A Nevelési Program⁵² fejlesztése

A Nevelés projekt a Wales-i Gyermekek⁵³ és a Nemzeti Család-és Nevelésügyi Intézet⁵⁴ National Family and Parenting Institute közös kezdeményezése. Célja, hogy olyan hálózatokat fejlesszenek, amelyek a remények szerint támogatni fogják a pozitív nevelési program elterjesztését Walesben. A munka jelentős részét képezi a fejlesztés és a szülők számára készült információs röplapok terjesztése a három kísérleti területen.

A Fatherhood⁵⁵ projekt fejlesztése

A Walesi Apaság program 2004 szeptemberében indult a Children in Wales és a Fathers District vezényletével. Célja, hogy hirdesse a gyermekek és apjuk közötti szoros és pozitív kapcsolat fontosságát, és hogy a fiúkat és lányokat arra készítse föl, hogy amikor eljön az ideje, a szülőséget megosztott, közös feladatnak tekintsék. A projekt szoros együttműködésben áll a Közgyűléssel és más ügynökségekkel, amelyek úgy foglalkoznak az apaság kérdésével, hogy próbálják népszerűsíteni és köztudatba ültetni az apák bevonását minden közösségi intézménynél. További cél egy olyan hálózat létrehozása, amelynek szakemberei kifejezetten az apákkal, illetve a férfi gondviselőkkel való munkára specializálódnak.

CAU⁵⁶

A CAU egyfajta szövetség olyan szervezetek és magánszemélyek között Angliaszerte, akik elkötelezettek a törvényi reformok irányába a gyermekek fizikai büntetését tekintve, és amelyek a fizikai fenyítéssel szembeni alternatív jó gyakorlatokat hirdetik és terjesztik. A Közgyűlés 3 éven át támogatja a szövetséget 2004 óta, részeként annak az elköteleződésnek, amelyet a pozitív, nem-erőszakra alapuló szülői hozzáállás elterjesztéséért felvállalt.

⁵¹ Gyermekek és Családok Segélyező Szervezete

⁵² részletesebben lásd: <http://www.parentingproject.org.uk/>

⁵³ Children in Wales

⁵⁴ National Family and Parenting Institute

⁵⁵ az apaság-projekt, részletesebben lásd: <http://www.hsrc.ac.za/RPP-Fatherhood-1.phtml>

⁵⁶ Children are Unbeatable – A gyermekek verhetetlenek

A generációk közötti együttműködést segítő gyakorlat⁵⁷

A munka célja, hogy a különböző generációkat céltudatos, kölcsönösen gyümölcsöző tevékenységeken keresztül összehozza, ami nagyobb megértést és tiszteletet eredményezne egymás iránt a különböző generációk közt, és segítene összetartóbb közösségeket létrehozni.

A Stratégia a Walesi Idősekért részeként egy alapot különítettünk el annak érdekében, hogy léterhozzunk egy generációk közti gyakorlati stratégiát Walesben, és hogy megalapítsuk a Wales Center for Intergenerational Practice-t.

A Központ, a Beth Johnson Alapítvány⁵⁸ kezdeményezéseként, a Glamorgani Egyetem irányítása alatt áll, és 2004 májusában hozták létre. Célja, hogy a generációk közötti jó gyakorlatokat támogassa és terjessze Walesben a következő lépések mentén:

- A generációk közötti együttműködést segítő munkájának támogatása
- A generációk közötti munka fejlesztése, eredményei és súlya fontosságának megértése
- Hatás gyakorlása a döntéshozókra abban, hogy saját elveik és kezdeményezéseik közé vegyék föl a generációk összehozását, együttműködését támogató munkát.

A Központ létrehozott egy hálózatot, amely összefogja azokat a szervezeteket és magánembereket, amelyek felvállalták a generációk közötti munka gyakorlatát. A Beth Johnson Alapítvány felmérése szerint a nagyszülők mintegy 86%-a biztosítja a gyermekgondozás valamilyen formáját, de ez a tény gyakran észrevétlen marad. Ez a nyomás a nagyszülőkön gyakran összefonódik a válások, a családok szétesésének tényével, amelynek következményei és nehézségei szintén sokszor a nagyszülőkre nehezednek.

Kezdő lépésként a Beth Johnson Alapítvány kutatást indított a nagyszülők és a közösségben betöltött szerepére, ellátott feladataik jelenlegi helyzetére vonatkozóan annak érdekében, hogy a mostani helyzet pontos felmérésére és megértésére alapozva indulhasson a jövőbeli feladatok tervezése.

Szülőképzés és oktatási programok magatartási zavarokkal küzdő gyermekek részére

Az Egészségügyi Minisztérium⁵⁹ és a Walesi Közgyűlés a NICE⁶⁰ és a SCIE⁶¹ segítségét kérte abban, hogy a szülőképzési és a magatartászavaros gyerekek számára létesített oktatási programok kiértékelését lefolytassa, és útmutatást nyújtson a résztvevők számára. Az előzetes javaslatokat a hatékony, csoport alapú szülőképzési- és oktatási programokra alapozták, úgyszintén javasolva, hogy a felelősök győződjenek meg róla, hogy a helyi infrastruktúra és támogatás megfelelő és elérhető az olyan szülők számára is, akik jelenleg túl nehézkesnek találják a programokhoz való hozzáférést.

Webster-Stratton Nevelési Program⁶²

⁵⁷ Intergenerational Practice

⁵⁸ Beth Johnson Foundation

⁵⁹ Department of Health

⁶⁰ National Institute for Health and Clinical Excellence

⁶¹ Social Care Institute for Excellence

⁶² Webster-Stratton Parenting Programme

A Cymorth-on, és főleg a Biztos Kezdet programon keresztül próbálják ösztönözni a szülő-támogatási programokat és asszisztálni a viselkedési zavarokkal küzdő gyermekek problémáinak megoldásában. Számos projekt már létezik, például a Webster-Stratton Incredible Years Courses-t⁶³ és a Dinosaur Schools⁶⁴. Ezek a típusú programok értékesek azon szakmabeliek számára is (terapeuták, szülőképzések trénerai, pszichológusok, szociális munkások, pszichiáterek), akik családokkal vagy gyermekekkel dolgoznak, és hasznos segítő-társak lehetnek a szülők és az iskola közötti jó kapcsolat kiépítésében.

Oktatás és iskolarendszer

A szülők kulcsfontosságú partnerek gyermekeik oktatásában. Alapvető, hogy a gyerekek és a fiatalok oktatása reflektáljon szükségleteikre, és úgyszintén létfontosságú, hogy az iskolák és más intézmények megbeszéljék álláspontjukat, terveiket a szülőkkel. Ez általános értelemben is fontos – megfelelő, jól informált szolgálatokra van szükség –, de legalább ennyire lényeges a tanulók egyéni szükségleteire koncentrálni is.

A Közgyűlés Oktatási és Képzési Részlege számos módon kerül kapcsolatba a szülőkkel. Rengeteg olyan alapelv és kezdeményezés van, amelynek célja a szülők támogatása abban, hogy segíteni tudják gyermekeiket a hivatalos tanítás előtt és alatt, és számos olyan támogatási forma is létezik, amely szülők egy bizonyos csoportjára szakosodott (például a speciális szükségletű gyermekek szüleine).

Nemzeti Alapkészség-fejlesztő Stratégia⁶⁵

A Nemzeti Alapkészség-fejlesztő Stratégia számos olyan programot tartalmaz a szülők számára, amellyel segítséget nyújt ahhoz, hogy gyermekeik nyelvi, irodalmi és számolási készségét fejleszthessék. Ezek többek között:

- Gyermekkönyv-csomag, amelyek arra ösztözik a szülőt, hogy felolvasson a gyermeknek, vagy irakozzék be egy könyvtárba
- Játékos nyelv program⁶⁶, egy hatlépéses program 0-3 éves korú gyermekeknek, mely abban segít a szülőnek, hogy olyan játékokat játsszon a gyermekkel, ami annak nyelvi készségeit fejleszti.
- Számok játékosan program⁶⁷ (jelenleg fejlesztés alatt áll)
- Irodalom a családban és Számolás a családban programok⁶⁸, melyek a szülői készségek fejlesztésére szolgálnak, és arra bátorítják a szülőket, hogy (általában 3-7 év közötti) gyermekeikkel közösen tanuljanak.

⁶³ Webster-Stratton Hihetetlen Évek Kurzus

⁶⁴ Dinoszaurusz Iskola

⁶⁵ National Basic Skills Strategy

⁶⁶ Language and Play

⁶⁷ Number and Play Programme

⁶⁸ Family Literacy and Family Numeracy Programmes

Törvényi és egyéb iránymutatás

Az iskolák, a LEA-k és más, az oktatásban érintettek igénye arra, hogy a szülőkkel közösen dolgozzanak, egyértelmű és világos. Ugyanúgy, ahogy az egyes tanulók szüleivel való együttműködés fontos, legalább annyira szükséges, hogy az iskolák a szülők egész csoportjával működjenek együtt azért, hogy azok közösségi érdekei és szemlélete érvényesülhessenek, és hogy bevonhatók legyenek az iskolai elvek és gyakorlatok fejlesztésébe, jobbra tételébe. Néhány példa a Közgyűlés iránymutatójából:

Iránymutató az iskolai jelenlétet és viselkedést illetően

A korai problémameghatározás és közbelépés az iskolai jelenlét és viselkedés kérdéseiben (is) létfontosságú, ahogy a szülők bevonása is az adott helyzetbe, a lehető legkorábbi fázisban. Ha egy gyermek gyakran nincs jelen a tanórákon, az útmutató azt javasolja, hogy az iskola és a LEA-k a szülőkkel együttműködve készítsenek egy cselekvési tervet, és biztosítsák a végrehajtáshoz szükséges támogatást. Egyszerűsítve, amennyiben egy gyermek helytelen, bomlasztó viselkedést tanúsít, vagy nem mutat együttműködést, és ezzel egyre kijjebb sodródik az iskolai életből, akkor az iskoláknak a lehető leghamarabb meg kell beszélnie a szülőkkel ennek valószínűsíthető okait és a helyrehozás, orvoslás módjait.

Az erőszak kezelésére szóló útmutató

A Közgyűlés 2003. szeptemberében adott ki egy útmutatót az iskolai erőszak megelőzésének illetve kezelésének módjairól, tiszteletben tartva a szülők bevonásának igényét már a korai szakaszban, mind az új erőszakellenes elvek és gyakorlatok fejlesztésével kapcsolatos konzultációkat, mind a már létező incidensek – legyenek bár véltek vagy valósak – kezelését illetően. Az útmutató hangsúlyozza, hogy nagyon fontos az iskola személyzetének képzése a szülőkkel való közös munkára, hiszen ők gyakran reagálhatnak dühösen a gyermeküket ért erőszak miatt. Az útmutató függeléke tartalmaz egy listát arra vonatkozóan, mit tegyen a szülő, ha gyermekét valószínűsíthetően bántalmazták, és hasznos kontaktokat tartalmaz azokhoz a szervezetekhez, akik segíteni tudnak.

Az iskolákat irányító szervezetek szabályzata

A szülők döntő szereppel bírnak abban, hogy segítsék gyermekeiket a tanulásban. A gyerekek jobban teljesítenek, ha az iskola és a szülők együttműködnek egymással. A szülők sokkal hatékonyabban tudnak segíteni gyermeküknek, ha pontosan ismerik az iskola elvárásait, és az ennek való megfelelés módjait. Az iskolák számos módon működnek együtt a szülőkkel.

Közösségközpontú iskolák

A legtöbb iskola felismeri a család, a gyermek saját korosztályából kikerülő társak és a tágabb közösség fontosságát a tanulók teljesítményét illetően, és tisztában van a tanulók szélesebb körű igényeivel, például a családi jóllét és a megfelelő egészségi állapot tekintetében. A

Közgyűlés szeretné, ha az iskolák beágyazódnának a közösségekbe azok szerves részeként, az oktatás és a képzés bázisaként csak úgy, ahogy rengeteg családi szolgálat (családtámogatás, gyermekgondozás, egészségügyi és vállalkozási promóció) működtetőiként, ide értve akár a kereskedelmi alapon működő továbbképzési kurzusokat is. A különböző tevékenységek ilyen mértékű kiterjesztése létfontosságú a perifériáirán lévő területeken, ahol alternatív lehetőségek gyakran nem léteznek.

Szülőhálózat⁶⁹

A szülőhálózat egy új oktatási weblap, amit a Walesi Közgyűlés biztosít⁷⁰. Kifejezetten a szülők számára fejlesztették, célja, hogy minden olyan információ megtalálható legyen, amiről a szülőknek és gondviselőknek tudnia kell gyermekeik oktatásáról Wales-szerte. Az előzetes konzultációkból világossá vált, hogy a Szülőhálózat jelenleg nem ismert és használt széles körben a szülők és a szakmabeliek között, ezért további munka szükséges a terjesztéséhez.

Fiatalok felkészítése a szülővé válásra

Az iskolák a PSE⁷¹ részeként tanítják a gyerekeket és fiatalokat a szülővé válásra. Ez jelenti a szexualitást és a kapcsolatokat érintő oktatást, felkészítést, a terhességet és azt is, hogy mit jelent, ha az embernek gyermeke van. Ha mindezt az iskolákban hatékonyan oktatják, minden gyermek és fiatal elsajátíthatja a szülőséghez szükséges készségeket, tudást és magabiztosságot. További erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy tökéletesítsék, fejlesszék ezeknek a témáknak az oktatási módjait.

A szülők speciális csoportjának támogatása

Habár az általános szolgálatok célja az, hogy minden család összes felmerülő igényének és szükségletének megfeleljenek, vannak olyan családok, amelyek úgy érzik, kívül maradnak az általános szolgáltatások rendszerén, és akik hatékonyabbnak éreznék a célzott segítséget. Időnként specialista bevonására is szükség van, például abban az esetben, ha a gyermek vagy a szülő fogyatékkal él, ha valamelyiküknek szellemi/lelki egészségével vannak problémái, vagy olyan családok esetében, amelyek történetében abúzus szerepel, vagy ahol a családban élő gyermek vagy fiatal szembekerült a törvénnyel. Lejjebb részletezünk pár olyan területet, ahol speciális támogatás szükséges.

⁶⁹ Parentsnet

⁷⁰ www.learning.wales.gov.uk/parents

⁷¹ Personal and Social Education

A rászoruló gyermekek szülei

A Children First Programme⁷² célja, hogy a rászoruló gyermekek számára fennálló szociális szolgálatok minőségét és hozzáférhetőségét javítsa, tökéletesítse. A program próbál minden olyan területet lefedni, ahol rászoruló gyermekek érintettek lehetnek, a gondoskodásra szoruló, fogyatékkal élő gyermekektől kezdve a veszélyeztetett gyermekekig (drog- vagy alkoholfüggő szülők). A program kezdete óta (1999) több mint 100 millió fontot különítettek el erre a célra, amelynek nagy részét közvetlenül a helyi szervezetekhez folyósították annak érdekében, hogy ők dönthessenek a célnak megfelelő felhasználás számukra legmegfelelőbb módjairól.

A Rászoruló Gyermekek és Családjaik Programjának Vázlata⁷³ a Children First program kulcsfontosságú része. Felismeri, hogy a korai beavatkozás létfontosságú a gyermekek és családjaik támogatásához, mielőtt a probléma – akár családon belüli, akár rajta kívül eső faktorok következményeként, de mindenképpen hatással a szülők kapacitására és a családi életre – krízishelyzethez vagy abúzustól vezetne. Úgyszintén felismeri a szülők olyan jellegű problémáinak gyermekeikre gyakorolt hatását, mint az alkohol vagy a drog használata, a családon belüli erőszak vagy a szellemi illetve lelki problémák, zavarok. A Gyermekek az elsők és az egyéb, hasonló programokon keresztül a helyi szervezetek és partnereik prevenciós stratégiákat és korai beavatkozási modelleket dolgoznak ki, mint például a **családi csoport konferencia**, a 24 órás **krízistámogatás**, és a **családtámogatási tervek**, ezek célja a családok széthullásának megelőzése.

A szökésben lévő gyermekek

2002. májusában a Közgyűlés megbízást adott ki egy kutatás lefolytatására a Yorki Egyetemnek a walesi elszökött gyermekek helyzetéről, körülményeiről. A kutatásból kiderült, hogy évente körülbelül 3500 16 év alatti fiatal szökik el otthonról, és marad távol egész éjszakára első szökésekor. Érzelmi zűrzavarok és a kapcsolataikban adódó bonyodalmak gyakrabban vezetnek szökéshez, mint a család anyagi helyzete, és az elszökött gyerekek 80%-ánál a szökéshez otthoni problémák vezetnek. Azon lista élén, amely a szökés megelőzésének lehetséges módjait tartalmazza, vagy ami segíthetett volna a gyerekeknek, ameddig otthonától távol volt, a **helyi szervezetek elérhetősége**, a **tanácsadás** és a **családi mediáció** állnak.

A Közgyűlés tervezi egy, a hivatali és az önkéntes szektor számára készítendő útmutató létrehozását a jó gyakorlatokról, amelyek segíthetnek az érintett gyermekeknek.

A speciális oktatási szükségletű gyermekek szülei (SEN⁷⁴)

⁷² A Gyermekek az elsők program

⁷³ Framework for the Assessment of Children in Need and their Families

⁷⁴ Special Education Needs

A speciális szükségletű gyermekek és fiatalok helyzetét illetően fel kell ismerni, hogy a legfontosabb szerepet a szülők játsszák, mint a gyerek első számú tanítói. A SEN Wales-i Gyakorlati Kódexe⁷⁵ (2002) iránymutatást tartalmaz a szülők és mindazok számára, akik a speciális szükségletű gyermekek oktatásában érintettek. Ezt kiegészítendő egy **jó gyakorlatok kézikönyv** jelent meg az iskolák számára, amely külön fejezetet szentel a szülőkkel való együttműködés módjainak.

Minden helyi szervezet információt kell biztosítson a szülőknek a helyi együttműködő szervezetekről (PPS⁷⁶). A PPS felbecsülhetetlen értékű tanácsokkal és segítséggel szolgálhat a szülőknek, mivel óriási tudással rendelkezik a hivatalos értékelés menetéről. Gyakran működnek együtt a szülőkkel és az iskolákkal vagy a LEA-val annak érdekében, hogy helyben nyújthassanak megfelelő segítséget.

Számos szervezet létezik az önkéntes szektorban is, amely a szülők számára hasznos információkkal tud szolgálni. Ahol bonyoldalmak vagy egyet nem értés van a szülők és az iskola vagy a LEA között a szükséges támogatást vagy ellátást illetően, a szülőknek jogában áll az ügyben döntést hozni képes és alkalmas szervezethez fordulni ugyanúgy, ahogy a PPS-től információt kérni. Ahol nem lehet elérni a megegyezést, ott a szülők az SNTW⁷⁷-hez fordulhatnak, amelynek célja, hogy elbírálja a szülőktől érkező fellebbezéseket az SEN hivatalos munkájával kapcsolatban.

A veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek és fiatalok szülei

A veszélyben lévő gyermekekkel és fiatalokkal kapcsolatos tréningeknek, képzéseknek a jó szülői készségek megszerzésére kell fókuszálnia. A más, kezdeti fázisban lévő jó gyakorlatokat ki kell értékelni annak érdekében, hogy mely aspektusok érdemesek komolyabb figyelemre és szélesebb körben való terjesztésre.

A helyi, bűnelkövető fiatalokkal foglalkozó munkacsoport (YOT⁷⁸) vizsgálatot folytat le azokban az esetekben, amelyek őket érintik. Az értékelést arra használják, hogy meghatározhatók legyenek a szülői kockázatok és a védőfaktorok egyaránt, ahogy az általános szükségletek is. A beavatkozásról a vizsgálat alatt begyűjtött információktól függően döntenek, és ez lehet a YOT személyzete vagy az érintett szolgálatok képviselője. A YOT dolgozói szükség esetén szintén releváns információkkal tudnak szolgálni a bíróságoknak az értékelések eredményei szerint.

A Wales-i Bűnelkövető Fiatalokkal kapcsolatos stratégiát 2004 júliusában publikálták, amely tartalmaz egy országos keretprogramot a bűnelkövetés, illetve a büntett megismétlésének megelőzésére a gyermekek és fiatalok körében. A fiatalok bűnözés gyakran a családi támogatás hiányának köszönhető, vagy olyan élményeknek, amelyek elégedetlenséghez, elidegenedtséghez vezetnek. A letartóztatás alatt álló szülők számára szintén van támogatás annak érdekében, hogy gyermekeikkel tarthassák a kapcsolatot.

⁷⁵ SEN Code of Practice for Wales

⁷⁶ parent partnership services

⁷⁷ SEN tribunal for Wales

⁷⁸ Youth Offending Team

Válófélben lévő szülők

A CAFCASS⁷⁹ igyekszik bevonódni olyankor, amikor a családok szétválnak és nem tudnak megegyezni a gyermekek elhelyezését illetően. Alapvetően természetesen a családdal és a gyermekkel folyik a munka, de ez után javaslatot tesznek a bíróságnak arról, mi a gyermek legfőbb érdeke. Az elsődleges cél azon gyermekek jóllétének biztosítása, akik bevonódnak a bírósági procedúrába. Abban az esetben, ha a szülők nem tudnak megegyezésre jutni a gyerekelhelyezés kérdésében, a bíróság általában kéri a CAFCASS tanácsadóját, hogy segítsen. A tanácsadó a bíróságtól, szociális és egyéb szolgálatoktól független és pártatlan. Képzett szociális munkás, akinek gyakorlata van a családokkal való munkában. A beavatkozás célja segíteni a bíróságot abban, hogy a gyermek legjobb érdeke szerint döntsön az elhelyezésről.

Örökbefogadás és örökbefogadó szülők

Ha a gyermekek bármilyen oknál fogva nem élhetnek vér szerinti családjukkal, az örökbefogadás megfelelő alternatívája lehet a biztos otthonnak. Az elmúlt pár év során megnőtt a Walesben gondozott és örökbeadott gyermekek száma. A 2002-es Örökbefogadási és gyermekjóléti törvény⁸⁰ és annak teljes végrehajtása 2005 decemberében méginkább az örökbefogadást helyezi fókuszba.

A törvény számos lépést meghatároz azoknak a támogatására, akik szeretnének örökbefogadni, ahogy az elhelyezés sikerében is segítenek. Mindez új jogokat is jelent az örökbefogadással foglalkozó szolgálatok szükségleteinek felmérésére. A végleges elfogadás után a törvény engedélyezni fogja az örökbefogadást a nem házas pároknak ugyanúgy, mint a házasoknak és az egyedülállóknak is.

A törvény a mostohaszülők számára is lehetővé fogja tenni a házastársuk gyermeke feletti szülői jogok és kötelesekégek gyakorlását, ami akár a szülők között született vagy a bíróság által meghatározott megállapodással párhuzamosan is létrejöhet.

Nevelőszülők

A Walesben gondozott gyermekek mintegy 75%-a él nevelőcsaládban, ami jelenthet rövid vagy hosszútávú elhelyezést is, és ezért a nevelőszülők juttatást kapnak tekintettel a gyermekre, akit ellátnak. A nevelőszülők otthoni felelősségbiztosításra⁸¹, kompenzációra is jogosultak annak érdekében, hogy ne kapjanak kevesebb nyugdíjat amiatt, hogy otthon voltak és gyermekeket gondoztak.

Függő szülők

⁷⁹ Children and Family Court Advisory and Support Service (Gyermekek és családok bírósági tanácsadó és támogató szolgálata)

⁸⁰ Adoption and Children Act

⁸¹ Home Responsibility Protection

„Rejtett veszély – alternatívák a droghasználó szülők gyermekeit érintő problémák megoldására⁸²”, a Belügyminisztérium számára készült vizsgálatot a Kábítószeres Visszaéléssel Foglalkozó Bizottság (ACMD⁸³) folytatta le 2003 júniusában Walesben. 2004-ben a Kábítószeres Visszaéléssel Foglalkozó Tanácsadó Bizottság cselekvési keretprogramot készített az ezzel kapcsolatos munkák fejlesztésére.

A keretprogram öt fő témája a következő:

Családtámogatási szolgálatok – a kábítószerrel visszaélő szülők gyermekei egészségének, biztonságának és jóllétének segítése, ösztönzése

Egészség – a kábítószerfüggő nők, partnereik és gyermekeik egészségi állapotának jobbítása

Képzés és tudatosságra nevelés – biztosítani, hogy az egészségügyi és szociális ellátás elég felkészült megérteni a kábítószerfüggők és gyermekeik problémáit, és a megfelelő választ adni azokra

Büntető igazságszolgáltatás – biztosítani, hogy ahol csak lehetséges, a kábítószerrel való visszaélést elkövetők szülői jogait és szerepét figyelembe veszik

Adatgyűjtés – hangsúlyozni az elvek, elvrendszerek fejlesztésének és betartásának fontosságát releváns és megfelelő mennyiségű információval a procedúra folyamata alatt.

Hollandia

A hollandiai gyermek-és fiatalok politikája egészen 25 éves korig terjed. A holland lakosság harmada fiatalabb 25 évnél. 85%-uknak nincsenek komoly problémái: az iskolai végzettség általános szintje emelkedik, a fiatalok többségének egészségi állapota jó, a szüleikkel való kapcsolatuk megfelelő. A gyerekek és fiatalok 15%-a azonban, ha rövid, átmeneti időszakokra is, de támogatást, segítséget igényel – e 15%-nak csak az 5%-a az, aki komoly szociális és/vagy pszichológiai probléma miatt szorul támogatásra. Elvi szinten a gyermekpolitika mindenkire igyekszik odafigyelni, de az elmúlt pár év során a veszélyeztetett csoportok kerültek a figyelem középpontjába.

A holland családok többsége jó körülményeket teremt, mind anyagi, mind más értelemben. A szülők és a gyermekek szerint a családon belüli kapcsolatokat a stabilitás és a harmónia jellemzi. Manapság jobban elsimerik a gyerekek autonómiáját, valamint szociális és morális fejlődésük szükségességét. A szülő-gyermek kapcsolat sokkal inkább a kölcsönösségre alapul, mint a szülő gyermeke fölötti hatalmára. Az autoriter szülő mintáját egy átlagos holland családon belül a korlátozott, szegényes kommunikáció jellemzi leginkább – a fiatalok (12-18 év közöttiek) 75%-a azt mondja, hogy hozhat önálló döntéseket, de szülei nézőpontját is figyelembe kell vennie. Végsősoron az anya és az apa felelőssége a családi rendszer, de a hatalmi pozíciójuk többé nem magától értetődő.

⁸² Hidden Harm – Responding to the needs of children of problem drug users

⁸³ Advisory Council on the Misuse of Drugs

A szülők többségének időnként (komoly) nehézségekkel kell megküzdenie a gyereknevelés során, de gyermekeik egészségesen és normálisan fejlődnek. A szülők 10-15%-a tapasztal időről időre problémákat a nevelés során. Gyakran közvetlen környezetükben találnak segítséget, a barátoknál, szomszédoknál, néha azonban ez nem elég, és szükségük van a szakmabeliek támogatására.

Szülőnek lenni olyan feladat, amelyet a szülők egyre inkább megosztanak másokkal. A holland nők (relatíván lassan) növekvő munkaerőpiaci részvétele jelentős változásokat hozott. A gyermekek nevelése és ellátása már nem kizárólagos feladat a családon belül, mostanra a bébiszitterek, bölcsődés gondozók, játszóházi dolgozók és tanárok is fontos szerepet játszanak.

A szülő-támogatás koncepciója a 90-es évek elején jelent meg Hollandiában. Egyre nagyobb teret nyert a felismerés, hogy a gyermekek és fiatalok problémái, illetve a velük való problémák visszavezethetők a gyermekkorra és a korai fejlődésre. Ezért a megelőzés egyre hangsúlyosabbá vált, mind a gyerekek károsodásai megelőzésének tekintetében, mind abból a szempontból, hogy a későbbi fázisokban egyre drágábbá váló támogatási, ellátási formáknak elejét lehessen venni. A hollandiai családtámogatás a kereslet és kínálat minél hatékonyabb összehangolására fókuszál, próbálva megkönnyíteni a szülők számára, hogy meghatározható és elérhető legyen számukra a megfelelő támogatási szolgálat.

Mi a nevelési támogatás?

A nevelési támogatás a nevelés folyamatának támogatását, segítségét jelenti. Ez magában foglalja a nevelés körülményeinek fejlesztését, amelyben a szülők és a gondviselők jelentik a középpontot. Röviden: a családtámogatás a szülő gyereknevelésben való segítségét jelenti, ez a **prevención alapuló ifjúsági politika** nélkülözhetetlen eleme. A szülők támogatásának meg kell előznie azokat a potenciális problémákat, amelyek társadalmi kirekesztettséghez vezethetnek, mint például az aluliskolázottság és a fiatalok bűnözés.

Az alábbi tevékenységek értendők általában családtámogatás alatt:

- Információnyújtás a gyermekfejlődéssel és neveléssel kapcsolatban
- Pedagógiai tanácsadás és kezdeti pedagógiai segítség
- Az esetleges fejlődési rendellenességek korai szakaszban történő felfedezése
- Önszorgató és szociális támogatás szervezése a gyermekek és a szülők körül

Az iskoláskor előtti gyermekeket nevelő szülők jelentősebben támaszkodnak a családtámogatásra. Emellett magától értetődő, hogy a kisiskolás (6-12 éves gyermekek) és a kamaszok szüleinek is vannak kérdései, problémái a nevelés kapcsán. A 0-12 éves korú gyerekek szülei esetében a családtámogatás elsősorban a problémás viselkedésre összpontosul, a gyerek többi gyermekkel való kapcsolatára, a nyelvi és gondolkodási fejlődésre, a kétnyelvű, két kultúrájú családban élő gyermekekre, az iskolai felkészítésre, a háztartásra és a közvetlen környezetre és a családi problémákra. A többi gyermek esetében a támogatás a szabadidős tevékenységek körét érinti leginkább – a korosztállyal való kapcsolatot, alkohol- és droghasználatot, szabályokat és határokat.

Egyensúly a rizikó- és védőfaktorok között

A családtámogatás azon a feltételezésen alapul, hogy a gyermekfejlődést a gyermek, a szülők és a körülmények együttese határozza meg, amelyek viszont folyamatos kölcsönhatásban vannak egymással. Ezt nevezik tranzakcionális vagy társadalmi-gazdasági fejlődési modellnek. Kiemelt figyelem szükséges a gyermekek fejlődését veszélyeztető faktorok esetében.

Általánosan elmondható, hogy az alkalomszerűen megjelenő rizikófaktor nem vezet jelentős problémák kialakulásához a gyerekek fejlődésében. Az angol kutatók szerint különösen a rizikótényezők felhalmozódása az, ami – védőfaktorok hiányában – problémás nevelési vagy fejlődési helyzeteket eredményezhet. Következésképpen a veszélyfaktorokon kívül fontos figyelmet fordítani a védőfaktorokra, amelyek az előbbieket hatásukat csökkenthetik.

Az egyensúlymodell leginkább kiindulási pontként használható a támogatást, segítségnyújtást illetően. E modell segítségével ki lehet értékelni a negatív faktorokat, amelyek nyomást gyakorolnak a szülőre és azokat a tényezőket, amelyek kiegyensúlyozzák ezeket, és ezzel pozitív hatást gyakorolnak a nevelési folyamatra. Az egyensúlymodell révén világossá válhat a kapcsolat a szülői feladatra nehezedő terhek és a szülői szerepnek való megfelelés között speciális szülői helyzetekben különböző szinteken és más-más nézőpontból.

A szülői feladatra nehezedő terhek az összefoglalását jelentik azon feladatoknak, amelyeket a gyerekeknek és a szülőknek meg kell oldaniuk. Ezek a feladatok tovább terjednek a fejlődés biztosításánál és a nevelés szűken vett értelménél. Bizonyos rizikófaktorok vagy események rendkívüli stresszhelyzethez vezethetnek, következésképpen növelik a megoldandó feladatok körét, tehát növelik a terhek súlyát is. A szülői szerepnek való megfelelés azon készségek és kompetenciák összessége, amelyekkel a szülők a közösség (vagy más) segítségével vagy anélkül is rendelkeznek. A szociális támogatás fontos védőfaktor, amely kimutathatóan hatékony. A szülői támogatás különböző formáinak célja, hogy csökkentse a negatív tényezőket és szélesítse a szülők kompetenciájának skáláját, valamint az igényelhető szociális támogatások körét.

Ezért aztán a nevelés támogatása nem kizárólag a szülőkre és a családra fókuszál, sok vonatkozása érinti a családok szociális segítségét és a kapcsolatukat saját közösségükkel. Az alábbi fókuszpontok érdemelnek kitüntetett figyelmet:

- Nevelési támogatás – segítség igénybevételének lehetősége a szülők számára a gyereknevelés során felmerülő mindennapos kérdésekben és az akkut szituációkban.
- A fejlődés ösztönzése – felhívva a figyelmet a mindennapi gyermekfejlődést segítő feladatokra elősegíteni a gyerekek optimális fejlődését.
- Családtámogatás – segítséget biztosítani a fiataloknak és a szülőknek az élet különböző területein, amelyek nyomást gyakorolhatnak a családra és akadályt jelenthetnek a fejlődésben.
- Hatásgyakorlás a közösségre – ösztönözni, hogy mindenki járuljon hozzá egy támogató szociopedagógiai légkörű közösség kialakításához.

Aktív szolgálatok

Hollandiában számos különféle szolgálat működik, amelyek a megelőzésre helyezik a hangsúlyt a gyermeknevelés- és fejlődés során. Ez a szülők számára működtetett egyéni tanácsadásoktól kezdve a szülőképzési programokon át a célzott, családlátogatást is magába foglaló programokig sok mindent jelent. Az önkormányzat feladata a lakossággal megismertetni szolgálatok széles körét, A legfontosabb szervezetek a következők:

Well-baby Clinic⁸⁴

A szülőknek joga van ahhoz, hogy a kisbaba mind születése előtt, mind utána a megfelelő gondoskodásban és ellátásban részesüljön. A gyermekek körülbelül 90%-a négyéves koráig átlagosan 14-szer fordul meg well-baby klinikán. Ezek a helyi klinikák végzik minden gyermek egészségügyi ellenőrzését a gyerekek négyéves koráig. A fizikai és szellemi fejlődés vonatkozásában a figyelem a szülők és a gyermek kapcsolatára irányul. Ennek megfelelően fontos feladat még több problémaforrást meghatározni és a megfelelő segítséget biztosítani a szülőknek és a gyermeknek.

Iskolai egészségügyi szolgálat

4 és 16 éves kor között a gyermekeket 5 alkalommal vizsgálja meg iskolaorvos. Az iskolaorvos feladata nagyjából ugyanaz, mint a well-baby klinikáknak: szintén meg tudja állapítani az esetleges fejlődési lemaradást, és tud dönteni a szükséges prevenciós lépésekről is. Az iskolaorvos a városi egészségügyi központnak dolgozik (GGD), amelynek hivatalos feladata, hogy ellenőrizze a gyerekek egészségét. Annak érdekében, hogy a bevándorló családokat is elérjék, a GGD-k gyakran dolgoznak együtt az adott nyelv és kultúra képviselőivel. 2003-ban helyi szinten megkezdődött az integrált szolgálatok működése (0 és 19 éves kor közötti gyerekek számára).

Iskolák és egyéb, gyermekgondozási központok

Ezen létesítmények elsődleges célja, hogy jó oktatást biztosítsanak a gyerekeknek és támogatási szolgáltatásokat a szülőknek. Tekintettel a gyerekekkel és szülőkkel való napi kapcsolatukra, általában fölfedezik, ha a gyermek nem a megfelelő módon és ütemben fejlődik, és informálják a szülőket az igénybevehető segítségek minden formájáról. Néhány iskolánál és gyermekgondozási központnál helyben igénybevehető a támogatás, például a „szülők szobája⁸⁵” esetében, ahol a szülők találkozhatnak egymással, emellett több helyen van alkalmazásban szociális munkás, vagy olyan pedagógus, aki külön tud foglalkozni a gyermekkel (például korrepetálni). Sok iskola és gyermekközpont szervez szülőtalálkozókat a nevelési támogatás keretein belül, ahol számos hasznos program elérhető a szülők számára.

Közösségi iskolák

Az együttműködés az iskoláskor előtti gyermekekkel foglalkozó, illetve a gyermekjóléti szolgálatok között helyi szinten azt célozza, hogy nőjön a közösségi összetartás. Ez értékes nézőpontnak bizonyult, különösen a periférián lévő települések szempontjából. A kezdeményezések számos szociális fejlesztéshez vezettek, mint például az oktatási hátrányok

⁸⁴ kisgyermek-jóléti klinika

⁸⁵ parent's room

leküzdése és a gyermekgondozás iránti növekvő igény. A közösségi iskolák végső formája önkormányzatonként és iskolánként változik, ez az adott térség körülményeitől és az elérendő céloktól, igényektől függ.

Kerületi és közösségi központok

Ezek a szolgálatok sokfélék: a gyermekgondozási helyektől a játszóházakon át a kifejezetten készség- és képességfejlesztési célokat szolgáló programokig sok mindent magukba foglalnak, de ide tartoznak a különböző kurzusok, sőt, a felnőttek részére tartott nyelvvórák is. A kerületi és közösségi központok gyakran pont a hátrányosabb helyzetű területeken a legaktívabbak, és nagy energiákat fordítanak a szülők és a gyermekek mindennapi életben való támogatására.

Nevelési vagy szülő-gyermek szolgálatok

Ezek az intézmények most is nagyon sokat segítenek a fejlődésben. Ezek olyan létesítmények, ahol a szülőknek információkkal és tanácsokkal szolgálnak nevelési problémáik esetén. A rendelkezésre álló információk skálája széles, és igénybe vehetők szülőképzési programok is. Időről időre a fiatalok és a szülők számára szervezett szabadidős tevékenységeket együtt rendezik meg, ugyanabban az épületben.

Fiatalok gondozási szolgálata

Ezek a központok mindenki számára elérhetők, aki problémákat tapasztal a fiatalok szociális/pszichés helyzetével vagy nevelésükkel kapcsolatban. Az intézmények a „mindent egy helyen”-elve szerint működnek: központi szervezet, ahová fiatalként vagy szülőként/gondviselőként a különböző problémákkal fordulni lehet, és ahonnan tovább tudják irányítani az embereket, ha szükséges, a megfelelő szolgálatokhoz.

Telefonos segélyvonalak

A helyi szervezeteken kívül országos telefonvonalak és weboldalak is működnek, amelyek el tudják látni a szülőket információkkal és tanácsokkal, például a szülővonal⁸⁶ és az oktatási vonal⁸⁷, utóbbi iskolai és tanulási témákkal kapcsolatban hívható. A gyermekek és fiatalok rendelkezésére áll a Gyermeksegítő⁸⁸ vonal is, amelyet a 8 és 18 év közötti korosztály tagjai számára működtetnek többségében önkéntesek.

Információ a médián keresztül

⁸⁶ Parent Line

⁸⁷ Education Line

⁸⁸ Child Help Line

Végezetül, számos havi magazin szól a szülőknek és a gyermekeknek, a könyvesboltok pedig rengeteg, neveléssel és pedagógiával kapcsolatos kiadványt árulnak. Emellett rendszeresen a gyermeknevelésről szóló tévéműsorok – néhány egy-egy sorozat része.

NIZW⁸⁹

A NIZW egy olyan független szervezet, melynek célja az innováció és a fejlesztés a szociális szektorban. Több mint 400 000 hivatásos, és néhány önkéntes dolgozót támogat, akik olyan területeken dolgoznak, mint a gyermekgondozás, a szociális intézmények, közösségi munkák, idősellátás, fiatalgondozás, menedékhelyek, szanatóriumok, és a házi gondozás és ellátás fogyatékosok részére. Olyan szektoron kívüli szervezetek is, amelyek szintén szociális szolgáltatásokat nyújtanak, mint pl. az iskolák, a vidéki és városi hatóságok, rendszeresen igénybe veszik a NIZW szolgáltatásait.

Az intézet tevékenységei a következő főbb témák köré csoportosulnak:

- információ és infrastruktúra,
- gyermek- és fiatalellátás,
- gondozás és ápolás,
- az ellátás szervezése,
- helyi szociálpolitika.

A konkrét szolgáltatások közé tartoznak: a konferenciák, tréningek, könyvek, broszúrák, évkönyvek, adatbázisok, website-ok, CD ROM-ok, videó, és az információs telefonvonal (segítívonal).

Bevándorló szülők

A bevándorló szülőkkel való munka különösen magas szakmai kvalitásokat igényel.

A szülők támogatása egy eszköz, ezért fontos tisztában lenni a céllal, tudatában lenni annak, mit is akarunk: elképzelés, elvi állásfoglalás, aktuális célok kijelölése (oktatás, beilleszkedés, örökbefogadás, az elszigeteltség megszüntetése, az oktatási hiányosságok, hátrányok leküzdése, az iskolakerülés, csavargás megállítása, pedagógiai tanácsadás, segítségnyújtás, ellensúlyozni a fiatalok által okozott kellemetlenségeket stb.)

A helyzettől függő támogatási módszerek jellemzői:

- A lehetséges tevékenységek széles körét foglalják magukban (egyénre szabott, család- és csoport orientált, személyes kapcsolattal, írásban és médián keresztül, az emberek anyanyelvén és az ország nyelvén is)
- Hozzáférhető, különösen a magas kockázati tényezőjű csoportok számára; ez a célzott csoport prioritást élvez
- Első gyermeküket nevelő szülők kiemelt figyelme
- Közeledni az anyákhoz és az apákhoz, meghatározni a szerepmintákat
- Egyénre szabottan támogatni

⁸⁹ Netherlands Institute for Care and Welfare (www.nizw.nl)

- Aktív közeledés
- A helyzethez alkalmazkodó viselkedéssel és módszerrel dolgozni
- Együttműködés a közösségi szervezetekkel

A dolgozók jellemzői

- Készségek/alapvető dolgozói készségek: érzékeny, fogékony, odaadó, jó hallgatóság, nyitott a szülő ötleteire, gondolataira, képes biztonságos környezetet teremteni, kreatív, találékony
- Közvetítőkkal való együttműködés
- Képzett, jól informált szakember
- Interkulturális kompetenciával és belelátással rendelkezik, jól informált az adott kulturális háttérrel illetően.

Hogyan/alapkompetenciák

- Személyes kapcsolat kialakítása két ember között
- A kapcsolat kialakítása és fenntartása – kapcsolatépítés
- Empátia a személyes helyzetek iránt
- Bizalomépítés
- Figyelem, figyelem, figyelem – és válaszok
- Kérdések feltevése a szülő történetével kapcsolatban, információkérés
- Tisztelet (például a szülő életmódja és tapasztalatai iránt)
- Figyelni a testbeszédre (például a testtartásra, a különböző pozíciók felvételére)
- Kedvesen és egyértelműen viselkedni és kommunikálni
- Meghatározni a különbségeket
- Figyelni a félreértésekre és tisztázni azokat
- Megismerni az otthoni helyzetet: mi működik és mi nem?
- Nyitott attitűd
- Rugalmasság
- Megbizonyosodni róla, hogy elég idő áll rendelkezésre
- Nem szabad elhamarkodottan ítélni; meg kell határozni a különbségeket az érzések és a vélemények terén, de nem lehet támadónak lenni
- Meghatározni a női és a férfi feladatok különbségeit
- Megadni a szülőknek a szükséges figyelmet
- megmagyarázni saját elképzeléseinket, amikor szükséges és működik

A kiindulási módszerek meghatározása/program

- szoros elméleti vázlat
- a bevándorló szülőknek több kérdésük van számos tárgykörrel kapcsolatban, több akadályt kell leküzdeniük (például szokatlan nekik az intézményi struktúra)
- meghatározni a szülők igényeit, várakozásait és érzéseit (tehetetlenségérzés; válasz az azonnali megoldást igénylő helyzetekre)
- a különleges szülői készségekre fókuszálni a gyerekekkel való mindennapi élet során
- felvenni a szülő ritmusát
- példák, történetek, vizuális anyagok alkalmazása

- mottó: „a szülők támogatása egymás mellett haladva, egymás kézenfogva kell történnjen” (J. Hermanns)

Kiemelt figyelmet érdemlő tényezők

- távollévő apa, tehetetlen/inkompetens anya; autoriter vagy túl engedékeny szülői magatartás; az ellenőrzés hiánya a gyermek élethelyzeteit illetően
- A szülői félelmek komolyanvétele (például averziók az intergrálódással szemben, félelem a züllött nyugati társadalomtól, félreértettség-érzés, a diszkriminálástól való félelem, aggodalom a gyermek jövőjét, taníttatását illetően).

Finnország⁹⁰

Finnország szociális ellátására nagy összeget fordítanak, amelynek jelentős részét az állami tulajdonban lévő Szerencsejáték Rt. finnországi megfelelőjének teljes éves bevételéből fedezik.

Az intézményrendszert, illetve a feladatok ellátását a Szociális és Egészségügyi Szolgáltató Központ fogja össze, amely 2300 szociális és egészségügyi szakembert foglalkoztat.

A Szociális és Egészségügyi Szolgáltató Központ felügyelete alatt négy részre tagolódva, külön költségvetéssel működnek az eltérő területekért felelős egységek:

- A mindenkire kiterjedő *egészségügy*, ahol nagy hangsúlyt kap a prevenció és az egészségmegőrzés, beleértve a lelki egészségvédelmet is.
- A következő egység az *idősek ellátásáért* felelős, amely magában foglalja mind az intézményes, mind pedig az otthoni gondoskodás biztosítását.
- A harmadik egység a minőségi *napközbeni ellátás* megoldását célozza, bölcsődék, óvodák és családi napközök működtetésével.
- A negyedik egység a *Szociális és Családvédelmi Osztály*.

A Szociális- és Családvédelmi Osztály munkájának bemutatása

Az osztály célja, hogy támogatást nyújtson Jyväskylä lakóinak a mindennapokban, segítse önállóságukat és munkaképességük fenntartását. Célcsoportjai elsősorban a gyermekes családok, a fogyatékosok, a munkanélküliek, a bevándorlók, a pszichés betegségből felépülők, illetve a droghasználók és az alkoholfüggők.

Az osztály a szociális és pszichés problémák megelőzésén dolgozik, és segíti a lakosokat az ilyen jellegű problémáik megoldásában. Az osztályok közötti kölcsönös együttműködés eredményeként jól irányzott és megfelelő időpontban létrehozott szolgáltatásokat biztosít.

Az osztályon belüli öt alosztály mindegyike önálló szakmai egységként működik, amelyek a következők:

Rehabilitációért felelős alosztály

⁹⁰ Az anyag a FICE szervezésében 2007 áprilisában lezajlott finnországi (Jyväskylä város) tanulmányút összefoglalójából származik, megjelent a Család, Gyermek, Ifjúság c. lap 2007/3. számában

A szolgáltatások közé tartoznak a rehabilitáció, a szociális segélyezés, a pénzügyi- és adótanácsadás, a bevándorlók és a tolmácsoló központ szolgáltatásai, illetve a szociális törvény által meghatározott lakhatási szolgáltatások biztosítása.

Fogyatékosokkal foglalkozó alosztály

A fogyatékosok jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény szerint a fő szolgáltatások közé tartoznak a különböző lakhatási szolgáltatások, a mindennapos tevékenységek biztosítása és az ápolási díj kiutalása. A törvény a fogyatékosok számára szállítást, speciális otthonokban való elhelyezést, lakását átalakítást és a sietek számára tolmácsolási szolgáltatásokat biztosít.

Pszichoszociális szolgáltatásokat nyújtó alosztály

Az alosztálynak az a feladata, hogy összefogja az általános iskolák pszichológusainak, a regionális nevelési tanácsadónak és a családsegítő szolgálatnak, illetve a mobil krízisközpontnak a munkáját.

A foglalkoztatásügyi alosztály

Az alosztály a munkanélküliek számára új munkahelyek teremtésével foglalkozik a város és más különféle szervezetek kötelékében.

Gyermekvédelmi alosztály

A gyermekvédelmi alosztály feladatai a gyermekvédelmi ellátások és szolgáltatások biztosítása, a családsegítő munka, az apasági ügyek, a gyermekek gyámsági és láthatási ügyeinek kezelése.

A finn gyermekvédelmi rendszer felépítése

A jyvaskylai gyermekvédelem területén 32 szociális munkást, 50 szociálpedagógust és 18 családgondozót foglalkoztatnak, valamint terapeutákat elsősorban az alkoholbetegek és a drogfüggők kezelésére. Finnországban az alapellátás és a szakellátás nem létező fogalmak, a családban élő és a családból átmenetileg kiemelt gyerekekkel és családjaikkal folytatott szociális munka egymástól nem különül el. 18 *családgondozó* évente kb. 200-300 gyerekkel és családjával foglalkozik, amely mintegy évi 3000 családlátogatást von maga után.

A látogatások sűrűsége a probléma jellegéhez igazodik, de nagy általánosságban az a jellemző, hogy a *kapcsolatfelvételt követően, illetve a 2-3 hónapig tartó feltérképezés időszakában a családgondozó minden nap látogatja a családot*, és segíti „menedzselni a mindennapokat”. A családgondozó a segítség során figyeli a családban folyó interakciókat is annak érdekében, hogy pontosabban lehessen meghatározni a beavatkozás irányát és intenzitását. A szakszerű beavatkozás igénye kizárja, hogy a családoknál ún. villámlátogatásokat tegyenek, ezért ilyen nem is fordul elő. Fontos szakmai kritérium ugyanis, hogy *a családnál folytatott munka napi 2-4 óránál nem lehet kevesebb*. Mindebből az is következik, hogy egy családgondozó két családnál több látogatást nem iktathat be a napi munkarendjébe.

A Gyermekvédelmi Alosztály által foglalkoztatott 50 *szociálpedagógus* évente mintegy 1000 *gyerekkel és családjával folytat preventív szociális munkát*. Munkavégzésük helyszíne azonban nem itt, hanem a különféle iskolákban van.

A 32 *szociális munkás* esetgazdaként a családgondozók és a szociálpedagógusok munkáját fogja össze, valamint hatósági szerepkörükhöz tartozik az apasági, a gyámsági- és a láthatási ügyek vitele is.

a hatósági és a szolgáltatási feladatok nincsenek egymástól mereven elválasztva. A „hivatal” hatósági döntéseit – kivéve az akut krízishelyzeteket – minden esetben megelőzi egy tervszerű és intenzív családgondozói munka, amelynek feladata olyan szolgáltatások elérhetővé tétele

és kiválasztása, amelyeknek az igénybevételével a családon belüli problémák kezelhetőbbek lesznek, és elkerülhetővé válik a gyermek családból történő kiemelése.

Ha mégis szükséges *a gyermek családon kívüli elhelyezése*, az az esetek nagy százalékában *a szülő beleegyezésével*, illetve belátásával valósul meg, és hangsúlyozottan csak *átmeneti jellegű*.

A gyámság minden ilyen esetben a szülőnél marad, és a gyermek/ek/ átmeneti elhelyezése után is folytatódik az intenzív családgondozás. A gyámság meghagyásának itt jelentősége van, *a családgondozás során ugyanis mindvégig a szülői szerepek és kompetenciák megerősítésére törekcsenek*. A család erőforrásaira támaszkodva, pozitív visszajelzésekkel élve a szülők felelősségérzetének ébren tartása a céljuk. Ez a magyarázata annak, hogy a finn gyermekvédelem nem válik ketté alap- és szakellátásra.

A gyermek családból történő végleges elhelyezése csak bírósági úton lehetséges, ez azonban csak elvétve és csak nagyon súlyos esetben fordul elő. Ebből következően az örökbefogadások száma is csekély. A cél nem a gyermekek örökbeadása, hanem a családok alkalmassá tétele gyermekük nevelésére.

A különböző végzettségű szakemberek munkakörei és kompetenciái egymástól jól elkülönülnek, és nem átjárhatóak. Ennek a tagolásnak megfelelően a szociális munkás, aki a családgondozók és a szociálpedagógusok munkáját összefogja, minden esetben csak egyetemi végzettségű lehet. A családgondozók és a szociálpedagógusok viszont főiskolai végzettségűek, *döntéseket ők nem, csak az egyetemi végzettségű szociális munkás hozhat*.

Minden egyes esetet egy szociális munkás és két családgondozó kezel. Ennek azért van jelentősége, mert többszemponútú megközelítést tesz lehetővé, mindamelllett a családgondozók egymást is tudják helyettesíteni, ha kell. A szociális munkás maga is tesz látogatás/oka/t a gondozott családnál, de nem olyan sűrűséggel /csupán 2-3 havonta/, mint a családgondozók. A szociális munkás esetmegbeszéléseken tájékozódik a család helyzetéről és a családgondozók munkájáról, kvázi esetgazdaként tartja a kezében a szálakat, és jelöli ki a családgondozás további irányát.

A gyermekvédelemben különböző tevékenységet végző munkatársak feladatainak összehangolását segíti elő az is, hogy a megjelölt munkakörökben dolgozóknak egy meghatározott *számítógép alapú nyilvántartáshoz* van hozzáférésük. Innen rendkívül hamar jutnak információhoz a gondozott családról, az éppen zajló beavatkozások jellegéről. *A zárt rendszerű nyilvántartás kiterjed a jyvaskyulai régió egész területére*. Papíralapú dokumentációt csupán olyan esetekben használnak, amikor a gondozott család, vagy gyermek másik régióba költözik, illetve kerül.

Átmeneti otthoni ellátás (egy bizonyos otthon munkájának bemutatásán keresztül)

Az Otthon alapvetően három részlegre tagolódik:

- Az egyik a *drog- és alkoholfüggő anyák és újszülöttjeik ellátását végzi*. A részlegre történő bekerülés elsősorban önkéntes, de szociális munkás által készített beutalóval is történhet. A felvétel a terhesség hatodik hónapjától kezdődhet, és a szülést követően fél évig tarthat. Tapasztalatuk szerint a rendelkezésre álló hat hónap kevés idő az anyák stabilizálódására, ezért előkészítés alatt van az a szabály, amely lehetővé teszi majd, hogy az anyák a szülést követően egy évig maradhassanak az otthonban.

Szemléletükben hangsúlyos, hogy minden ott töltött hónapot az anyák és gyermekeik szempontjából eredményként könyvelnek el, tekintettel arra, hogy minden együtt töltött hónap a gyermekben kialakuló ösbizalom megerősödését eredményezi.

A teljes körű támogatás ellenére is gyakori a visszaesés, általában gondozottjaik egyharmadánál nem sikerül elkerülni, hogy az anyákat a gyermekeiktől ne kelljen elválasztani, egyharmaduknál együtt maradhatnak ugyan, de csak további szoros támogatás mellett, míg a másik egyharmaduknál viszonylag kevés segítséggel megoldható további együtt maradásuk.

Módszereik közül kiemeljük, hogy **a hangsúly itt is a szülői kompetenciák erősítésén van.** A mindennapos tevékenység rutinját azáltal igyekeznek megszilárdítani, hogy az anyák a munkatársakkal közösen végzik a napi tennivalókat. Ezek a csecsemő gondozásán túl a napi takarítás, főzés, bevásárlás, stb. tevékenységeket jelentik. Mindez természetes része a rehabilitációjuknak. Amennyiben az elbocsátást követően ismételt elhelyezésre lenne szükség, akkori gyakori, hogy a második esetben már nem az együttes felvételükre, hanem a gyermek külön elhelyezésére tesznek javaslatot.

- A következő részleg *krízishelyzetben lévő gyermekek és családjaik* kapnak támogatást. Ebben az esetben az elhelyezés mindössze három hétig tarthat. Ez idő alatt kell a végleges megoldást kidolgoznia a Gyermekvédelmi Alosztálynak.
- A harmadik részleg *olyan gyermekek hazaadását megalapozó vizsgálat* zajlik, ahol a gyermekeket már korábban kiemelték a családjukból, és a családgondozás eredményeképpen alkalmassá váltak gyermekük nevelésére. Ezekben az esetekben a vérszerinti szülők és gyermekeik 3-6 hétig kapnak itt ellátást. Az intézmény szakemberei ebben a végleges hazakerülést megelőző időszakban a szülők és gyermekeik egymásra hangolódását segítik elő.

A változó igényeknek megfelelően a funkciókat fokozatosan bővítik. Véleményük szerint a többprofilúság megkönnyíti az összetett problémák kezelését. Az újabb szolgáltatásaik körébe tartozik *az apák támogatása* is. Azt tapasztalták ugyanis, hogy minél erősebb egy családban az apa pozíciója, annál inkább esélyes a család a talpra állásra, az önálló életvitelre.

Szolgáltatásaik bővítése során bevezették a *nevelőszülőknél nevelkedő gyermekek kapcsolattartásának biztosítását* vér szerinti hozzátartozóikkal. Mindez természetesen segítő felügyelet mellett történik.

Olyan gyermekek esetében is *biztosítják a vér szerinti szülővel való kapcsolattartás lehetőségét, ahol valamilyen ok miatt a kapcsolattartás nem történhet a vér szerinti szülő háztartásában.*

A szolgáltatások további bővítése folyamatban van. A legfrissebbek közé tartozik a „baby-plusz” program, amelynek keretében a *szülést követően depresszióssá váló anyák támogatása* valósul meg. A segítség módszerei közül kiemelendő a telefonos segítségnyújtás, a terápiás támogatás, és a család felvétele az Átmeneti Otthonba minden olyan esetben, amikor az anya tehermentesítésére van szükség. Felvételre kerülhet sor akkor is, ha a család már kifáradt „nehéz” csecsemőjük gondozása során. A csecsemő éjszakai ellátása ilyenkor átmenetileg az intézmény szakembereinek a feladata annak érdekében, hogy a szülők kialakíthassák végre magukat. A segítség csecsemő megfelelő életritmusának kialakításáig, illetve a szülők kifáradásának leküzdéséig tart.

Nevelőcsalád

Finnországban is az ún. PRIDE /FIX/ módszerrel történik a nevelőszülők felkészítése és kiválasztása, amely feladat egyedül a trénerek kompetenciája. Az esetleges alkalmatlanságukról szóló döntést megfellebbezni ott nem lehet. A nevelőszülői elhelyezésekkel kapcsolatban általánosságban elmondható, hogy többnyire 12 év alatti gyermekek kerülnek nevelőszülőkhöz. A vér szerinti hozzátartozókkal való kapcsolattartás lebonyolítása nem a nevelőszülő feladata, hanem azé a családgondozóé, aki a vér szerinti családdal is foglalkozik. A nevelőszülőnek ebben nem is kell részt vennie. A hivatásos nevelőszülők tevékenységének honorálása többszörösen magasabb a hagyományosénál.

Családsegítő otthon (a Mattila Családsegítő munkájának bemutatásán keresztül)

Feladatuk a krízishelyzetben lévő családok megsegítése. 25 éve működnek, de eredeti funkciójuk átalakult. Korábban hosszabb ideig látták el a gyerekeket, most inkább krízisellátás folyik, évente kb. 140 kliens fordul itt meg.

Tartózkodásuk 1-2 naptól 2-3 hónapig tart, amely a törvény szerint nagyon indokolt esetben 3 hónappal meghosszabbítható. Ez idő alatt dönteni kell a további teendőkről. Alapelvük szerint *a gyerekeknek a folytonosság érdekében ugyanabba az iskolába kell járnia, mint ahová korábban is járt.* Ha ez messze van, akkor taxit hívnak. A költségeket az önkormányzat állja.

A házban egyszerre 14 kliens kaphat segítséget. A felvétel háttérében a szülő drog- és alkoholfogyasztása, illetve mentálhigiénés problémája áll, de segítséget kap itt az is, aki bármely ok (például kórházi tartózkodás) miatt átmenetileg akadályoztatva van gyermeke ellátásában. Arra a kérdésünkre, hogy gyermek magatartási problémák miatt kerülhet-e ide, azt a választ kaptuk, hogy *a gyermek tünete önálló okként nem szerepelhet, mert az mindig a szülő magatartásának a lenyomata.* De ezekben az esetekben sem arra helyezik a hangsúlyt, hogy a szülő hibás, hanem arra, hogy segítséggel képes lehet gyermeke megfelelő nevelésére. A szülő hibás magatartásának hangsúlyozására csak kirívó esetekben kerül sor, például *szexuális abúzus* esetében. Már ennek *gyanúja is elegendő indok a gyermek családból történő azonnali kiemelésére*, amely a rendőrségi és egyéb vizsgálatok elvégzéséig, illetve a bíróság munkájának befejezéséig tart.

Az Otthonban 12 fő dolgozik, délelőtt 2, délután 3, éjszaka pedig 1 ember van szolgálatban. Nagyon várják a gyermekvédelmi törvény módosításának hatályba lépését, mert ez lehetőséget teremt majd arra, hogy még két embert vegyenek fel.

A munkaidő-beosztást rugalmasan kezelik, az aktuális állapotoknak megfelelően. Ha például nyári szünet miatt egyszerre több gyermek tartózkodik a házban, akkor az egy időben szolgálatot teljesítők számát növelik. A beosztást 6 hétre előre készíti el a vezető. A közeli tervek között szerepel egy TITÁN nevű számítógépes program beszerzése, amelynek segítségével a munkaidő-beosztás elkészítése gyerekjáték lesz, és amelynek segítségével akár 6 évre előre is elkészíthetik majd azt.

A gyermekekre vonatkozó nyilvántartásról egy AFRIKA nevezetű program gondoskodik, az a cél, hogy a papír alapú nyilvántartás fokozatosan háttérbe szoruljon.

Minden gyermek érkezése napján két saját nevelőt kap, akiknek az a dolguk, hogy a gyermek érdekét szem előtt tartva „anyatigrisként” védjék őket bármilyen eljárás során. Feladatuk, hogy különösen nagy megkülönböztetéssel foglalkozzanak az illető gyermekkel.

A magyarországi gyakorlattól eltérően *a házban nem dolgozik pszichológus*; amennyiben ilyen típusú segítségre van szükség, a gyermeket az egyetemi klinikákra viszik, ahol a szükséges pszichológiai, ill. esetenként pszichiátriai terápiát biztosítják számára. *Az Otthonban dolgozó szakembereknek csupán annyi tartozik a kompetenciájukba, hogy a külső szakember segítségét igénylő problémákat felismerjék, és eldöntsék, hogy melyik szakemberhez forduljanak.*

Mindenhol – így itt is – *fontosnak és nélkülözhetetlennek tartják a folyamatos team-munkát*, mert ez biztosítja a multiprofessionális esetkezelést. Abból a felismerésből indulnak ki, hogy nem mindenki ért mindenhez, ezért csak a team-munka segítségével tudják egymást támogatni annak érdekében, hogy a legmegfelelőbb segítségnyújtást tudják biztosítani.

Mediáció (egy mediációs iroda munkájának bemutatásán keresztül)

Finnországban már 20 éve van lehetőség mediációra, de törvényi szabályozása 2006 elején jelent meg. Működését egy négy éves költségvetés biztosítja, amelyet az Önkormányzat fedez, de a költségekhez az Igazságügyi, valamint a Szociális Minisztérium is hozzájárul. Hosszabb távú céljuk, hogy az iroda hálózattá bővüljön annak érdekében, hogy a mediáció mindenki számára elérhető legyen.

Kisebb bűncselekmények esetén a rendőrség és a bíróság megkeresésére dolgoznak. 2006-ban 115 mediációt bonyolítottak, és a rövidtávú céljaik között szerepel, hogy elérjék az évenkénti 500 mediációt.

Az önkéntes mediátorok képzése is itt történik, jelenleg Közép-Finnországban 60 önkéntes dolgozik. Az önkéntesek egy 40 órás képzésen vesznek részt, amely főleg hétvégékre szerveződik. Azt tervezik, hogy a képzés után ún. gyakornoki idő beiktatásával az önkéntes mediátorjelölteknek legyen módjuk eldönteni, hogy akarnak-e mediátorként dolgozni.

Egy eset mediálásáért most 25 eurót fizetnek.

A mediációt többnyire verekedés, családon belüli erőszak, garázdaság, rongálás, lopás, becsületsértés és internetes rablás esetén alkalmazzák. Az elkövető minden esetben magánszemély, a sértett azonban lehet bárki, akár a város is.

Finnországban a 15 év alatti gyermekek nem büntethetőek, de kártérítésre kötelezhetőek, ezért ebben az életkorban a mediációnak különös jelentősége van. (A mediációban résztvevő legfiatalabb elkövető 11 éves volt, esetében a mediálás megállapodással ért véget.) Kiskorú gyermekek esetében a mediáció során a törvényes képviselőnek jelen kell lennie.

A 2006-ban lebonyolított 115 mediálás 75 esetben sikerrel zárult.

Összefoglalás a finnországi szociális szféráról

A finn szakemberek is tudják azonban, hogy a megfelelő anyagi háttér biztosítása nélkül nem várható el egyetlen szakembertől sem, hogy minőségi munkát végezzen. Ezért:

- Mindenhol jó minőségű, a feladat ellátásának megfelelő, jól felszerelt és esztétikus épületekben, illetve helyiségekben folyik a munka.
- A számítógépes nyilvántartás – amely már szinte teljesen kiszorította a papíralapú nyilvántartást – általános, mindez energia- és költségkímélő is egyben.
- A szociális munkások és a családgondozók munkavégzésükhöz autót és laptopot kapnak.
- A szociális szférában dolgozók számára biztosított az egy évig tartó rekreációs szabadság lehetősége, de csak akkor, ha a Munkaügyi Központ tud a helyettesítésükre megfelelő végzettséggel rendelkező munkanélkülit küldeni.
- A gyermekotthonokból nagykorúvá váló gyerekek nem válhatnak hajléktalanná (Finnországban egyébként sincs hajléktalanság), mert önálló életkezdésük támogatásának része a lakhatás biztosítása.

A finnországi gyermekvédelem főbb jellemzői

- A gyermekvédelemben az alap- és a szakellátás nem válik ketté. A családban élő és a családból átmenetileg kiemelt gyermekekkel folytatott szociális munka egymástól nem különül el.
- A hatósági és a szolgáltatói feladatok nincsenek egymástól mereven elválasztva.
- A gyermek családon kívüli elhelyezése az esetek döntő többségében a szülő beleegyezésével történik, és csak átmeneti jellegű.
- A gyámság ezekben az esetekben a szülőnél marad.
- A gyermek családból történő végleges elhelyezése csak nagyon súlyos esetekben és kizárólag bírósági döntés alapján lehetséges.
- A családgondozás során a szülői szerepek és kompetenciák megerősítésére törekszenek.
- Beavatkozásaikban a gyermek tünete önálló okként nem szerepel, azt mindig csak a szülői magatartás lenyomataként kezelik.
- A családgondozó kezdetben naponta látogatja a családot, a látogatások sűrűsége a későbbiekben a probléma jellegéhez igazodik.
- A családnál folytatott napi munka 2-4 óránál nem lehet kevesebb.
- A családgondozás során a hangsúly a meglévő erőforrásokra helyeződik.
- A családdal folyó szociális munka szerződés kötésen alapul és tervszerű.
- Minden beavatkozást két családgondozó és egy szociális munkás végez folyamatos egyeztetés és esetmegbeszélés mellett.
- A végzettségek és az ehhez társuló ellátható munkakörök és kompetenciák szigorúan szabályozottak. Döntéseket például csak az egyetemi végzettségű szociális munkás hozhat.
- A jelenlegi struktúra kialakításánál a párhuzamos feladatellátást megszüntették, vagyis családgondozást a gyermekotthon dolgozói nem, csak a Szociális- és Családvédelmi Osztály munkatársai végezhetnek.
- A gyermekvédelmi intézményeknél nem foglalkoztatnak pszichológusokat, pszichés problémák esetén a terápiát a klinikumban biztosítják.
- A kellő számú intézmény és azok sokszínűsége megteremti annak lehetőségét, hogy minden gyerek a számára legmegfelelőbb ellátást kapja, és érvényre juthasson a gyermek mindenképp felett álló érdeke.

Európa Tanács

Gyermeknevelés napjaink Európájában: pozitív szemléletmód

Bemutakozás

Az alábbi munka az Európa Tanács család- és nevelés támogatási jelentése⁹¹ legfontosabb mozzanatainak kivonata.

Tragikus fejezethez értünk a gyermeknevelés és a család történetében. Az évtizedek múlásával úgy tűnik, egyre nagyobb hatást gyakorol a családokra a félelmetesen gyors és mélyreható társadalmi változás. A helyzet drámaisága döntően abban áll, hogy a családokkal szembeni elvárások szinte exponenciálisan nőnek, akár a média, akár a munkáltatók, akár a hatóságok vagy akár maguk a családtagok szemszögéből nézve. Ráadásul a nevelés feladata manapság teljesen új, eddig ismeretlen kötelezettségeket ró a szülőkre: a normákat és törvényeket érintő alapvető változások miatt a felnőttekkel szemben már nem csak az az elvárás, hogy újraalkossák a kapcsolatok fogalmát, de az is, hogy új ösvényt tapossanak ki a gyermekekkel és fiatalokkal kapcsolatos vezetői szerepük tekintetében is. Ezért aztán mindazoknak, akik valamilyen szinten és formában érintettek a nevelés kérdésében, speciális információkra, készségekre és támogatásra van szükségük ahhoz, hogy tarthassák a lépést a megváltozott viszonyokkal, és ahhoz, hogy mind saját igényeiket, mind gyermekeik fejlődési szükségleteit meg tudják határozni és megfelelni annak. Részben ezért, részben más okok miatt, nem lehet a szőnyeg alá söpörni a gyermeknevelés, a szülőség kérdéskörét.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének egyre szélesebb körben való terjedése megváltoztatta a nevelésről, a szülői feladatok teljesítéséről alkotott képet. A figyelem egyre határozottabban a gyermekekre irányul, elismerve jogaikat, ami újradefiniálja nemcsak a gyerekek helyzetét a társadalomban, hanem a gyerekek és szüleik viszonyát is. A folyamat, amelyet az Egyezmény mozgásba hozott, és annak világszerte való terjedése tulajdonképpen csendes forradalomhoz hasonló, ami ennek a jelentésnek fontos kiindulási pontja. Igyekszik definiálni az Egyezmény nézeteit a nevelésről, szülőségről, de mindemellett a törvényi háttérrel összehangolja a legfrissebb kutatási eredményekkel a gyereknevelés különböző részeit illetően. Foglalkozik a „pozitív nevelés” fogalmával, ami úgy tekint a szülőségre, mint amelynek tiszteletben kell tartania a gyerekjogokat, és törekednie a gyermek legjobb érdeke szerinti gondozására, de eközben tekintetbe veszi a szülő jogait és szükségleteit is. A jelentés a neveléshez szükséges forrásokra és különböző hangsúlyos elemekre koncentrálnak, valamint azokra a mindehhez társuló kötelezettségekre és jogokra, amelyek ezeket a forrásokat fel- és kihasználhatóvá tudják tenni. Ez az, amit „pozitív nevelés” alatt értünk. Ezeknek a jogoknak és kötelezettségeknek persze rengeteg része és vonatkozása van: a riport a szülőség és a nevelés kérdését a közösség szemszögéből és terminológiája alapján kívánja körüljárni, ezért kulcsfogalmai a szülők, gyerekek, helyi és országos szintű szolgáltatások, az ország.

⁹¹ Parenting in contemporary Europe: a positive approach

A jelentés filozófiája

A jelentés egy sor alapvető elvet vall magáénak és azokból indul ki. Először, hogy a nevelést a családi élet folyamatainak egyik lépcsőfokaként kell szemlélni. Ezért ez olyan cselekvés, amely egy speciális, családi kontextusban valósul meg és nyer értelmet, és amely a család tagjainak egymás iránt való érzelmi és más kötelekeivel telített. Minthogy a nevelés a családi élet egyik lépcsőfoka, ez egyben azt is jelenti, hogy átmeneti időszakként kell tekintenünk rá, mint egy a családi élet különböző fázisa közül, ahogy a családok fejlődnek és változnak. Ehhez kapcsolódóan meg kell jegyezni, hogy a szülőség maga is változik, ahogy az emberek és ezzel családi életük is egyre érettebbé válnak, és ahogy a társadalom fejleszti gondolkodását, ahogy a szülőségre és a családi életre egyre általánosabb szinten tekint. Hangsúlyozni kell emellett, hogy a szülőségnek és a gyermeknevelésnek van egy erősen társadalmi eleme is. Míg rengeteg vonatkozása privát, addig a társadalom megértése és elvárásai is jelentősen formálják, alakítják a szülői viselkedést és azt is, ahogy az adott ország közösségi szolgálatai megalkotják és alakítják az ehhez kapcsolódó elveket és szolgáltatásokat.

A második fontos mozzanat, hogy a gyereknevelés olyan tevékenység, amely támogatást igényel. Minden szülő átél olyan időket és helyzeteket, amikor segítségre van szüksége. Ezen felül vannak olyan szülők is, akiknek az átlagosnál több támogatást igényelnek, például azért, mert egyedülálló, vagy mert nagyon kevés pénzből kell eltartaniuk gyermekeiket, vagy mert egészségügyi vagy más természetű problémák nehezítik az életüket. Ennek legfontosabb következménye, hogy a közszolgálatoknak a szülőségre úgy kell tekinteniük, mint a közigazgatási irányelvek egy törvényileg szabályozott elemére. Mindazoknak, akik valamilyen módon érintettek a gyereknevelésben, támogatásra van szükségük – mindig lesznek olyanok, akik különböző helyzetekben segítségre szorulnak. Ennek elfogadásával a döntéshozók és a törvényalkotók megteszik az első lépést ahhoz, hogy a szükséges támogatási rendszer szerkezetét megalkothassák. Vannak olyan országok, amelyeknek ez nehezebb és nagyobb lépés, mint másoknak, de minden országnak meg kell tennie a megfelelő lépéseket.

Az Európa Tanács nézőpontjának harmadik alapvető pontja, hogy nincs egységesített és szabályozott, egyetlen üdvözítő útja a helyes nevelésnek. Nemcsak a kutatók határoznak meg rengeteg utat és módot, de maga az élet is annyira eltérő minden családban, hogy különbségtételre van szükség. Míg ez a kitétel bonyolulttá teszi az egységes irányelvek meghatározását, mégis illeszkedik az Európa Tanács családhoz való hozzáállásához tekintetben, hogy mit nevezünk családnak és kit családtagoknak. Ezért a jelentés inkább általános elveket fogalmaz meg, mint speciális előírásokat. Ezek az elvek a szülői feladatok és tevékenységek egyfajta általános keretként foghatók fel, ezért egyfelől világos javaslatokat adnak ahhoz, hogy mi az elfogadható és kívánatos szülői viselkedés, másfelől viszont azonban meghagyják a szülők szabadságát abban, hogy eldöntsék, milyen úton és módon valósítják meg ezt a viselkedést.

Végül, a jelentés annak megértésén és elfogadásán alapul, hogy a nevelés magában foglalja a szülőket és a gyermekeket egyaránt. Ezért egyformán fontos szem előtt tartani a gyerekek és a

szülők, az anyák és az apák jogait, és látni kell, hogy a nevelés akkor lehet pozitív, ha minden fél érdekét kölcsönösen szolgálja.

Definíciók és alkalmazási területek

A jelentés középpontjában a jelenlegi európai társadalmak állnak. A szülőség olyan fogalom, amely fejlődik, ahogyan a család szerepe, a gyermek helye és a népesség megújulása kihívások elé állítanak minden európai országot. Mit jelent tehát a szülőség e jelentés szándéka szempontjából?

Nem minden európai nyelv kezeli ugyanúgy a szülőség fogalmát. Míg angolul két különböző kifejezés létezik: szülőség (*parenthood*) és nevelés (*parenting*), és ugyanez a helyzet franciául: (*parenté* ill. *parentalité*), a legtöbb országnak nincs két különböző kifejezése erre, ugyanazt a szót használják mindkét fogalomra, vagy olyan kifejezéseket, mint „a nevelési körülmény” (*the parental condition*) és „a szülői funkció” (*the parental function*). A jelentés hangsúlyozza, hogy a relatíve új fogalomnak (*parenting*) rengeteg dimenziója van:

- a kapcsolati dimenzió, melyben a szülői szeretet integrálódik a társadalmi rendszerekbe,
- az elvi racionális dimenzió, amely az oktatási/gyermeknevelési elvekkel és célokkal függ össze,
- a gyakorlati racionális dimenzió, amely az oktatási/gyermeknevelési hozadékokkal és gyakorlatokkal függ össze.

Fontos, hogy a nevelést/szülőséget úgy határozzuk meg, mint olyasvalamit, ami tekintetbe veszi a fizikai és a társadalmi környezetet, a család háttértörténetét és minden olyan elvi és gyakorlati elemet, amely az adott kapcsolatba beletartozik.

Gyakran tűnhet úgy, hogy sokkal több írás születik arról, mi a rossz nevelés, mint arról, hogy mi a jó – ez a jelentés megváltoztatja ezt az egyensúlytalanságot. Ezért használja a pozitív nevelés terminusát, amely úgy is felfogható, mint pozitív szülő-gyermek kapcsolat, amely optimalizálja a gyermek fejlődési potenciálját. A pozitív nevelést úgy értjük, mint olyan gyermeknevelés, amely tiszteletben tartja a gyermek Egyezményben lefektetett jogait.

A jelentés a szülőség/nevelés (*parenting*) kifejezést nemcsak abban az értelemben használja, mint a vérszerinti szülők tevékenysége, hanem mindenki tevékenységeként, aki a gyermek nevelésében valamilyen formában és mértékben érintett.

Gyermeknevelés a gyermek legfőbb érdekei szerint (Nina Pecnik, Christian Lalière)

A gyermekkor és a szülőség a társadalmi élet olyan elemei, amelyekre erősen hatnak bizonyos erkölcsi elemek és ideálok, amelyek gyakran egymásnak is ellentmondanak, mégis kimondható, hogy minden korszakban van a gyermeknevelésnek egy idealizált, megfelelőnek tartott modellje. Néhány évtizeddel korábban a családot úgy ábrázolták, mint egy nagyon szuverén és zárt egységet, melyet az otthoni környezet határol. Habár ennek a modellnek néhány maradványa még mindig érezteti hatását, azért az ezzel kapcsolatos közfelfogás mára megváltozott. Ahogy Campion (1995: 277) kiemeli: „A családi életnek csak addig tartható fent egyetlen megfelelő modellje, ameddig a domináns kultúra egységes tud maradni és

mege erősítést nyer az élet más területei által”. Ezek a feltételek már nem állnak fenn. Arra is rámutat, hogy a személyes boldogság elérésére buzdítás és különösen a gyerekek joga a boldogságra nagyon erőteljesen hatott arra, hogy hogyan kell a szülőknek a közfelfogás szerint viselkednie. A jó szülőség jelenlegi modellje, amely az elmúlt 30 év áramlataiból táplálkozik, sokkal nyitottabb felfogást tükröz, világosabb szabályokkal és határokkal. Míg ez üdvözlendő, arra is rá kell mutatni, hogy a múltban konszenzus és nagyjából állandósult kép volt azzal kapcsolatban, hogy mit jelent a jó nevelés.

E fejezet egy áttekintést nyújt arról, hogy mik a jelenlegi elképzelések, elvek a szülőségről és a gyermekkorról. Míg a szülőség és a családi élet mindig az adott környezetben és helyzetben alakul ki, mindig hatással van rá az adott ország kulturális beállítottsága, társadalmi és gazdasági helyzete, addig azért azok a kihívások, amelyekkel az európai országoknak szembe kell nézniük, sok hasonlóságot mutatnak. A fejezetnek két fő célja van: hogy levonja a következtetést a legfrissebb kutatásokból a szülőséget és a gyermekkort illetően, és hogy mindezt elhelyezze a az ENSZ által meghatározott törvényi háttérben.

Gyermekek és gyermekkor

Míg a múltban a gyermekkort érintő tanulmányokat többnyire pszichológusok írták, és olyanok, akik érdeklődtek a gyermekfelődés iránt, manapság a témakört érintő munkák egyre kiterjedtebb skálát érintenek, és sokkal inkább multidiszciplináris kutatásokat folytatnak. A társadalomtudományok „felfedezték” a gyerekkort, ezért pezse gnek a kutatások e téma körül.

Az elgondolások arról, hogy mik a gyerekek alapvető szükségletei, milyen alaptermészetük és mi a szülők szerepe a gyereknevelésben, nagyon megváltoztak. A szocializációnak alapvető szerepe van abban, hogy a gyereknevelést megértsük, hiszen utal azokra a folyamatokra, meggyőződésekre és viselkedési normákra, amelyek generációról generációra öröklődnek és átadódnak. Ugyanakkor ezek megszerzése és elsajátítása az egyik legfontosabb feladata és funkciója a gyermekornak. Schaffer (1996) a szocializációs folyamat többféle modelljét foglalta táblázatba:

Modell	A gyermek szerepének felfogása	Szülői viselkedés	A kutatás fókuszpontja
Laissez-faire ⁹²	megengedő	békénhagyni	feltérképezni a fejlődési normákat
Formálatlan agyag ⁹³	passzív	alakítani, edzeni	a jutalom és a büntetés hatásai
Konfliktus	antiszociális	fegyelmezés	szülő-gyerekek konfliktusok
Kölcsönösség	résztevevő	érzékenység és válaszkészség	kölcsönösség a társadalmi interakcióban

⁹² A kifejezés a franciából származik (*laissez passer*), jelentése kb. „hadd csinálja, hadd menjen a maga útján”.

⁹³ Clay moulding

Az első megközelítés a gyermek felnevelése szempontjából a „Laissez-faire” modellje, amelyet már Rousseau is meghatározott a 18. században. Azon a hiten nyugszik, hogy minden gyermek „készen” érkezik a világba, személyiségének minden alapvető aspektusával rendelkezik, és készségeinek, képességeinek kibontakoztatása pusztán a későbbi fejlődésétől függ. A szülők feladata tehát legfőképpen az, hogy egy maximálisan megengedő környezetet teremtsenek a gyermek számára, amelyben annak tehetsége és készségei gyakorlatilag maguktól bontakozhatnak ki. A második modell kifejezetten ellentétesen tekint a gyermekre: mint egy, a születésekor totálisan formálatlan és kiforratlan, passzív tömegre, mint mondjuk egy agyaggöröngy, amelyet a felnőttek az általuk kívánt formára alakíthatnak. Ebből a perspektívából a gondviselők viselkedése a kulcsa annak, hogyan alakul a szocializáció: jutalmazásuktól illetve büntetésüktől, a gyermek szoktatásától és a szülők példamutatásától függ a végső eredmény. A harmadik nézőpont, a konfliktus modell, úgy tekint a gyermekekre, mint akiknek a kezdetektől fogva kívánságaik és vágyaik vannak, amelyek arra készítetik őket, hogy viselkedésükkel konfliktust generáljanak szüleikkel. A felnőttek feladata tehát, hogy arra kényszerítsék gyermekeiket, adják fel előnyeiket, és sajátítsák el a felnőttek által megkívánt és tiszteletre méltónak tartott viselkedési mintákat. E modell eredete arra az elképzelésre vezethető vissza, hogy a gyerekek eredendően rosszak, ördögiek (és a gondviselőik feladata megzabolázni bűnös hajlamaikat); a modern időkben Sigmund Freud munkásságával hozható kapcsolatba.

Az empirikus kutatások mindhárom modellt megkérdőjelezik. Phillips és Alderson (2003) szerint az új bizonyíték kihívás elé állítja azt az ideát, hogy az újszülöttek nulláról indulnak és a felnőttkor a tökéletes végpont. A felnőttek sem mindig okosak, jólinformáltak és ésszerűek. Valójában manapság jobban egyenlőnek tekintjük a gyermeket és a felnőttet, amely elvezet a negyedik, a kölcsönösségen alapuló modellhez. Eszerint a nézőpont szerint – és a kutatások is ezt támasztják alá – a gyerekek életük legkorábbi szakaszától fogva aktív részesei saját felnevelésük folyamatának. Ennélfogva ahelyett, hogy passzívnak és akarattalannak tekintenénk őket, a gyerekek sokkal inkább résztvevőként szemlélendők. Később, elfogadva a kölcsönösséget a konfliktus helyett, az előbbi vált a szülő-gyerekek interakció alapvető anyagává. Messzire jutva az antiszociális létezésről, mely felfogásban a gyereket bele kellett kényszeríteni a társadalomba, a csecsemő az életet már a társadalmi interakcióban való részvételre alkalmasan kezdi. Ezért aztán a kölcsönösség modellje ma a gyermekfejlődés legszélesebb körben elfogadott megértési módja a szakirodalomban.

A gyermekkor legújabb szociológiája segít kibővíteni a kölcsönösségi modellt, hangsúlyozva a gyermekek átmenetét a felnőttek tárgyából önmagukat képviselő szubjektummá. A gyermekeket illetékesként és aktív résztvevőként szemlélik. Ez a fejlődés megértésének egy alternatív szemléletmódja. Ha a gyerekekre, mint passzív és fogékony félre tekintünk, aki az őt körülvevők befolyása és hatása alatt áll (mint a szocializáció klasszikus, tradicionális értelmében), akkor nagyon nehéz őt úgy látnunk, mint cselekvő személyt, aki bármiféle változást idézhet elő a másokkal való társadalmi érintkezés során.

A nevelés és annak meghatározói

A nevelés (amit a szülők csinálnak és biztosítanak gyermekeik számára) feladatokat (pl. fizikai törődés, a határok megszabása, a megfelelő társadalmi viselkedés megtanítása),

viselkedési formákat (pl. válaszkészség, ragaszkodás, pozitív megerősítés) és kapcsolati minőségeket (pl. érzelmi biztonság megteremtése) egyaránt magába foglal. (Quinton 2004: 27.)

Míg abban nincsen egyetemenlegesen érvényes álláspont, hogy pontosan milyen elemek értendők a szülői feladatok és felelőségek alá, a következők, amelyeket Campion határozott meg (1995) minden részletre kiterjedőnek tűnnek.

A szülő legfontosabb feladatai

- Az alapvető ellátás biztosítása, a gyermek védelme és gondozása a megállapított korig,
- a gyermek biztonságának garantálása,
- útmutatás és a határok kijelölése,
- stabilitás biztosítása,
- megfelelő körülmények biztosítása a gyermek intellektuális, érzelmi és társadalmi fejlődéséhez, ide értve adott megállapított készségek és a megkívánt viselkedés elsajátításának segítését,
- alkalmazkodni a törvény szabta keretekhez, hozzájárulni a közösség biztonságának megteremtéséhez,
- hozzájárulni a nemzet gazdaságának virágzásához.

Tekintettel a szülőség meghatározó elemeire, az általános konszenzus mára az, hogy a szülői viselkedést sokrétű és összetett hatások befolyásolják, beleértve a szülők egyéniségét, karakterét és készségeit, a gyerek jellemét, valamint a külső tényezőket – például a stressz, illetve a támogatás együttes hatásait, különösen az élet anyagi feltételeit, a partnerekkel, rokonokkal és barátokkal való kapcsolat minőségét. (Belsky, 1984; Simons és Johnson, 1996). Ahogy az idő telik, egyre inkább világossá válik a tágabb környezet hatása is, amelyben a szülő-gyerek kapcsolat beágyazódik, ide értve a közösségi/szociális támogatást, illetve a társadalmi/kultúrális közeg milyenségét (Voydanoff és Donelly, 1998; Belsky és Stratton, 2002). Összegezve, a tudomány egyre inkább egy holisztikus szemléletmód felé halad a szülőséget, nevelést és hatásait tekintve.

Mit jelent *nem* a gyermek legfőbb érdeke szerint nevelni?

Amennyiben a gyermek szellemi, testi és szociális fejlődése károsodik valamely szülői tett, viselkedésforma vagy mulasztás miatt, akkor a szülő nem felelőségéhez mérten látja el feladatait azon elv értelmében, mely szerint a gyereknek joga van a legfőbb érdeke szerinti, maximális fejlődéshez. Sokféle módon tudnak a szülők kárt okozni a gyereknek, és veszélyeztetni annak fejlődését.

A pozitív nevelés koncepciója

Egészen kicsi gyermekek nevelése

Tudósok és más szakértők egyetértenek abban, hogy három fő aspektusa van a gyerekek jó nevelésének:

- Megvédeni őket,
- segíteni nekik abban, hogy kezelni tudják érzelmeiket, hogy uralni tudják viselkedésüket azért, hogy kit tudják fejezni belső és külső szükségleteiket,
- ösztönözni őket a tanulásra és arra, hogy megismerjék saját környezetüket, hogy jobban megértsék a világot.

Minden eszmecsere, amely a szülőség és a nevelés optimalizálásáról szól, fontosnak tartja a gyerekekkel való pozitív bánásmódot, és számos alapvető folyamatot, amely szabályozza a szülők és kisgyermekük (0-3 éves) kapcsolatát. A gyermekekkel való pozitív bánásmód 4 fő folyamatból áll:

- Realitás és hitelesség a szülők részéről,
- a szülők érzékenysége,
- szinkronitás és gyakorlatiasság,
- az érzelmi kölcsönösség minősége.

A szülők realitásának, hitelességének ideája bővebben azt jelenti, hogy túl a kötődés és a szeretet eszméjén, több figyelmet kell fordítani arra, hogy a szülők megértsék saját szerepüket a gyermek fejlődésében. Nagyon fontos, hogy elmagyarázzák a szülőknek a gyerekekre gyakorolt hatásukat. Az őszinte szeretet lényege abban áll, mennyire érdeklődnek iránta, illetve koncentrálnak a szülők saját gyerekükre, például abban, hogy ne utasítsák el, illetve ne büntessék őt túl szigorúan. A szülők ragaszkodása, illetve inkább realitásuk, hitelességük sérülhet, különösen a gyereknevelés korai szakaszában, olyan körülmények miatt, mint mondjuk pszichiátriai zavarok, vagy ha az apa elhagyja a családot, vagy ha ellenségesen viszonyul az iránt, hogy az anya másra fordít több figyelmet.

Az érzékenység a szülők abbéli képessége, amely egyfelől meghatározza és értelmezi a gyerekek jeleit és szándékait, másfelől gyorsan és megfelelő módon reagál ezekre. A gyerek ezen a minőségen keresztül érti és tanulja meg, hogy ő hatékony, aki képes arra, hogy – ha csak részben is – döntsön saját tapasztalatairól. A szülők nemcsak kielégítik a gyerek alapvető igényeit, hanem megkönnyítik számára a kapcsolatot saját környezetével, például a tárgyak mozgásával, a szociális/társadalmi interakciók széles skálájával, pl. a beszéd, a mosoly, szemkontaktus, a gyermek ölben tartása, dédelgetése, ölelése. A szülő érzékenysége nem értelmezhető a gyerek nélkül. Az érzékenységet meghatározzák a szülői attitűdök, melyek nagyban függenek a társadalmi-kulturális paradigmáktól, amelyek változnak térben és időben.

A szinkronitás fogalma tulajdonképpen az érzékenység kibővítése. A szülő-gyerek interakció hatékonyabbá, értelmesebbé és értelmezhetőbbé válik, ha az időbeliséget figyelembe vesszük. Ez a koncepció azon alapul, hogy a szülő szoros kapcsolatban van gyermekével és nagyon figyel rá. A szinkronitás két fő teoretikus elvből épül föl:

- Még a nagyon kicsi gyerekek is aktív cselekvők és kezdeményezők, akik hatni tudnak saját fejlődésükre, és fejlődésük szoros összefüggésben van azzal a képességükkel, hogy mennyire tudják alakítani környezetüket.
- A gyerek fizikai és szociális környezete fejlődésének nélkülözhetetlen része a megfelelő viselkedési forma kiválasztásában betöltött szerepe miatt.

A szülők a játékot, a mosolyt, a puszit és magát a nyelvet használják arra, hogy ösztönözzék a gyerek válaszkészségének elindítását. Eme ösztönzéseknek összhangban kell állniuk a viselkedéssel, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a szülőknek biztosnak kell lenniük abban, hogy a gyerek válasza összefüggésben van egy tárgy felmutatásával, vagy valamely verbális megnyilatkozással. Ez a tanulási elv azonban csak akkor működik, ha szisztematikusan ismétlődik az interakciók alatt.

Ahogy a gyerek egyre aktívabbá válik, és felismeri, hogy hatással tud lenni környezetére, ezt tovább bátorítja őt abban, hogy új szituációkban nyilvánuljanak meg, és változtassanak környezetükön. Ennek ellentéte is igaz: amennyiben egy ismétlődő tapasztalat az, hogy nincs kapcsolat a viselkedés és a történések között, az passzivitást és visszavonulást eredményezhet.

A negyedik faktor, vagyis az érzelmi kölcsönösség minősége jelentős teret kap a gyermekfejlődésről szóló szakirodalomban. A természetes interakciók a szülők és gyerekeik között arra szolgálnak, hogy növeljék az érzelmek minőségét:

- Az érzelmkifejezés közvetlenül a gyerekre irányul, és megfelelő reakció az ő viselkedésére, például elégedettség, elégedetlenség, kételkedés vagy érdeklődés az arc gesztusain, illetve a verbalitáson keresztül.
- Világosan és egyértelműen kifejezett öröm a gyerek számára adott direkt válaszként
- Érzelmi melegség – pozitív attitűd a gyerek felé, amely fizikai kontaktkusban (puszi, ölelés, dédelgetés, kedves szavak és hanghordozás) nyilvánul meg.
- Védő érzelmi attitűd, mint vigasztalás sírás esetén, védelem biztosítása a gyermek szorongása, félelmei estén, valamint a szigorú, illetve erőszakos és fenyegető viselkedésformák kerülése.

Az optimális szülői viselkedés e négy összetevőt tartalmazza.

A gyermekek erőszakmentes nevelése

Mára ismertté és elfogadottá vált, hogy míg a gyerekek fejlődési elmaradása talán biológiai jelenség, addig az a mód, ahogyan a társadalom kezeli ezt az elmaradást, kultúrafüggő. A gyermekkor effajta szemlélése kikövezte az utat egy újfajta értelmezésnek, ahol a gyerekek és a felnőttek kapcsolata az interakció egy formájaként kerül leírásra, és ahol a gyerekekre is a környezetére – attitűdökre és viselkedésre – hatni képes alanyként tekintünk. Megjegyzendő, hogy a gyermekek effajta, aktív cselekvőként való szemlélése többnyire a tudósok és néhány szakmabeli között elterjedt, és természetesen nem széles körben elfogadott a társadalomban – a hozzáállás és az elfogadás mértéke országról országra változik. Az általános leginkább az,

hogy a gyermekkor olyan periódusnak tekintik, amely felkészülés a társadalomba való belépésre és beilleszkedésre. A felnőttek gyakran előretétebben szemlélik a gyermeket – arra figyelnek, mi lesz belőlük – ők a jövő felnőttei, helyül a társadalmi rendben. A gyermek olyan módú szemlélése, amely szerint ő olyasvalaki, akinek attitűdjein és viselkedésén változtatni kell, és el kell vele fogadtatni a felnőtt társadalom nézőpontját, kimondatlan jogot jelent a korrigáló, javító lépésekre. Ha azonban ezt nem jól átgondoltan alkalmazzák, az a gyerek súlyos viktimizációjának kockázatát jelenti.

A gyerekek több oknál fogva is erősen veszélyeztetettek abban, hogy áldozattá váljanak:

- Függenek a felnőttektől
- Fizikai hátrányban vannak
- Áldozattá válásuk ténye elfogadott

Mindemellett a felnőttektől való függésük azt is jelenti, hogy nem választhatják meg, kivel állnak kapcsolatban és kivel élnek. Ezek a behatárolt lehetőségek a gazdaságilag nagyon rossz helyzetben lévő gyerekek esetében kifejezetten szerencsétlenek – a hátrányos környezetben, periférián felnöveő gyerekeknek jóval nagyobb esélye van mind szexuális, mind utcai bűncselekmények áldozatává válni (Finkelhor és Dziuba-Leatherman, 1994). A kisgyerekek viktimizációjára otthonukban és családjukban van a legnagyobb esély, ugyanakkor, ahogy idősebbek lesznek, és egyre több időt töltenek távol otthonuktól, teljesen újfajta veszélyekkel kell szembenézniük. A szerető és felelősségteljes szülők gyakran úgy találják, hogy egyre kevesebb kontrolljuk van gyerekük biztonsága felett, míg azok a gyerekeknek a száma, akik bizonytalan és fenyegető családi közegben nőnek fel, sajnos drámaian nő.

A gyerekek testi fenyítése

A társadalom sokáig úgy tekintett a szülőkre, mint a morális és vallási értékek átadóira. Amíg a legtöbb ember a gyerekeket züllötnek, eredendően rossznak tartotta, nevelésük egyetlen lehetséges módjának egy sor morális szabályhoz való szoros, erőteljes ragaszkodás tűnt, ami nagyon gyakran kíméletlen fegyelmezést jelentett. Még az egészen kicsi gyerekek is a súlyos büntetést kockáztatták, ha megszegték a szabályokat. A 17. században még a francia XIII. Lajos királyt is korbáccsal verte meg dadája, amikor mindössze két éves volt. John Locke filozófus egy anyát, aki minden reggeli előtt nyolcszor verte meg kislányát, hogy konokságát megtörje, „okos és szerető” szülőként jellemzett. Meg kell azért jegyezni, hogy nem csak a büntetés szokása volt jellemző. A 11. században Canterbury-i Anselm megkérdőjelezte a szerzetesekkel nevelkedő fiúkkal való kegyetlen bánásmód hasznosságát, és azt jósolta, hogy ez gyűlölethez és hitványsághoz fog vezetni. A 17. századi holland protestánsok kimondottan humánus hagyományokat követtek, és a gyerekeket gyengéden tanították arra, hogyan kell viselkedni. A 19. századi női reformerek arra ösztönözték az anyákat, hogy fizikai fenyítés helyett gyermekeik hozzájuk való kötődését használják fel a nevelés során. Rengeteg egyéb példát lehetne még hozni, de a lényeg az, hogy a fizikai fenyítés nem az egyetlen üdvözítőnek talált módszer volt a nevelésre a történelem során.

Dos Santos (2002) szerint három főbb vonulat figyelhető meg a történelemben a gyerekek nevelésében a büntetés tekintetében. Az első úgy lehetne nevezni, hogy „szülői felségjog”, és nagyjából a 19. század végéig tartott. Ezalatt a szülőknél abszolút hatalma volt a gyerekek felett, és a gyerekek önálló akaratát a büntetéseken keresztül törték meg, amely leginkább testi fenyítést jelentett. A második szakasz a „gyermek jólléte”, ahol a szülői státusz ugyan valamelyest hatalmat is jelent a gyermek felett, és a szülő mondja ki a végső szót, de mindez a

gyermek érdekében történik. A szülők ekkor már inkább erkölcsi és érzelmi tekintélyt képviselnek a gyermek számára. A harmadik szakasz a „gyerekjogok” szakasza. Ez a 20. század utolsó évtizedeitől kezdődik, és egybeesik az emberi jogok eszméjének terjedésével, valamint az ENSZ Egyezményének életre hívásával. Az Egyezmény hangsúlyozottan fontosnak tartja azt, hogy a gyermekek is jogok birtokosai, valamint azt, hogy védelemre és útmutatásra van szükségük ahhoz, hogy autonóm polgárok lehessenek.

Definíció szerint testi fenytés bármely olyan büntetés, amelynek során fizikai erőt használnak, és amely arra irányul, hogy fájdalmat vagy kellemetlenséget okozzon. A legtöbbször a fizikai fenytés a gyermek kézzel, illetve valamely tárggyal (bottal, pálcával, szíjjal) való megütését jelenti, de ide tartozik a rugdosás, a gyermek rázása vagy dobálása, erős megcsípése, megharapása, megegetése, leforrázása, hajának meghúzása vagy arra való kényszerítése, hogy számára kényelmetlen pozícióban maradjon, illetve, kicsi gyerekeknél az étel erőszakos lenyeletése is. Minden ilyen cselekedet megsérti a gyermekek jogait, méltóságukat és fizikai sérthetlenségüket. Bármelyik ezen tettek közül testi sértésnek minősül, tehát bűncselekmény minden európai tagállamban, amennyiben felnőtt ellen irányul, és 2001 óta akkor is, ha gyermek ellen követik el.

A fizikai fenytés tipikusan a gyerek viselkedésének korrigálására, illetve a viselkedés megismétlésének elkerülésére irányul. Emellett viszont pszichológiai elemei is vannak: nagyon gyakran a gyerek megszégyenítését és megalázását, gyakran emellett a félelem- és szorongáskeltést célozza. Leggyakrabban fiatalabb gyerekekkel szemben alkalmazzák. Ilyenkor azt is figyelembe kell venni, hogy a felnőtt általában sokkal nagyobb és erősebb a gyereknél, ezért a fizikai fenytés egyértelműen az erő(fölény) és a kontroll üzenetét közvetíti. Ezért a fizikai büntetés nemcsak fizikai agresszió, hanem pszichológiai is.

Ma is élénk vita folyik a kutatók között arról, lehet-e határvonalat húzni a testi fenytés és az abúzus között. Némelyek véleménye szerint a testi fenytést mindennapos jellege kifejezetten megkülönbözteti az abúzív cselekedetektől. Mások azonban azzal érvelnek, hogy a testi fenytés és a fizikai abúzus is fizikai erőszak, és lehetetlen egy olyan vonalat húzni, melynél a fizikai fenytés véget ér, és elkezdődik a bántalmazás. Néhányan a fizikai sérülést tekintik az abúzus kritériumának, azonban ez a kitétel nem túl hasznos a gyakorlatban, legalább két okból. Az egyik, hogy lehetetlen a gyerekek bármiféle fizikai kényelmetlenséget okozni anélkül, hogy az sérüléssel járjon – még ha arra kényszerítik is, hogy egy eltorzult, kicsavarodott pózban egyhelyben álljon, az is rövid időn belül sérüléshez vezet. A második, hogy az abúzus sérülést okozó tetteként való definiálása figyelmen kívül hagyja a fizikai fenytés összes érzelmi-pszichés következményét. Ráadásul a fizikai büntetés néhány változata sokkal inkább irányul a félelem- illetve undorkeltésre, a méltóság megsértésére, mint a fizikai fájdalom okozására.

Fontos megjegyezni, hogy a fizikai fenytés nem az abúzus egyetlen olyan formája, amely veszélyezteteti a gyermek egészségét és fejlődését.

A fizikai fenytéssel szembeni alternatívák

Ebben a fejezetben az elmúlt 40 év svédországi tapasztalatait használjuk fel azért, hogy segítségével megmagyarázzuk és értelmezzük azt az elvet, amely alapján az erőszakmentes nevelésről szóló törvénykezés megszületett. Miután a gyermekek fizikai fenytése elleni törvényt elfogadták Svédországban 1979-ben, a gyermekbántalmazásról szóló rendőrségi jelentések száma folyamatosan nőni kezdett. 1998-ban a gyermekbántalmazással és kapcsolódó ügyekkel foglalkozó svéd bizottság alakult⁹⁴. Első intézkedése volt alaposan kivizsgálni minden olyan orvosi jelentést, amely gyermekbántalmazásról szólt. Ez megmutatta, hogy 1980 és 2000 között nem növekedett a gyermekbántalmazási ügyek száma: a változást valójában az jelentette, hogy nagyobb számban jelentették a bántalmazási és elhanyagolási ügyeket, amely a törvényi rendelkezés következménye volt.

A Bizottság három országos szintű tanulmányt adott ki a gyermekbántalmazásról 2000 tavaszán. Az első vizsgálat eredményei szerint 1980 és 2000 között csökkenő tendenciát mutatott az iskoláskor előtti gyermekek bántalmazása (51%-ról 8%). Azon szülők között, akik fizikai fenytést alkalmaztak a nevelés során, az effajta büntetések száma a harmadára csökkent ugyanezen periódus alatt. A felmérések szerint a súlyos és rendszeresen ismétlődő bántalmazások 2000-ben az összes svédországi gyermek kb. 0,5%-ánál fordultak elő. Következésképpen elmondható, hogy nemcsak jóval kevesebb gyermeket büntettek fizikai fenytéssel, hanem azokat, akiket mégis ily módon büntettek szülei, jóval kisebb mértékű fenytésnek tették ki. Okunk van azt gondolni, hogy a súlyos és rendszeresen ismétlődő bántalmazások számának csökkenésével párhuzamosan a szándékosan okozott súlyos sérülések, illetve halálesetek száma is csökken. E tanulmányok eredményeit megerősítették más, kiegészítő vizsgálatok és regionális szinten végzett kutatások is. Nagyon fontos megjegyezni, hogy a testi fenytéssel kapcsolatos attitűdváltásban komoly szerepe volt annak, hogy a svéd kormányzat világosan állástfoglalt, miszerint elítéli az effajta nevelési módszert. Az okok közül, amelyek oda vezettek, hogy a szülők hozzáállása etekintetben megváltozzék, a törvényi háttér csak egyetlen tényező. Más, és legalább ennyire fontos faktorok a gyermekjóléti rendszer fejlesztése, a szülőképzés magasabb szintje, és egy jól működő, minőségi anya- és gyermekegészségügyi rendszer, amely 100%-os lefedettségű az országban. Tény, hogy a legtöbb svédországi gyermek a nap nagy részét jól működő intézményekben (bölcsőde, óvoda, iskola) tölti, nem beszélve arról, hogy ezeken a helyeken, lévén, hogy a gyermek a családon kívül álló felnőttekkel tölti az idejét, ami nagymértékben csökken annak az esélye, hogy az esetleges testi fenytés jeleit takargatni lehessen.

A gyermekek bántalmazását tiltó törvény célja nem az, hogy bűnösöket keressenek, hanem az, hogy a gyerekeket megvédjék a bántalmazástól. Mióta a szociális, illetve egészségügyi szférában dolgozók megértették ezt az elvet, úgy érzik, hogy a törvény megfelelő platformot biztosít ahhoz, hogy a szülőkkel – különféle módokon – megbeszéljék, egyeztessék a gyermeknevelésről szóló nézeteket. Ez különösen a bevándorló családokkal való vitás esetekben kap jelentőséget, hiszen sokan közülük olyan kultúrákból jöttek, ahol a testi fenytés a gyermeknevelés normális és megszokott módja. A svéd tapasztalat azt mutatja, hogy a szakmabeliek (az egészségügyi területen dolgozók, a szociális szolgálatok munkatársai, a rendőrségi dolgozók vagy az iskolai alkalmazottak) kifejezetten segítségnek érzik és élük meg a tiltótörvény létét.

Nyugtalanságra adott okot, hogy azok a szülők, akik a törvény miatt tartózkodnak a gyermek testi fenytésétől, egy megengedőbb szülői viselkedésformát sajátítottak el, és kerülni kezdték,

⁹⁴ Sweedish Committe on Child Abuse and Related Issues

hogy a kellő határozottsággal konfrontálódjanak gyermekükkel (Baumrind, 1991; Larzelere és Johnson, 1999.). A közelmúlt kutatásai azonban azt mutatják, hogy a szülők egyre jobb készségekkel rendelkeznek tekintetben, hogy megegyezést érjenek el gyermekeikkel a szülő-gyerek konfliktusokban (Palmerus és Jutengren, 2004). E tanulmányban a verbális kontroll különböző formáit vizsgálták iskoláskor előtti gyerekek és szüleik (mind az anyák, mind az apák) esetében. A verbális kontroll 90%-a egyértelmű utasítás volt, a csalódottság vagy a düh határozott kifejezésével. A kutatás vezetői azt a következtetést vonták le, hogy a svéd szülők egyre magabiztosabb fegyelmezési módszereket alkalmaznak mind az először előforduló, mind az ismétlődő helytelenített viselkedési formákkal szemben.

2000-ben Németországban is megszületett a gyermekek bántalmazását tiltó törvény, és országsszerte folytattak kutatásokat mind a törvény beiktatása előtt, mind azután. Az eredmények a testi fenyegetés jelentős csökkenését mutatták, ugyanakkor ezt nem lehetett pusztán a törvény hatásának tekinteni, mivel mindössze annak születése után egy évvel folytatták le a kutatást. Valószínűnek látszik, hogy a csökkenés inkább az Európa szerte végbemenő attitűdváltásnak tudható be.

Gyakorlati útmutató az erőszakmentes neveléshez

Ahhoz, hogy a nevelési technikák a lehető leghatékonyabbak legyenek, olyan közeg szükséges, ahol a gyermek szeretve és biztonságban érzi magát. Ilyen helyzetben, akár helyteleníti a szülő a gyerek viselkedését, akár nem, válasza rá sokkal hatékonyabban éri el célját, mivel a szülő jóváhagyása fontos a gyermek számára. A szerető és biztonságos közegben adott szülői válaszok és reakciók azt az érzést adják meg a gyermeknek, hogy környezete stabil, biztonságos, és kompetens felnőtt viseli gondját, ami a személyes értékek megbecsüléséhez vezet. Ahogy a gyermek reagál a szülővel való kapcsolatának pozitív természetére és a következetes nevelésre, a negatív interakciók szükségessége egyre csökken. Mindemelllett a gyermek legjobb tanítói azok a felnőttek, akik jó példával járnak elől, és akik iránt a gyermek érdeklődik annyira, hogy viselkedésüket utánozni kezdje.

Körülmények, amelyek elősegítik a gyermek pozitív viselkedését

- Pozitív, érzelmes hangnem otthon, sok játék, meleg és szerető közeg
- Fordítsunk sok figyelmet a gyerekre a pozitív viselkedés megerősítése érdekében. Az idősebb gyerekek esetében a figyelem terjedjen ki az iskolai teljesítményre és minden, otthonon kívüli tevékenységre is.
- Legyen következetes napirend a mindennapos aktivitásokban, próbáljuk csökkenteni, illetve kevésbé stresszessé tenni a gyerek negatív tapasztalatait.
- A hasonló viselkedésformákra következetesen reagáljunk a harmonikusabb szülő-gyerek viszony érdekében.
- Fontos a rugalmasság, különösen az idősebb és a kamaszgyerekek esetében, valamint a figyelem és a beszélgetés, egyezség kötése annak érdekében, hogy megelőzzük az olyan viselkedéseket és tetteket, amelyek nem egyeznek meg a szülői elvárásokkal. A gyermek bevonása a döntéshozatalba nagyon jótékony hatással van a gyerek morális értékrendjére.

Módszerek, amelyek a pozitív viselkedés elsajátításában segítik a gyermekeket:

- Rendszeresen értő figyelemmel hallgatni a gyereket, és kommunikálni is ezt, bármilyen korú gyermekről legyen is szó.
- Meghallgatni a gyereket, és segíteni őt abban, hogy kifejezze érzelmeit és érzéseit.
- Segíteni a gyerekeknek abban, hogy előre kiszámíthassa tettei következményeit, és számoljon is azokkal.
- Erősítsük meg a megfelelő viselkedést és cselekedeteket gyakori dicsérettel, a jelentéktelen súlyú nem kívánatos tetteket hagyjuk figyelmen kívül.
- Mutassunk fegyelmezett, kiszámítható viselkedési mintát, egymás tiszteletben tartásával kommunikáljunk, legyünk együttműködők a konfliktusmegoldási lehetőségek keresésében.

Amikor a svéd szülőket kérdezték arról, hogyan nevelték fel/nevelik gyermekeiket fizikai fenytés nélkül (Janson, 2001a), a válaszok döntő többsége az alábbi módszereket tartalmazta:

- kikapcsolódás
- gyakori viccelődés
- a gyermek megnyugtatása figyele elterelésével – valamilyen közös tevékenység keresése
- a gyermek megölelése, rábírása, hogy figyeljen oda ránk, és annak pontos meghatározása, hogy mi a probléma.

A pozitív nevelési programot támogató szolgálatok

Családtámogatás, mint az általános családpolitika része

A politikai és jóléti rendszer, valamint a támogatás módja és mértéke szinte minden európai országban más és más, de néhány közös vonás felfedezhető.

A családpolitika általános, fő alkotóelemei

A különböző járulékok, juttatások nagyon fontos tényezők abban, hogy a gyermeket nevelő családok biztonságát és megfelelő életkörülményeit garantálni lehessen. A családba befolyó pénzek, juttatások a támogatás elsődleges módját jelentik, ezek a legtöbb országban léteznek. Az általános juttatások mértéke természetesen változó, de például egy olyan országban, mint Magyarország, ahol a támogatás nagyvonalúnak tekinthető, kijelenthető, hogy enélkül a gyermekszegénység ráta 14-ről 22%-ra növekedne (UNICEF, 2005).

Az elmúlt években egyre határozottabb szándék mutatkozik arra Európa szerte, hogy mind általában a szegénység, mind kifejezetten a gyermekszegénység ellen határozottan felvegyék a

harcot (Chen és Corak 2005; Corak 2005; Sutherland 2005). Egyre több kezdeményezés születik annak érdekében is, hogy az egyedülálló anyák helyzetét megkönnyítsék.

A munka-családi élet egyensúlya a családpolitika egy másik, közös pontja. Ennek megteremtése érdekében több kezdeményezés született, például a munkaidő rugalmasabbá tétele és a részmunkaidős állások növelése, a gyermekkel otthon lévő szülő anyagi támogatása, valamint a szabadságra menés jogának biztosítása, amennyiben a gyerek(ek) vagy valamelyik másik családtag beteg. Fontos kiemelni, hogy egyre több ország biztosítja a gyermekgondozási segílyt az apa számára is, annak érdekében, hogy arra buzdítsák a férfiakat, vállaljanak nagyobb részt a gyermekek felnevelésében.

A gyermekjóléti rendszer és intézkedések infrastruktúrája a harmadik közös pont. Ez nemcsak a gyermekgondozási szolgálatokat jelenti, hanem kiszámítható és pontos munkaidőt is, azért, hogy a szülők összeegyeztethessék a munkát a magánéletükkel. A magas színvonalú gyermekgondozási intézmények (bölcsődék, óvodák) száma egyre nő, szintén elősegítve ezzel a gyermekek jóllétét (Rostgaard, 2004). Ajánlásában az Európa Tanács (2002 (8)) a társadalmi összetartóerő fontos alapfeltételének tekinti a jó minőségű bölcsődéket, óvodákat, különösen, hogy ezek – megfelelő működésük esetén – nagyban hozzájárulnak a gyermekek érzelmi, fizikai, szellemi fejlődéséhez és a társadalomba való beilleszkedésükhöz, fórumot biztosítanak ahhoz, hogy a gyerekek kifejezhessék véleményüket, illetve elmondhassák azokat a problémákat, amelyek nyugtalanítják őket. (Európa Tanács, 2002b).

Hangsúlyozva, hogy minden európai ország sok energiát és pénzt fordít a felsorolt területek fejlesztésére, azt is fontos megjegyezni, hogy még mindig nagy a szakadék aközött, amit a különböző országok vezetése megengedhet magának, és amire a családoknak szüksége és igénye volna.

A szülők támogatása a szolgálatokon keresztül

A családtámogatási programokat és intézkedéseket két fő kategóriába lehet sorolni. Az egyikbe az olyan helyzetek tartoznak, amelyekben a szülőknek anyagi, kapcsolataikat érintő vagy pszichés problémái vannak, netán drog- vagy alkoholfüggők, a másikba pedig az olyan, célzott családtámogatások tartoznak, ahol a gyermekek tapasztalnak nehézségeket, vagy ütköznek akadályokba. A következő lista a 0-11 éves kor közötti gyermekek és szüleik támogatásának jelenleg létező módjait tekinti át:

- Szülőképzés
- A szülővé válás előtti tanácsadás, felkészítés a fiatal pároknak (általában egyházaknál létezik), családtervezés
- A gyermek születésére való felkészítés (csoportban való oktatás, melyet egészségügyi és szociális, állami, illetve magánintézmények tartanak várandós kismamáknak és partnerüknek)
- Egészségmegőrzés
- Televízió- és rádióműsorok
- Megfelelő nappali és iskola utáni gyermekgondozási intézmények
- Anya-gyermek központok, amelyek célja az elszigetelődés megelőzése, anya- és gyermekjóléti programok, iskoláskor előtti gyermekek szüleinek felkészítését célzó programok
- Oktatás, információ a fizikai és pszichológiai fejlődésről, a test és a lélek egészségéről

- Közösségi hálózatok, önszolgáltató csoportok, fórumok, ahol lehetőség van a szakmabeliekkel való eszmecserekre is
- Iskolai, egészségügyi, szociális és pszichológiai ellátás
- Regionális szülőtámogatási programok
- A szociális szolgálatok és az anyagi támogatás elérhetőségéről való információnyújtás
- A családon belüli erőszak áldozatainak támogatása
- A tanácsadás minden formája, különösen a szülők és a serdülőkorúak számára
- A prevenció egyik lépéseként együttműködés a tanárokkal
- Szexuális felvilágosítás (gyakori az iskolákban)
- Ingyenes telefonvonalak, amelyek a speciális szülői igényekre összpontosítanak (betegségekkel, családon belüli erőszakkal, fiatalok bűnelkövetésével, függőséggel kapcsolatban például)
- Programok olyan szülők számára, akiknek gyermeke drog- alkohol- vagy szerencsejáték-függő
- Programok azoknak a családoknak, akik a létminimum alatt élnek, valamint a periférián lévő kisközösségeknek

Néhány országban minden említett szolgáltatás működik, másutt csak alig egy-kettő. A szakértők általánosságban véve úgy találták, hogy hiány van a szülőknek szóló oktatási programokból.

A tagállamok jelenlegi családtámogatási szervezetei és intézkedései

A tagállamok által rendelkezésünkre bocsátott anyagok tanulsága szerint hat fő vonulat határozza meg a családok és gyermekek segítésére, támogatására létrejött szolgáltatásokat és fejlesztésük irányát:

- Helyi, regionális szervezetek és központok
- Szülőképzési programok
- A gyermekek oktatását, tanulását segítő programok
- A veszélyeztetett helyzetben lévő csoportok számára működő szolgálatok és programok
- Gyermekvédelmi szervezetek
- A gyermekjogok védelmével foglalkozó szervezetek

Helyi központok és szolgálatok

Általánosságban megfigyelhető, hogy egyre inkább jellemző a szolgáltatások, programok decentralizációja, és különböző szolgálatok egyre együttműködőbbek az NGO-kal és a humanitárius szervezetekkel. A legtöbb szervezet egyfajta központként működik, különböző nevek alatt és változatos adminisztrációs háttérrel, de leggyakrabban az illetékes (szociális, családjogi, oktatási és egészségügyi) minisztériumok irányítása alá tartoznak. A központokra jellemző, hogy a megelőzést többek között információnyújtáson és tanácsadáson keresztül

próbálják megvalósítani, ötvözve azzal a támogatással és segítséggel, amelyet a nehéz helyzetben lévő családok igényelnek.

Az NGO-val való együttműködés összhangban van az Európa Tanács javaslatával (Council of Europe Revised Strategy for Social Cohesion, 2004b), amely jónak látná, ha minden tagállamban megjelenne a közös társadalmi felelősségvállalás, amelyben a kormányzat, a szociális szféra, a civil társadalom, az egyének és a családok egyaránt kivennék részüket egy összetartó közösség építésében. A gyakorlat persze mindenhol változik. Magyarországon például az NGO-val való együttműködés kifejezetten szokatlan volt, míg Angliában természetes.

A helyi központok szolgáltatásai és programjai széles skálán mozognak, melyek között a legjellemzőbb a (házaspár)tanácsadás, a megelőzést célzó szolgáltatások, melyek informálják a szülőket a jó gyakorlatokról a gyereknevelést illetően. Úttörő módon, Norvégia kifejlesztett egy programot „Érezzük magunkat jól, mint partnerek” címmel⁹⁵ pároknak, ami az első gyermek születésével kapcsolatos nehézségekről szól, célja az, hogy a párok ne menjenek szét a rájuk nehezedő nyomás miatt. A program ingyenes.

A más típusú tanácsadási szolgáltatások általánosságban szólnak a szülőségről, gyermeknevelésről. Leggyakrabban tanácsadást és segítséget nyújtanak speciális, nehéz helyzetekben, például bűnelkövető fiatalok, hiperaktív vagy fogyatékkal élő gyermekek családjainak. Néhány országban (pl. Szlovénia) kiemelt segítséget kapnak a társadalmi kirekesztettségben élő csoportok.

A segítővonalak fejlesztése másik, általánosan jellemző és egyre elterjedtebb módja a problémákkal küzdő szülők és gyermekek elérésének. Romániában például olyan ingyenes telefonvonal működik, amely mindennap elérhető a szülők és gyermekek számára egyaránt 8 és 20 óra között, de a segítővonalak nagyon népszerűek Svédországban is, ahol különböző egészségügyi és szociális témákban ugyanúgy nyújtanak ily módon segítséget, ahogy működik családterápiás és pszichiátriai vonal is. A kutatások azt mutatják, hogy ezeket a vonalakat a lakosság nagyon megbecsüli és értékeli. Hasonló szolgáltatások működnek más skandináv országokban, Hollandiában, Angliában és Franciaországban is.

Szülőképzési programok

Számos tagállam működtet különféle oktatási programokat szülők számára, például a terhesség időtartama alatt (lásd Ausztria) vagy a gyermek fejlődésének más szakaszaira specializálódva. Néhány program neve „Iskolák a jobb szülőségért⁹⁶” (például Horvátországban, Romániában, Szerbiában és Montenegróban, Svájcban, Törökországban). Svájc kiemeli, hogy jó eredményeket értek el Internetes, illetve filmkampányokkal.

⁹⁵ Godt samliv – Feeling well as partners

⁹⁶ Schools for better parenting

A gyermekek tanulását segítő programok

Az effajta kezdeményezések három fő kategóriába sorolhatók. Az első, programok kifejezetten a gyerekek számára, növelni iskolai teljesítményüket, megelőzni az iskolai lemorzsolódásukat, vagy kifejezetten az olyan esetekre fókuszálva, amikor a gyermek valamiből megbukott (pl. Svájcban). A második kategória az olyan programokat tartalmazza, ahol a szülők a célcsoport. E kezdeményezések célja, hogy segítsék a szülőket gyermekeik támogatásában. A programok széles skálán mozognak, de általános cél az iskola és a gyermek kapcsolatának javítása (pl. Görögország). A harmadik kategória célja az iskolák és a szülők együttműködésének ösztönzése. Ennek oka lehet a növekvő hangsúly a gyerekek oktatásán, illetve a szülők fontos szerepének felismerése ebben. E programok legtöbbjének közös kiindulási pontja az, hogy a szülőknek különböző készségei és forrásai vannak gyermekük segítésére. A gyerekek erőszakmentes nevelésére való oktatás a legtöbb programnak része. Görögország említi, hogy minden tanácsadót együtt képeznek ki, és ugyanazt az anyagot használják. Erőiket igyekeznek a leginkább rászoruló területekre összpontosítani.

A veszélyeztetett helyzetben élő lakosság támogatása

Sok ország tesz lépéseket a szülők és gyermekek egyes csoportjainak segítésére, például egészségügyi szolgálatok vagy tanulási támogatások formájában, például a roma gyerekek részére. Úgy tűnik, abban egyetértés van, hogy az aluliskolázottság és a nem megfelelő egészségügyi szolgáltatás a legtöbb roma közösséget sújtja (pl. Bulgáriában és Görögországban). Szlovénia jelentésében a társadalmi integráció, illetve az önértékelés javításának szükségessége is fontos szerepet kapott.

Egészségügyi és oktatási szempontból egyaránt kiemelt figyelem illeti a bevándorló családok gyermekeit; a nyelvtanfolyamok például fontos részét képezik ennek, gyakran anyanyelvükön, illetve az új ország nyelvén is oktatják őket. Belgiumban például a „The Bridging Class” elnevezésű program lehetővé teszi a bevándorló gyermekek számára, hogy addig tanuljanak franciául, ameddig csak szükségét érzik, annak érdekében, hogy megfelelően be tudjanak illeszkedni az iskola mindennapi rendszerébe és felvehessék a ritmust.

A fogyatékkal élő gyermekek és felnőttek szintén kiemelt figyelemben részesülnek. Az Európa Tanács fogyatékkal élők számára alkotott cselekvési tervében⁹⁷ is központi helyet kapnak a fogyatékkal élő gyermekek és családjaik. A tagállamok különféle módszerekkel próbálnak segítséget nyújtani a rászorulóknak, például az anyagi juttatások különféle módjaival (Belgium, Norvégia, Lengyelország, Szerbia és Montenegró, Szlovénia, Törökország), és a jogot, hogy a munkavállaló otthon maradjon fogyatékkal élő gyermekét vagy más családtagját gondozni (Írország). Sokféle közösségi gyerek- és családtámogatási szolgáltatás is létezik, nagy hangsúllyal azon, hogy ezek nem bentlakásos intézetek, ellenkezőleg: próbálják az intézeti elhelyezésről a családi, otthoni környezetben lévő élet feltételeit megteremteni a társadalmi beilleszkedés elősegítése érdekében. Egyre erőteljesebb készség látszik arra, hogy megfelelő törvényi háttérrel is biztosítsanak a fogyatékkal élő gyermekek és felnőttek kirekesztésének megszüntetésére, jogaik és esélyegyenlőségük biztosítására.

⁹⁷ Council of Europe Disability Action Plan

Gyermekvédelmi szervezetek

Alapvető elem a másod- és harmadfokú prevenció során a közösségi gyermekvédelmi rendszer megléte, amely felelősséget vállal a megfelelő beavatkozás(ok) vezetéséért. Gudbrandsson (2006) szerint pozitív fejlődés tapasztalható az átmeneti gazdasággal rendelkező országokban. Bulgáriában, Litvániában, Romániában és Grúziában például a gyermekvédelmi szolgálatokat helyi szinten működtetik, de közös, állami felügyelet alá tartoznak, amely a koordinációt és a monitorozást végzi. Szerbia és Montenegró szintén fejleszti a rendszert, amely a bántalmazástól és elhanyagolástól szenvedő gyermekeket megvédi.

A gyermekjogok védelme

A gyermekek jogának védelme érdekében sok ország hívott életre gyermekvédelmi ombudsmant. Habár többféle modell létezik, a hivatalok fő jellemzője közösen az, hogy hirdessék és terjesszék a gyermekek jogait és hogy kivizsgálják a közintézmények, iskolák vagy önkéntes szervezetek ellen érkezett panaszokat (pl. Írország).

Néhány példa a jelenleg létező jó gyakorlatokra

- Belgiumban a Különleges Ifjúságvédelmi Bizottság⁹⁸ önkéntes, tárgyalásos alapon biztosít támogatást. Bírósági ügyekben a bíró dönti el, mi a legjobb megoldás a fiatal és családja számára. A szociális szolgálatok javaslatot tesznek a fiatalkorúakkal foglalkozó bíróságnak, előkészítendő a bírósági döntést arra, hogy az illeszkedjen a szociális jóléti intézkedések körébe, és magas minőségű, megállapodáson nyugvó támogatást nyújtanak.
- A családok és veszélyeztetett helyzetben lévő gyermekek támogatásának egyik legfontosabb része a pedagógiai, pszichológiai és jogi segítség nyújtása a szülőknek, illetve azoknak, akik a szülői, illetve gyermeknevelési/oktatási feladatokat látják el. Ez a gyakorlat nagyon elterjedt Bulgáriában.
- Grúziában erőszakmentességre okító tanfolyamot tartanak „Én a toleranciát választom⁹⁹” címmel, melynek célja, hogy az erőszakos viselkedést megelőzze a gyermekek és fiatalok között, valamint a konfliktusok erőszakmentes kezelésére, a beszélgetés és tolerancia kultúrájára tanítja a szülőket, illetve felvilágosítja a gyerekeket jogaikról és azokról az intézményekről, ahol segítséget kaphatnak, valamint a helyi közösség életében való aktív részvételre buzdít.
- A Kenyér és Csokoládé¹⁰⁰ gyermekek és családok számára működő központ Olaszországban. Az ötlet lényege az volt, hogy legyen a gyermekek számára egy olyan hely, ahol játszhatnak, közösségben lehessenek, valamint, hogy fórumot nyújtson a családoknak a találkozásra, beszélgetésre és információcserére. Azok a szülők, akik nem vesznek igénybe egyéb helyi szolgáltatásokat, a fő célcsoport. A program erősen a helyi közösségben gyökerezik, és a közösség forrásaira támaszkodik.

⁹⁸ Committe on Special Youth Support

⁹⁹ I choose tolerance

¹⁰⁰ Bread and Chocolate

- A három P¹⁰¹ (vagyis a pozitív nevelési program, szemtől-szembe tréning szülőknek) 2001-ben született Svájcban. Már a kezdeti eredmények is azt igazolták, hogy jelentősen csökkent a problémás viselkedés a gyerekek körében, és a nevelésre gyakorolt pozitív hatás, valamint a szülők kapcsolatának minőségi javulása, személyes jóllétükkel egyetemben is egyértelmű.

Fontos megjegyezni, hogy a szolgáltatások sokfélesége és terjedése nem jelenti azt, hogy a szülők és a családok igényei maximálisan ki vannak elégítve. A szükségletek, hiányok pontos feltérképezése még kezdeti szakaszban van, és több figyelmet és prioritást igényel.

A szülőtámogatási programok kulcselemei

A szociális támogatásnak tulajdonképpen két dimenziója különböztethető meg: a gyakorlati, illetve az érzelmi. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy bármiféle segítségről legyen is szó, az egyének közti kapcsolat milyensége adja annak lényegét. A szülők esetében alapvető, hogy alaposan meg kell vizsgálni és értékelni, milyen támogatásra van a szülőknek szüksége, akik fontosnak érzik ennek során, hogy kontrollt érezzenek maguk körül. A szülők körében gyakori a szorongás, az autonómia érzésének hiánya, ezért alapvető számukra, hogy érezzék, meghallgatják őket és odafigyelnek rájuk, hogy tisztelik őket, mindez azért is fontos, mert kellő odafigyelés nélkül nem dönthető el megfelelően, milyen legyen a személyre szabott segítség módja. Sajnos, a szolgálatok gyakran aszerint nyújtanak a támogatás mikéntjéről, hogy mi elérhető, nem pedig aszerint, ami szükséges és célravezető volna, és nem mindig veszik figyelembe a szülők saját napirendjét. A szülők sok esetben fejezik ki igényüket arra, hogy rugalmasabb és hosszabb ideig rendelkezésre álló szolgálatokra volna szükségük, valamint a várólisták, illetve a várakozási idő csökkentésére.

Közvetítve az üzenetet, hogy a támogatás nem mindig feltétlenül jó a szülőnek (amennyiben nem megfelelő), Ghate és Hazel (2002) bemutatta a „negatív támogatás¹⁰²” koncepcióját. Célja, hogy jelez, ami ze a határvonalat segítség, illetve szükségtelen beavatkozás között, valamint azt a jelenséget, amikor valaki elveszti a kontrollt saját élete és/vagy gyermeke felett, ami egyébként a segítség, támogatás kérésének egyik lehetséges oka. A félelem a magánélet elvesztése felett szintén sokszor felvetődik, ami segít annak megértésében, hogy miért gyakran a leginkább rászoruló szülők nem hajlandók segítségért folyamodni.

A nevelést támogató programok elvei

- Ítélezés- és előítéletmentes hozzáállás
- Alulról felfelé való szemléletmód
- Rugalmas, sokrétű szolgáltatások
- Ingegrált, közösség-alapú szolgálatok
- A kisebbségi és etnikai csoportokra való odafigyelés

¹⁰¹ Triple P (Positive Parenting Programme)

¹⁰² negative support

Az ítélezés- és előítéletmentes hozzáállás

Williams (2004) szerint a családtámogatás általában bizonyos problémák köré csoportosul, amit összefoglalóan úgy hívhatnánk, a „problémás szülők” vagy fiatalok bűnelkövetők. Ez egyfajta stigma érzetét kelti, ha a családtámogatási szolgálatok szóba kerülnek, és fokozza a bizalmatlanság érzését attól félve, hogy az államnak joga van a családból kiemelni a gyermeket, kombinálva azzal, hogy sok szülő úgy érzi, felesleges és értéktelen, értékelhetetlen erőfeszítéseket tesz. A kutatások azt mutatják, hogy a szülők szeretnék hozzáférni a támogatásokhoz, de – Ghate és Hazel véleményével (2002) egybecsengően – ennek megfelelőnek kell lennie. Azon kutatás eredményeire alapozva, amely az önszolgáltató csoportok által nyújtott támogatásokat vizsgálta (Williams 2003, 2004), a következtetés az volt, hogy a szülők olyan segítséget szeretnék, amely: nem ítélez, nem stigmatizál, olyan értékeket mutat fel, mint bizalom, kölcsönösség, fesztelenség és kölcsönös tisztelet, és a szülőség illetve a kapcsolatok mindenféle formáját felöleli. Ez egybecseng a Home-Start program jelentésének következtetéseivel (Home-Start International, 2005b 24/25).

Az alulról felfelé szemléletmód

Az önszolgáltató csoport résztvevőit hallgatva Williams (2004) azt a következtetést vonta le, hogy a szülők nemcsak az információk elfogadónak akarják látni magukat, hanem arra is vágnak, hogy tapasztalataikat, tudásukat, illetve helyzetük nehézségeit (például tanulási vagy magatartási zavarral küzdő, vagy drogfüggő gyermek nevelése, a gyerek egyedül nevelése, válási procedúra) tiszteletben tartásuk és figyelembe vegyék. Habár a fejezetnek ez nem része, megjegyezzük, hogy fontosnak tartjuk a gyermekek bevonását, meghallgatását is.

A Home-Start jelentés azt is tanácsolja a szolgálatoknak, hogy mutassanak nagyobb hajlandóságot a szülőkre való odafigyelés és elkötelezettség irányába.

Rugalmas, sokrétű szolgálatok

A Home-Start jelentés aláhúzza, hogy a családtámogatási politika, illetve a szolgálatok rugalmasságát és készségeit növelni kell. Kevés kivételtől eltekintve a jelenlegi szolgáltatások nem tekintik egyéninek és egyedinek a családokat és problémáikat, holott a tény az, hogy minden család más és más segítségre szorul, más és más problémákkal küzd, tehát a válaszoknak is egyedieknek kell lenniük. A kutatás egyik fő üzenete az, hogy fontos a szükségletek közti különbségtétel, és a kreativitás abban, hogy a különböző családok különböző helyzeteihez alkalmazkodni lehessen.

Integrált, közösségi alapú szolgálatok

A rugalmas és sokrétű szolgáltatások igénye után a következő megfogalmazódó szükséglet a megfelelően koordinált szolgáltatások iránti. A szolgáltatások igénybevevői közül sokan jelezték a koordináció hiányát, és azt, hogy elveszítettnek érzi magát, hogy megbeszélésről megbeszélésre irányítják, újra és újra arra kéri, hogy menjen be, anélkül, hogy pontosan felvilágosítanák, mi ennek a célja. (Sandbæk, 2002, Home-Start International, 2005a: 36).

Aldgate (2006) szerint a szülők tudatában vannak gyermekük fejlődési szükségleteivel, szeretnék, ha a szakmabeliek egészségként szemlélnék gyermeküket, és együttműködnének.

A kisebbségi és etnikai csoportokra való odafigyelés

A szülőtámogatási programok vizsgálata Angliában azt mutatja, hogy a kisebbségi-etnikai csoportokat nem vonják be kellő mértékben. Ehhez talán specializálódott szolgáltatásokra van szükség, de ez a szemléletmód nem problémamentes. A célzott lépések annak veszélyével járnak, hogy akadályt gördítenek a társadalmi beilleszkedés útjába annak elősegítése helyett. Másik veszélyforrás, hogy azok a csoportok, amelyek célzott támogatást kapnak, alacsonyabb részben válnak a hagyományos, általános szolgáltatások és programok részesévé, ami megintcsak egyenlőtlen helyzetet teremt. E dilemmát a Home-Start jelentés is tárgyalja. Nyilvánvaló, hogy vannak csoportok, amelyeknek speciális támogatásra van szüksége, mivel az általános családpolitika nem mindig, vagy nem teljes egészében nyújt számukra megfelelő választ és segítséget. Fontos ugyanakkor kiemelni, hogy a támogató szolgáltatások minden, még a leginkább marginalizálódott csoportok számára is elérhetők (utóbbiaknál a kisebbségek mindig felülreprezentáltak). A jelentés azt sugallja, hogy célravezető volna magukat az embereket kérdezni arról, milyen elvrendszer volna szükségleteiknek legmegfelelőbb, valamint, hogy a célzott és az univerzális szolgáltatások kombinációja volna megfelelő. Annak biztosítására, hogy a különbözőség nem ugyanaz, mint az egyenlőtlenség, Becher és Husain (2003) azt tanácsolja, hogy oda kell figyelni arra, amit „intézményi rasszizmusnak”¹⁰³ nevezünk, és leginkább az általános szolgálatok körében tapasztalható, a helyi csoportokat nagyobb számban kell bevonni, és fontos az ítéletmentes kulturális érzékenység. Ennek tiszteletben tartásával a kulturális tudatosság magában foglalja nemcsak a különböző értékrendek, hitek és etnicitások megértését, hanem azt is, hogy a rendszer rugalmas, és olyan kontextusban működik, ami annak a közegnek megfelelő, amelyben létezik.

A programok értékelése

Az értékelés a programok olyan jelentős részét teszi ki, hogy nem írható le pár bekezdéssel. Ezért arra szorítokozunk, hogy pár olyan észrevételt tegyünk az értékelés néhány aspektusát tekintve, amelyek alapvető fontosságúak a családtámogatási szolgálatok és programok szempontjából.

Először is, fontos hangsúlyozni, hogy számos családtámogatási szolgáltatás működik, amelyek eredményeit egyre nagyobb számban vizsgálják és értékelik. Mindemellett az értékelés még mindig túlságosan ritka. Ghate és Hazel „negatív támogatásról” beszél, Williams a „rossz típusú” támogatásról, mindez azt jelenti, hogy a szülők számára életre hívott programok nem feltétlenül vezetnek a várt eredményre. A kiszolgáltatott helyzetben lévő családok számára egy-egy negatív tapasztalat a segítségnyújtó szolgálatokról komoly és hosszú távú kárt okozhat.

Másodszor, amikor megválasztjuk, hogyan értékeljük a programokat, el kell fogadni a kritikai hozzáállást. Barrett (2003) hangsúlyozza, hogy a rászoruló szülők és gyermekek nem egy homogén csoport. A társadalmi környezet, melyben a szülőtámogatási programok működnek,

¹⁰³ institutional racism

kevés hasonlóságot mutatnak. A program elemei gyakran összetettek, keverték, egyfelől az adott törvényi háttér által szabályozva, másfelől speciális programelemekkel igazodva a speciális helyzetben lévő szülők speciális problémáihoz, ami nehezíti a programok osztályozását.

Az értékelési folyamatokat belsőleg kell lefolytatni, különösen a projektfejlesztés korai fázisában, ahol kiemelt hangsúly van a szülők és a családok igényeinek pontos felmérésére. Az értékelésnek meg kell próbálnia megragadni a minőségi információk sokaságát, a dolgozók tapasztalatait, akár az önkéntes, akár az állami szektorról legyen szó. A dokumentáció és az információcsere megfelelő, hatékony formáit ki kell dolgozni. Végül, Barrett rámutat, hogy érdemes bizonyos helyzetekben kritikusan viszonyulni a kevesebb több elvéhez. Véleménye szerint a hatékony szemléletmódnak több, nem pedig kevesebb figyelmet kell fordítania a családok egyéni szükségleteire.

A szociális kirekesztődés veszélyével élő gyermekek nevelésének támogatása

A nehézségekkel küzdő családok támogatásának módjai

A legtöbb, társadalmi kirekesztettséggel küzdő szülő tudatában van annak, hogy gyermekei veszélynek vannak kitéve (tanulási lemaradás, drogproblémák, bűnözés, munkanélküliség, rasszizmus stb.) (Abela és Tabone 2004). Az elérhető források felhasználásával és azzal, hogy ők maguk megértik ezt a problémát, folyamatosan próbálnak küzdeni e veszélyek ellen. Gyakran azonban túlságosan leterheltek saját küzdelmükkel ahhoz, hogy gyermekeik sokféle szükségletét megfelelően ki tudják elégíteni.

Ennek megfelelően a támogatások széles skálája szükséges: alapvető irányelvek kidolgozása a munkaerőpiaci, a háztartási, az oktatási támogatások tekintetében, anyagi támogatás, egészségügyi támogatás, valamint a szolgáltatások hozzáférhetőségének garantálása.

Az alapvető elvek, amelyek mentén e támogatásnak fel kell épülnie, ugyanazok, amelyeket a pozitív nevelésről szóló fejezetben már említettünk. Mindazonáltal két fő elvet tartunk itt fontosnak kiemelni: tudatában lenni mind a védő, mind a rizikófaktoroknak a gyerekek és szülők vonatkozásában, valamint a családok arra való tanítása és ösztönzése, hogy maguk irányítsák saját életüket.

A szociális szféra elvi háttere

A korai beavatkozás fontossága mára minden szakember által ismert, a kormányzatok nagy része pedig tisztában van azzal, hogy a gyermekfejlődés korai szakaszában bekövetkező károk nagyon gyakran komoly, hosszú távú következményekkel járnak, melyért az országnak és a gyermeknek is súlyos árat kell fizetnie. A másik oldalról viszont a védőnők által folytatott családlátogatás kiváló és hosszú távú pozitív eredményekkel járt Amerikában. A védőnők a szegény családokban élő anyákat már az előtt elkezdték látogatni, hogy a gyermek megszületett, és a látogatások folyamatosak voltak a gyermek kétéves koráig. **Összehasonlítva őket azokkal a gyerekekkel, akik a fejlődési szűrővizsgálatokon részt vettek,** eredményeik és

anyjuk állapota jelentősen jobbnak bizonyult, emellett 46%-kal kevesebb bántalmazási esetet jelentettek és 56%-kal kevesebb letartóztatás történt. Mindemellett ezek a családok sokkal inkább függték anyagilag az állami juttatásoktól, és két gyermek között a korkülönbség átlagosan 28 hónap volt.

A kismamák terhessége alatt a legtöbb európai ország kórházai biztosítanak szülés előtti felkészítést, infrastruktúrájuk pedig megfelelő ahhoz, hogy szükség esetén időben be lehessen avatkozni.

A kora gyermekkort célzó programok (mint pl. a Head Start Amerikában és a Sure Start Angliában) megmutatták, hogy a magas minőségű, megfelelő időben történő beavatkozás jelentős hatással van az intellektuális fejlődésre. Amerikában 21 éves kor körül az érintett gyermekek iskolai teljesítménye javul, és több időt töltenek el az oktatási rendszerben. Bradshaw és Bennett (2003) a Biztos Kezdet program sikeréről számol be. A Home-Start¹⁰⁴ olyan családtámogatási program, amely Európa különböző országaiban biztosít segítséget és támogatást a szülőknek. A program vonatkozásában több kutatást folytattak le olyan európai országokban, ahol a program működik, és az eredmények igazolják, hogy az ilyen és hasonló kezdeményezések hatékony védelmet nyújtanak a családoknak a depresszió és a társadalmi kirekesztődés ellen. Azok a szülők ugyanis, akik szegénységben élnek, jóval hajlamosabbak a pszichés zavarokra és betegségekre, különösen a depresszióra (Abela és Tabone, 2004), aminek komoly hatása van a szülő-gyermek kapcsolatra; a szülők kevésbé hatékonyra és következtelenné válnak gyermekükkel szemben (Brooks-Gunn, 1999).

A megfelelő bevételek eredményeként a családi juttatások alapvető kellékei a gyermeknevelésnek, akár tényleges anyagi juttatásról, akár másfajta (pl. háztartásvezetési) támogatásról legyen szó. Mint más esetekben, a helyzet itt is országonként más és más. Megvizsgálva a családtámogatásra fordított GDP arányát, látható, hogy minden ország különböző mértékű forrást különít el erre, de az is egyértelmű, hogy minden országnak szembe kell néznie a jóléti rendszert igénybevenni szándékozók növekvő számával.

A szociális juttatások hatása a gyermekszegénységre

Az UNICEF (2005) három fő tényezőt határoz meg, amelyek a gyermekszegénységre hatással vannak: a társadalom milyensége, a munkaerőpiac és a kormány hozzáállása.

A megfelelő kormánypolitika akár 40%-kal csökkentheti a gyermekszegénység mértékét, a legrosszabb helyzetben lévő országoknál azonban ez az arány akár 80% is lehet. Az UNICEF jelentése szerint „Sok OECD országnak megvan a lehetősége arra, hogy anélkül csökkentse 10% alá a gyermekszegénységi rátát, hogy ez komolyan érintse a költségvetését.” (UNICEF 2005: 8). Általánosságban tehát világosan kimondható, hogy minél többet költ egy ország a családok szociális juttatásaira, annál kisebbre csökkenthető a gyermekszegénység mértéke.

¹⁰⁴ <http://www.home-start.org.uk/>

Forrásjegyzék

- Abela, A. and Tabone, C. (2004), „Family poverty and social exclusion with a special emphasis on Children”. Malta: Paper presented during a public presentation by the National Family Commission.
- Aldgate, J. (2006), „Children, development and ecology”, in Aldgate, J., Jones, D., Rose, W. and Jeffrey, C. (eds.), *The developing world of the child*, London: Jessica Kingsley, pp. 17-35.
- Barrett, H. (2003), *Parenting programmes for families at risk*. A source book, London: National Family and Parenting Institute.
- Baumrind, D. (1991), „The influence of parenting style on adolescent competence and substance abuse”, *Journal of early adolescence*, 1, pp. 56-95.
- Becher, H. and Husain, F. (2003), *Supporting minority ethnic families. South Asian Hindus and Muslims in Britain: developments in family support*, London: National Family and Parenting Institute.
- Belsky, J. (1984), „The determinants of parenting: A process model”, *Child development*, 55, pp. 83-96.
- Belsky, J.-Stratton, P. (2002), „An ecological analysis of the etiology of child maltreatment”, in Browne, K., Hanks, H., Stratton P. and Hamilton, C. (eds.), *Early prediction and prevention of child abuse: A handbook*, Chichester: Wiley, pp. 95-110.
- Bradshaw, J. and Bennett, F. (2003), *Report on United Kingdom National Action Plan on Social Inclusion, 2001-2003: Group of Non-Government Experts in the Fight Against Poverty and Social Exclusion*, Social Policy Research Unit, University of York, York.
- Brooks-Gunn, J., Rebello Britto, P. and Brady, C. (1999), „Struggling to make ends meet” in Lamb, M. E. (eds.), *Parent and child development in non-traditional families*, Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Campion, M.J. (1995), *Who’s fit to be a parent*, London: Routledge.
- Chen, W-H. and Croak, M. (2005), *Child poverty and changes in child poverty in rich countries since 1990*, Institute for the Study of Labor: Discussion Paper Series IZA Dp No. 1574.
- Corak, M. (2005), *Principles and practicalities for measuring child poverty in the rich countries*, Institute for the Study of Labor: Discussion Paper Series IZA DP No. 1579.
- Council of Europe (2001), *Parenting, support for parents*. 1997/1998 Coordinated research programme in the social field, Strasbourg. European Committee on Social Cohesion [CDCS (99) 19].
- Council of Europe (2002b), *Recommendation Rec(2002)8 of the Committee of Ministers to member states on child day-care*, adopted by the Committee of Ministers on 18 September.
- Council of Europe (2004b), *Revised Strategy for social cohesion. Social indicators for children*. Strasbourg: CS-Forum (2004) ! Addendum 1.
- [Council of Europe Recommendation on Positive Parenting. www.europarent.org](http://www.europarent.org)
- Dos Santos, B.R. (2002), *Ungovernable children: Runaways, homeless youths, and street children in New York and Sao Paolo*, Berkeley: University of California Press.

- [Families Matter: Supporting Families in Northern Ireland, The Department of Health, Social Services and Public Safety's Proposals on a Regional Family and Parenting Strategy, 2007. www.dhsspsni.gov.uk](http://www.dhsspsni.gov.uk)
- Finkelhor, D. And Dziuba-Leatherman, J. (1994), „Victimisation of children”, *American psychologist*, 49, pp. 173-183.
- Ghate, D. and Hazel, N. (2002), *Parenting in poor environments. Stress, support and coping*, London: Jessica Kingsley.
- Gudbrandsson, B. (2006), *Rights of children at risk and in care*, Strasbourg: Council of Europe, Social Policy Department, Directorate General III – Social Cohesion.
- Home-Start International (2002), *Tackling social exclusion in families with young children*, Summary of phase II. report, London: Home-Start International.
- Home-Start International (2005a), *Transnational report summary, learning from families, policies and practices to combat social exclusion amongst families with young children in Europe*, London: Home-Start International.
- Janson, S. (2001a), *Barn och misshandel*, Swedish Committee on Child Abuse and Related Issues. Stockholm: Official Public Swedish Investigations, SOU 2001:18.
- Larzelere, R. and Johnson, B. (1999). „Evaluations of the effects of Sweden’s spanking ban on physical child abuse rates: a literature review”, *Psychological reports*, 85, pp. 381-392.
- [One Family Election Manifesto. www.onefamily.ie](http://www.onefamily.ie)
- Palmerus, K. and Jutengren, G. (2004) „Sweedish parents’ self-reported abuse of discipline in response to continued misconduct by their pre-school children”, *Infant and child development*, 13, pp. 79-90.
- Parenting Action Plan, Department for Training and Education, 2005. www.learning.wales.gov.uk, www.dysgu.cymru.gov.uk
- [Parents Advice Center. www.pachelp.org](http://www.pachelp.org)
- Qinton, D. (2004), *Supporting parents. Messages from research*, London: Jessica Kingsley.
- Rostgaard, T. (2004), *Family support policy in central and eastern Europe – A decade and a half of transition*, Copenhagen: The Danish National Institute of Social Research/UNESCO Education Sector, Early Childhood and Family Policy Series, No. 8 -2004.
- Sandbæk (2002), *Barn og foreldre som sosiale aktører is møte med hjelpetjeneste*, Oslo: NOVA Norwegian Social Research.
- Shaffer, R. (1996), *Social development*, London: Blackwell Publishing.
- Sutherland, H. (2005), *Micro-level analysis of the European social agenda. Combating poverty and social exclusion throuhg changes in social and fiscal policy*, Cambridge, EUROMOD Working Paper No. EM8/05.
- UNICEF (2005), *Child poverty in rich countries. The proportion of children living in poverty has risen in majority of the world’s developed economies*, Florence: UNICEF Innocenti Research Centre, Report Card No. 6.
- Voydanoff, P. and Donelly, B. W. (1998), „Parents’ risk and protective factors as predicators of parental well-being and behavior”, *Journal of marriage and the family*, 60, pp. 344-355.
- Williams, F. (2003), *The politics of parenting and partnering in local support groups: mobilisation, care and support*, Leeds: University of Leeds, Cava Initial Findings Paper 6.
- Williams, F. (2004), *Rethinking families*, London: Galouste Gubelkian Foundation.
- www.childreninwales.org.uk
- www.childrennow.co.uk

- www.eurochild.org
- www.parentinguk.org
- www.youthpolicy.nl